

ANALÝZA MAPUJÚCA VYUŽÍVANIE ADR NA SLOVENSKU (TRESTNÁ OBLASŤ)

Autori: riešiteľský kolektív projektu

JUDr. Richard Sviežený – generálny riaditeľ sekcie trestného práva, MS SR

JUDr. Samuel Burský – riaditeľ odboru probácie, mediácie a prevencie kriminality, MS SR

JUDr. Renáta Ďurkechová, PhD. – odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality, MS SR

Mgr. Emília Halagová, PhD. – odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality, MS SR

JUDr. Rudolf Pilarčík – odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality, MS SR

PhDr. Vladimír Cehlár, PhD. – vedúci probačný a mediačný úradník, Krajský súd Žilina

JUDr. Daniel Petričko, PhD. – sudca, Okresný súd Michalovce

Národný projekt: Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike.

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

1	Systém probácie a trestnej mediácie v SR a dôvody pre potrebu jeho reformy	5
1.1	Úvodná charakteristika vzniku probácie a mediácie	5
1.2	Priamy kontakt so sudcom - kontakt sudcu s výkonom dohľadu	7
1.3	Existujúca organizačno - administratívna štruktúra	9
1.4	Možnosť systémového vzdelávania v špecializovanej organizácii	11
1.5	Alternatívy uplatnenia princípov restoratívnej justície v probácii a mediácii	12
1.6	Záverečná interpretácia v prospech reformy	13
2	Restoratívna justícia cez juristickú prizmu	15
2.1	Úvod do restoratívnej justície	15
2.2	Tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti	19
2.3	Probácia a mediácia v podmienkach Slovenskej republiky	21
2.3.1	Postavenie obete v trestnom konaní	23
2.4	Restoratívna justícia verzus alternatívne tresty v praxi Slovenskej justície	25
2.5	Alternatívne tresty a restoratívna justícia štatistickým pohľadom	28
2.6	Mediácia v praxi – Štatistický prehľad z informačného systému probačnej a mediačnej služby	40
2.7	Podpora restoratívnej justície	44
2.8	Legislatívny zámer a odporúčania	46
3	Zmapovanie a zhodnotenie súčasného stavu mediácie v trestnom konaní	48
3.1	Restoratívnosť a trestná mediácia v systéme probačnej a mediačnej služby	49
3.2	Inštitucionalizácia systému a proces manažmentu	53
3.2.1	Vybrané aspekty kompetencií, kompetentnosti v procese manažmentu probácie, mediácie	56
3.3	Mediácia v trestných veciach a právny rámec jej existencie	58
3.4	Profesionalizácia s akcentom na trestnú mediáciu a zhodnotenie stavu	61
3.4.1	Adaptačné obdobie – mentoring a oblasť vzdelávania	63
3.4.2	Probačný a mediačný úradník v pozícii „mediátora“	65
3.4.3	Analýza pokynov a podnetov na realizáciu trestnej mediácie	67
3.4.4	Analýza najčastejších trestných činov riešených formou trestnej mediácie	68
4	Profesionalizácia probačného a mediačného úradníka a systém vzdelávania v oblasti mediácie	73
4.1	Kompetencie probačného a mediačného úradníka	73
4.1.1	Analýza a interpretácia získaných dát v prieskume	74
4.2	Predpoklady na výkon funkcie probačný a mediačný úradník	77
4.3	Začiatky a súčasnosť vzdelávania probačných a mediačných úradníkov	79
4.4	Záverečné zhodnotenie vzdelanostnej úrovne	85
5	Analýza efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v prípravnom konaní	88
5.1	Aktuálna situácia využívania alternatívnych trestov	88
5.2	Súčinnosť pri výkone a legislatívne ukotvenie	89
5.3	Restoratívnosť v prípravnom konaní	92
5.4	Potenciál alternatívnych trestov	94

Úvodné slovo

Prvý intenzívny kontakt v Slovenskej republike s restoratívnou justíciou, jej filozofickým základom a možnosťami, sa viaže na obdobie plnenia prístupových podmienok vstupu Slovenska do Európskej únie. Od uvedeného obdobia uplynulo už takmer 20 rokov, pričom aplikačná prax preukazuje, že riešenia a aktuálna regulácia v trestnej oblasti zahŕňajúca oblasť mediácie, nereaguje v dostatočnej miere na súčasné požiadavky riešenia konfliktov v súdnych konaniach, a takisto je stále prítomný prílišný formalizmus spojený s nedostatočným povedomím odbornej i širokej verejnosti o využívaní odklonov v trestnom konaní.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky s podporou Európskej únie začalo realizovať národný projekt „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike.“

Cieľom národného projektu je zvýšenie povedomia o Alternative Dispute Resolution („ADR“) – alternatívnom riešení sporov v trestnej a civilnej oblasti, pričom nosnou aktivitou národného projektu v trestnej oblasti je posilnenie a zefektívnenie základných princípov restoratívnej justície a odklonov v trestnom konaní za účelom kvalitnejšieho plnenia úloh v rámci dohľadu nad obvinenými a odsúdenými a mediácie v trestnej oblasti.

Podrobnejšie informácie o podaktivite projektu, ktorá je špecifická pre oblasť civilnej mediácie a o zmapovaní a zhodnotení využitia mediácie v kontexte restoratívnej justície v civilnej oblasti obsahuje osobitná Analýza mapujúca využívanie ADR na Slovensku v civilnej oblasti.

Je potrebné zdôrazniť, že restoratívny proces v zmysle Odporúčania Rady Európy č. 8 z roku 2018 o restoratívnej justícii v trestných veciach je tým nástrojom, ktorý zreteľne vytyčuje a ustanovuje, že dôraz na náhradu spôsobenej ujmy obete a potreba aktívneho zapojenia účastníkov trestného činu do riešenia danej veci, predstavujú elementárne nastavenie trestných systémov pre 21. storočie.

Smerovanie členských štátov Organizácie spojených národov, ako aj Rady Európy a Európskej únie vyjadruje podporu nielen alternatívnym trestom, ale aj princípom konceptu restoratívnej justície ako metódy, prostredníctvom ktorej možno vyváženým, spravodlivým a kolaboratívnym spôsobom identifikovať a uspokojiť potreby a záujmy obete, páchateľa, širšej komunity ako aj celej spoločnosti.

Pre naplnenie cieľa projektu ako aj odkazu v odporúčaní Rady Európy o restoratívnej justícii v trestných veciach je potrebné, aby vlády členských štátov zohľadnili vo svojich národných legislatívach základné princípy pre rozvoj restoratívnej justície a iniciovali ďalší vývoj inovatívnych restoratívnych prístupov tak, aby restoratívny proces bolo možné použiť v akejkoľvek fáze trestného konania, pričom typ a závažnosť spáchaného skutku, by nemali byť samy o sebe prekážkou k realizácii restoratívneho procesu, ak s tým obeť a páchateľ súhlasia. Je preto potrebné restoratívnosť vnímať ako nastávajúcu súčasť justície vzhľadom na to, že nastoľuje ozdravný obnovujúci proces, usiluje o zmier a nápravu spôsobenej škody.

V projektových aktivitách sa zameriavame na vzdelávanie pre sudcov, kde je potrebné poukázať na prvok humanizácie trestnej justície pri štandardizovaných rozhodovacích procesoch s dôrazom na individuálny prístup k páchateľom trestnej činnosti a obetiam. Taktiež zavádzame pilotnú pozíciu „špecialista pre oblasť trestnej mediácie“, ktorá bude verifikovaná v rámci Žilinského kraja, kde sa

získajú poznatky z aplikačnej praxe v súdnictve, pričom sa bude posudzovať využívanie mediácie v trestnom konaní, ako aj inkompatibilita pozície probačného a mediačného úradníka.

Výslednou propozíciou národného projektu za účelom zlepšenia súčasného stavu bude spracovanie koncepcie rozvoja probácie a mediácie na Slovensku s predloženou reformou a s návrhom inštitucionálneho riešenia Probačnej a mediačnej služby Slovenskej republiky.

Predkladaná analýza mapujúca situáciu využívania alternatívnych riešení súdnych sporov v Slovenskej republike bola vytvorená súhrnom údajov zo slovenského prostredia, ale aj zo zahraničia prostredníctvom verejne dostupných informácií, právnych dokumentov SR a EÚ, odporúčaní Rady Európy, štatistických dát MS SR a jeho organizácií, ale taktiež aj empirickou dotazníkovou metódou či rozhovormi s odborníkmi zo skúmanej oblasti z odborného prostredia a od odbornej verejnosti na rôznych fórach.

Jednotlivé kapitoly tejto štúdie predkladajú precízny rozbor všetkých oblastí, ktoré sa dotýkajú výkonu probácie a mediácie na Slovensku a opisujú súčasnú situáciu využívania alternatívneho riešenia sporov prostredníctvom mediácie a aplikovania alternatívnych sankcií na Slovensku. Pozornosť upriamujeme na faktory regulácie a charakteristické javy aplikačnej praxe v kontexte trestného konania, ktoré môžu predstavovať podstatné prekážky pri efektívnej realizácii probačných a mediačných činností.

1 SYSTÉM PROBÁCIE A TRESTNEJ MEDIÁCIE V SR A DÔVODY PRE POTREBU JEHO REFORMY

V príspevku opisujeme organizáciu činností spojených s výkonom dohľadu nad správaním obvinených a odsúdených osôb v trestnom konaní v SR. Pozornosť upriamujeme na faktory regulácie a charakteristické javy aplikačnej praxe v kontexte trestného konania, ktoré môžu predstavovať podstatné prekážky pri efektívnej realizácii probačných a mediačných činností alebo negatívne vplývať na páchatel'a trestnej činnosti z hľadiska zvyšovania pravdepodobnosti jeho úspešnej reintegrácie do spoločnosti a sú hlavným argumentom pre revíziu jestvujúceho riešenia.

1.1 ÚVODNÁ CHARAKTERISTIKA VZNIKU PROBÁCIE A MEDIÁCIE

Prvé kontúry, v danom čase na Slovensku doposiaľ nie veľmi známych pojmov „probácia“ a „mediácia“ sa začali objavovať na prelome tisícročí, a to v súvislosti so schválením Legislatívneho zámeru rekodifikácie Trestného zákona a Trestného poriadku. Na Ministerstve spravodlivosti SR v r. 1999 vznikla Komisia pre rekodifikáciu trestného práva, ktorej úlohou bolo pripraviť nový systém trestnej politiky a jej legislatívneho ukotvenia. V danom období sme sa na našom území riadili Trestným zákonom, ktorý bol účinný od r. 1962 (zákon č. 140/1961 Zb.), preto možno len ťažko predpokladať, že pre transformáciu krajiny na demokratický právny štát, ktorá prebiehala od r. 1989 a pre nové požiadavky na kvalitu trestnoprávnej ochrany spoločenských vzťahov bola takáto právna regulácia postačujúca, a to i napriek tomu, že po r. 1989 bol uvedený trestný kódex viac ako 20 krát novelizovaný. Je pochopiteľné, že ani realizovanými novelami sa nedosiahol stav požadovaného zosúladenia Trestného zákona s princípmi nového ústavného zriadenia Slovenskej republiky, jeho samotná podstata bola založená na princípoch diametrálne odlišného spoločenského zriadenia obdobia, v ktorom bol prijatý. Jednou z úloh vtedajšej rekodifikácie bolo preskúmať, či platný systém trestnoprávných sankcií, najmä systém trestov a ustanovení upravujúcich ich ukladanie i výkon zodpovedá aktuálnym poznatkom vedy (najmä penológie, psychológie a medicíny), potrebám moderného demokratického právneho štátu, záväzkom medzinárodného práva, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako i skúsenostiam vyspelých demokratických štátov, a tieto ustanovenia podľa potreby zmeniť alebo doplniť.

Ako hlavné ciele rekodifikácie vláda SR v r. 2000 schválila:

- zabezpečenie ochrany ľudských práv a slobôd, ako aj ďalších hodnôt vyplývajúcich z Listiny základných ľudských práv a slobôd a z Ústavy Slovenskej republiky prostriedkami trestného práva,
- vytvorenie podmienok pre realizáciu trestnej politiky demokratickej spoločnosti založenej na princípoch humanizmu, ktorá bude zároveň garantovať primeranú satisfakciu obetiam trestných činov a bude smerovať k sociálnej reintegrácii páchatel'ov,
- vytvorenie strategickej tendencie pre perspektívnu dekriminálnizáciu a depenalizáciu Trestného zákona v prípade menej závažných protispoločenských konaní pri súčasnom rešpektovaní ochrany spoločnosti represívnymi opatreniami v oblastiach jej najväčšieho ohrozenia.

Boli zadefinované prístupy, ktorými sa mali uvedené hlavné ciele dosiahnuť:

- upravenie trestnej zodpovednosti mladistvých tak, aby boli zohľadnené najnovšie (interdisciplinárne) vedecké poznatky z oblasti pedagogiky, sociológie, pedopsychológie a pedopsychiatrie v súlade s novou právnou úpravou v ďalších relevantných oblastiach nášho právneho poriadku,
- zmena celkovej filozofie ukladania trestných sankcií, v rámci ktorej bude potrebné predovšetkým zmeniť hierarchiu sankcií tak, aby v jej rámci bol trest odňatia slobody chápaný ako ultima ratio, a to najmä v prípade menej závažných trestných činov - v rámci tejto filozofie bude kladený dôraz na individuálny prístup pri riešení trestných vecí na základe širokej možnosti využitia alternatívnych sankcií a odklonov tak, aby sa v najširšej miere zaistila pozitívna motivácia páchatel'a.

Napĺňaním vyššie uvedených predpokladov došlo k vytvoreniu nových trestných kódexov, ich schváleniu a následnému aplikovaniu. Došlo k zmene kategorizácie trestných činov, podrobnejšej úprave základov trestnej zodpovednosti, vytvoreniu nových právnych inštitútov, pribudli nové tresty, resp. spôsoby ich výkonu – trest domáceho väzenia, trest povinnej práce a možnosť podmienčne odložiť výkon trestu odňatia slobody so zapojením probačného úradníka. Bol teda riadne upravený súdny dohľad nad odsúdenou osobou formou probačného dohľadu.

Tejto činnosti a profesii bol v kontexte rekodifikácie venovaný priestor v osobitnom predpise, zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý reagoval aj na pilotný projekt Ministerstva spravodlivosti SR realizovaný v r. 2002 na 3 okresných súdoch (Bratislava IV, Nové Zámky a Spišská Nová Ves), kde obsahom bolo zapojenie pozície probačného a mediačného úradníka do trestného konania. Ako uvádza aj samotné hodnotenie pilotného projektu, dohľad nad dodržiavaním primeraných obmedzení a povinností, v danej dobe zabezpečovaný súdnymi tajomníkmi bol príliš formálny a nenapĺňal požiadavky restoratívnej justície. Okrem potreby kontroly dodržiavania povinností zo strany odsúdeného sa uvádza ako potrebné aktívne pôsobenie - zabezpečenie resocializácie odsúdeného v spolupráci s jeho rodinou a komunitou, v ktorej žije. Možno preto konštatovať, že ciele, ktoré štát zadefinoval pri rekodifikácii reagovali na najnovšie vedecké poznatky a boli z odborného hľadiska adekvátne. Dnes, po uplynutí dvoch dekád máme možnosť s odstupom času posúdiť, či a do akej miery sa podarilo na našom území tieto ciele dosiahnuť.

Pilotný projekt realizovaný v r. 2002 v kontexte rekodifikačných cieľov zriadil pozície probačných a mediačných úradníkov na okresných súdoch na podklade požiadavky, aby probačný a mediačný úradník mal prístup do súdneho spisu, čo mu malo umožniť:

- popri kontrole dodržiavania podmienok v dohľade efektívnejšie zisťovať rodinné, sociálne, pracovné a iné pomery páchatel'a,
- organizovať stretnutia páchatel'a a poškodeného,
- žiadať posudky týkajúce sa „páchatel'a“ od zamestnávateľa a školy.

Motívy pre takéto pilotné testovanie probačnej práce - priamo na súde a formálne prostredníctvom úkonov súdu možno považovať za legitímne a racionálne. Takéto riešenie je, v porovnaní s iným inštitucionálnym riešením probačnej služby, bezpochyby spôsobilé priniesť benefity pre vykonávanie dohľadu nad odsúdenými (resp. i obvinenými) osobami, a to v týchto oblastiach:

- možnosť priameho/flexibilného kontaktu so sudcom, ktorý vo veci rozhoduje a v opačnom smere bližší kontakt sudcu s výkonom dohľadom,
- existujúca organizačná štruktúra/administratívna štruktúra,
- možnosť systémového vzdelávania v špecializovanej organizácii - Justičnej akadémii SR,
- pokrytie oboch typov činností, pri ktorých možno uplatniť princípy restoratívnej justície – probácie a mediácie.

Predstavujú tieto oblasti, na prvý pohľad identifikované ako benefity pre zabezpečovanie súdneho dohľadu nad správaním obvinených a odsúdených osôb naozaj prínosné výhody a vytvárajú prostredie (ktoré nakoniec nie je ničím iným, ako vzťah G2C, teda občana a štátu), z ktorého probant profituje, prostredníctvom čoho profituje i spoločnosť zastúpená práve štátom, ktorý dohľad vykonáva?

Odpoveď na túto otázku možno zodpovedne poskytnúť len pri prísnom dodržaní sledovania účelu, pre ktorý sa súdny dohľad, ako i mediácia alebo elektronický monitoring vykonáva. Pri skúmaní a posudzovaní funkčnosti a efektivity procesov, ktoré sú samozrejme zároveň determinované kvalitou a rozsiahlosťou regulácie v právnom poriadku je nevyhnutnou požiadavkou neodpútať pozornosť od výstupu, ktorý takéto procesy dokážu spoločnosti poskytnúť, a nesledovať parciálne, sprievodné atribúty, ktoré síce pri izolovanom pohľade môžu pôsobiť akokoľvek legitímne, v spojení s ďalšími prvkami procesov nedokážu poskytnúť želaný výstup, napíňať stanovený účel. Takýto prístup pri analyzovaní problematiky je však podmienený ambíciami samotných regulačných inštitúcií a subjektov, ktoré procesy skúmanej problematiky realizujú v aplikačnej praxi. Záleží teda na záujme všetkých priamo zainteresovaných entít, ale i potencionálnych budúcich partnerov a zmysluplnosti vlastných aktivít.

1.2 PRIAMY KONTAKT SO SUDCOM - KONTAKT SUDCU S VÝKONOM DOHĽADU

Predstava komunikácie a spolupráce probačného a mediačného úradníka (ďalej aj „PaMÚ“) a sudcu je v kontexte dosiahnutia stanovených cieľov trestnej politiky, a teda i dohľadu nad správaním obvinených a odsúdených osôb (napr. „trestná politika založená na princípoch humanizmu, ktorá bude zároveň garantovať primeranú satisfakciu obetiam trestných činov a bude smerovať k sociálnej reintegrácii páchatelov“) nanajvýš legitímna a možno ju samozrejme považovať za krok správnym smerom. Efektívna sociálna reintegrácia vytvára nároky na obsah aktivít, ich intenzitu a mieru vedľajších neželaných účinkov počas núteného kontaktu s probatom, preto zaobchádzanie s páchatelmi trestnej činnosti musí byť realizované osobitne profesionálne a citlivo z hľadiska primeranosti. Práve tieto dôvody podporujú vytvorenie priestoru pre intenzívnu spoluprácu sudcu a osoby vykonávajúcej dohľad – PaMÚ. Pre zabezpečenie fungovania takéhoto riešenia však musia byť splnené ďalšie požiadavky. Samotné ustanovenie právneho predpisu, i keď gramaticky a významovo jasne natextované, nedokáže garantovať primeranú satisfakciu obetiam trestných činov, ani sociálnu reintegráciu páchatelov, ak nie je spojené s adekvátnymi vedomosťami a kompetenciami vykonávateľov a dostatočným personálnym a technickým zabezpečením. Esenciálnym je teda budovanie adekvátnych kapacít a nastavenie procesov, ktoré budú sledovať dosahovanie stanovených cieľov.

V súvislosti s procesmi možno ako príklad uviesť úplne prvý krok, ktorý činnosť v probácii alebo mediácii spúšťa - evidovanie podania, na základe ktorého sa má začať s výkonom dohľadu, resp. realizáciou mediácie. V aplikačnej praxi sa vec v zmysle § 241c a § 241j Spravovacieho a kancelárskeho poriadku (vyhláška č. 543/2005 Z. z., ďalej aj „SaKP“) prideluje medzi probačných a mediačných úradníkov

náhodným výberom. Reaguje sa tak na už vytvorený, v justícii etablovaný proces určovania, kto bude v danej veci konať, rozhodovať. Táto skutočnosť by však u odbornej verejnosti mala vyvolať podozrenie, a to hneď vo vzťahu k dvom pojmom – (i) náhodnému pridelovaniu a (ii) rozhodovaniu. Zároveň, z hľadiska prioritizácie činností, by sme mali tieto faktory uviesť v opačnom poradí, a to rozhodovanie ako požadovanú „cieľovú“ činnosť, a až následne náhodné pridelovanie ako sprievodný proces – príprava pre zabezpečenie cieľovej činnosti. Ak náhodné pridelovanie je nástrojom transparentnosti a nezávislého a nezaujatého rozhodovania v súdnych konaniach, nie je zrejmé, prečo sa takýto postup pri pridelovaní vecí na riešenie použil v oblasti probácie a mediácie. Dohľad nad správaním obvinených a odsúdených osôb nie je rozhodovacou činnosťou, probačný a mediačný úradník nemá v trestnom, resp. i civilnom konaní rozhodovaciu právomoc.

Tak, ako uvádza príslušná legislatíva, a to už vo svojom pôvodnom vyhlásenom znení účinnom od 1. januára 2004, probačný a mediačný úradník na základe rozvrhu práce uskutočňuje v rámci svojej pôsobnosti úkony na písomný pokyn predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora, a taktiež vo všeobecnosti probačný a mediačný úradník je pri výkone svojej funkcie povinný riadiť sa pokynmi predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora.

Obsahom probácie nie je rozhodovanie o vine a treste, o právach a nárokoch účastníkov sporu, podmienky a limity postupu probačného a mediačného úradníka sú vopred dané, a to právoplatným rozhodnutím iného subjektu alebo na základe jeho iniciatívy (sudcu, prokurátora, a dnes i riaditeľa ústavu na výkon trestu odňatia slobody). Len ťažko preto hľadať a identifikovať motív strán v trestnom konaní ovplyvniť pridelenie vecí a výsledok trestného konania, ak o sankcii a jej výkone je už v danom čase rozhodnuté. Záujem na náhodnom pridelovaní tu teda neplní žiadny účel, naopak, z hľadiska nárokov na zručnosti, ktoré sú potrebné pre prácu v jednotlivých prípadoch dohľadu, resp. mediácie je takéto pridelovanie vecí kontraproduktívne, ba až rizikové.

Ak zároveň zohľadníme dostupné personálne pokrytie, ktoré v súčasnosti predstavuje spolu 88 zamestnancov pridelených na 54 okresných súdov, a aplikujeme základné operácie jednej z matematických disciplín - aritmetiky, dospejeme k záveru, že v obvodoch viacerých okresných súdov nie je náhodné pridelovanie vôbec možné (i keď formálne prebehne). V tejto súvislosti je vhodné doplniť ešte zaujímavý údaj, a to skutočnosť, že už pri budovaní služby probácie a mediácie v r. 2003 štát predpokladal vytvorenie 82 pozícií probačného a mediačného úradníka pre r. 2004 a ďalších 28 pozícií v r. 2005 (spolu 110). Personálne zabezpečenie tejto služby teda po 18 rokoch jej existencie nedosahuje ani pôvodný požadovaný stav, a to napriek tomu, že nároky na obsah realizovaných činností, resp. rozsah úloh sa počas tohto obdobia kontinuálne zvyšoval.

Uvedené skutočnosti nás teda navigujú k prijatiu záveru, že tento spôsob pridelovania a vybavovania vecí v oblasti probácie a mediácie za súčasného stavu:

- nenapĺňa i tak irelevantnú požiadavku transparentnosti a nestrannosti,
- nezabezpečuje rovnomernú distribúciu zaťaženia medzi personálom,
- bez ďalších zásahov a modifikácií neumožňuje špecializované, a teda i kvalitnejšie a účinnejšie riešenie prípadov z hľadiska pôsobenia na klienta (probanta alebo účastníkov mediácie).

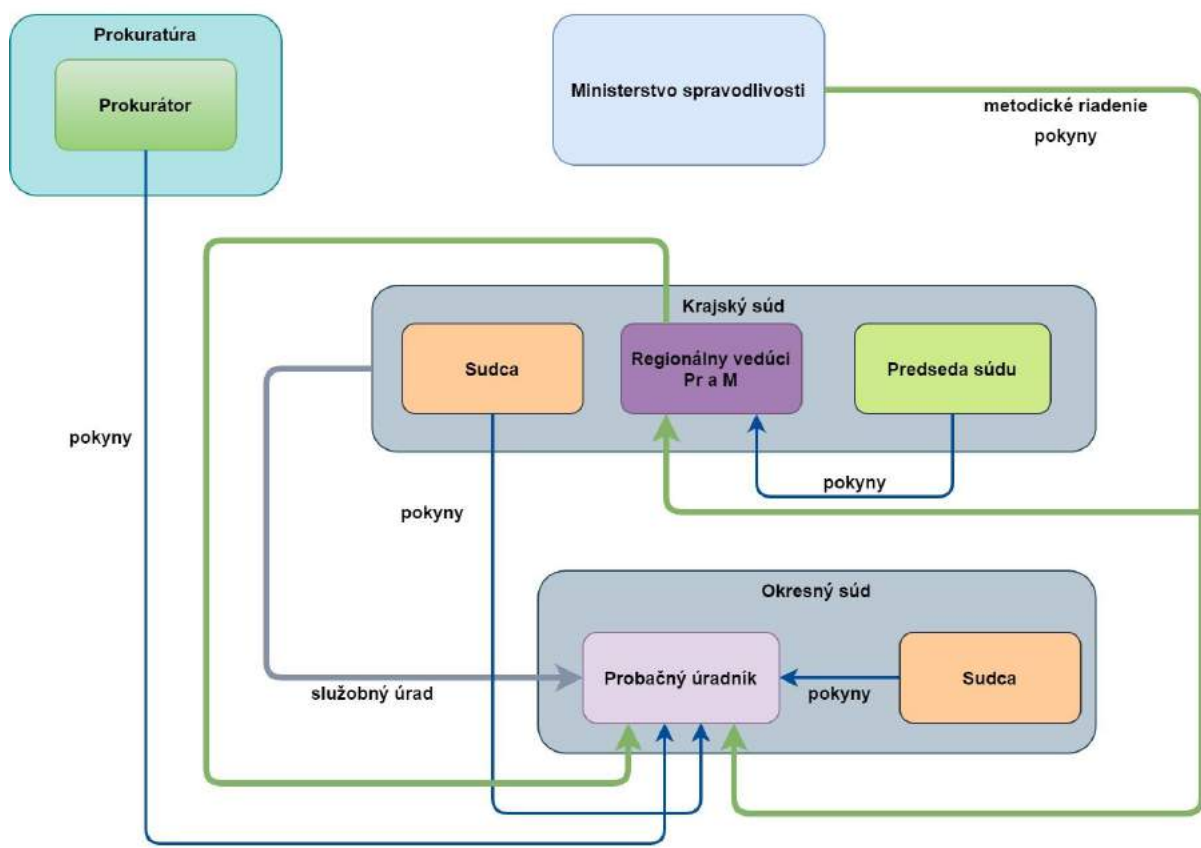

1.3 EXISTUJÚCA ORGANIZAČNO - ADMINISTRATÍVNA ŠTRUKTÚRA

Pre zabezpečenie zaobchádzania s páchatelmi trestnej činnosti, ktorým bola uložená sankcia nespojená s odňatím slobody si jednotlivé krajiny zvolili rôzne riešenia. Prirodzene tým reagovali na aktuálne možnosti - kapacity v danej dobe, ktoré sú vždy len výsledkom historického vývoja na danom území, výsledkom doterajšieho spravovania územia. Vznikli tak rôzne modely probačných služieb – samostatné (CZ), spojené (štátne, súkromné (NL) a pod. Kým v Holandsku naviedol historický vývoj zodpovedné úrady na model outsourcovania probačnej činnosti od neziskového sektoru, v Českej republike bola vytvorená samostatná štátna organizácia, podriadená ministerstvu spravodlivosti. V Holandsku zabezpečujú dohľad a zaobchádzanie s páchatelmi počas ich pobytu na slobode 3 rôzne špecializované neziskové organizácie – (i) Reclassering Nederland pracuje so širokým okruhom páchatelov s prítomnými prvkami domáceho násillia a terorizmu, Stichting Verslavingsreclassering GGZ je zamerané na páchatelov so závislosťami a psychickými poruchami, organizácia Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering pracuje s klientami bez domova a s viacložkovými rizikami a potrebami. V Českej republike sa špecializovaný prístup zabezpečuje internou distribúciou prípadov v rámci jednej organizácie. Je prirodzené, že pri budovaní organizačných štruktúr sa zohľadňujú už jestvujúce kapacity a funkčné systémy a možnosti ich ďalšieho využitia pre „nové“ potreby bez vytvárania ďalších nákladov, čím sa správne naplňa požiadavka hospodárnosti a efektívnosti čerpania verejných prostriedkov. Dôležité však je, aby otázka nákladovosti nebola jediným a určujúcim parametrom pre výber vhodných organizačných postupov (s obdobným javom sa možno stretnúť v problematike verejného obstarávania, kde sledovaným kritériom pri nákupe môže byť nielen najnižšia cena, ale napr. i nákladová efektívnosť alebo pomer ceny a kvality, teda i kvalitatívne, environmentálne, sociálne a iné vlastnosti plnenia alebo riešenia).

V Slovenskej republike bol zvolený model integrácie probačnej služby priamo do justície. Vznikol tak síce systém postupov tak, aby bolo umožnené vybavovanie príslušnej novej agendy, neboli však zároveň zohľadnené rozdiely v potrebách vybavovania jestvujúcich agend a novej agendy registra „Pr“ a „M“. K rozhodovacej činnosti súdov tak bola pripojená činnosť vykonávacia, pre ktorú však v justícii neboli osobitne odregulované súvisiace procesy, a tak sa na probačnú a mediačnú činnosť v praxi využívajú ustanovenia určené pre rozhodovaciu činnosť. Nepochopenie zásadných rozdielov v potrebách týchto obsahovo rôznych druhov činností sa prejavuje napr. i v posudzovaní rýchlosti vybavovania vecí Pr a M rovnako ako pri iných registroch, ignorujúc skutočnosť, že probačný mediačný úradník vec nerozhoduje, nedokáže ovplyvniť skončenie veci, urýchliť svojou aktivitou uzavretie spisu, pretože dĺžku trestu, skúšobnej doby, doby ochranného dohľadu a podobne určuje sudca alebo prokurátor, teda ten, kto rozhoduje o treste v rozhodnutí. Preto ani rýchlosť postupov alebo „výkonnosť“ probačného a mediačného úradníka nemožno merať metódikou, ktorá sa všeobecne v justícii aplikuje. Súčasné organizačné postavenie PaMÚ možno vyjadriť graficky tak, ako na obr. č. 1.

Postavenie probačného a mediačného úradníka

Zdroj: MSSR. Vlastný materiál.

Z uvedeného znázornenia je zrejmé, že PaMÚ pri vybavovaní vecí podlieha pokynom alebo inému metodickému riadeniu od viacerých subjektov, ktoré však s príslušnou problematikou nemajú vždy intenzívny kontakt a jednotlivé pokyny tak môžu byť i protichodné. Dochádza tak k deformovaným postupom, ktoré sa pretavujú do pracovných, procesných rutín a z dlhodobého hľadiska sa stávajú štandardom. Od organizačnej štruktúry, v ktorej je pozícia riadená pre jednotlivé účely (napr. personálne otázky – služobný pomer, technické zabezpečenie pri práci, metodické riadenie, supervízia/mentoring a pod.) rôznymi inštitúciami (krajský súd, okresný súd, prokuratúra, ministerstvo spravodlivosti, vzdelávacia inštitúcia) nemožno očakávať efektívne využívanie kapacít, ktoré má k dispozícii a naplnenie prítomného potenciálu.

Ako príklad nevhodnej organizačnej regulácie možno použiť situáciu, kde sa k probačnému úradníkovi dostaví klient s informáciou, že podľa súdneho rozhodnutia je povinný sa dostaviť, avšak probačný úradník, i keď v zmysle zákona príslušný konať vo veci:

- nemá o osobe klienta a súvisiacej trestnej veci žiadnu vedomosť, pretože mu doposiaľ nebola odovzdaná informácia (napr. doručené právoplatné rozhodnutie „iného“ súdu) a
- klienta musí v danom momente odmietnuť, pretože bez právoplatného rozhodnutia súdu nie je oprávnený konať a komunikuje s ním ďalší osobný kontakt tak, aby si mohol obstaráť potrebné informácie a zabezpečiť mandát vykonávať dohľad.

Takúto alebo obdobnú triviálnu situáciu možno pozorovať v príslušných fázach trestného konania nie ojedinele. Napriek tomu, že v kontexte iných činností vykonávaných v súdnom konaní môže takýto detail pôsobiť bezvýznamne (porovnaj napr. a nástupom odsúdeného do výkonu trestu odňatia slobody podľa nariadenia súdom s tým, že ústav na výkon trestu odsúdeného odmietne, pretože nemá mandát ho v ústave umiestniť, lebo mu neboli doručené príslušné dokumenty s inštrukciou, aby sa dostavil napr. za 3 dni) z hľadiska terciárnej prevencie kriminality a pôsobenia na páchatel'a s cieľom motivovať ho k rešpektovaniu a dodržiavaniu pravidiel a povinností a zvyšovať mieru úspešnosti jeho reintegrácie do spoločnosti ide o zásadný signál, na ktorý páchatel' v postavení pod núteným dohľadom a nútenou spoluprácou so štátom reaguje a preberá si informáciu, že štát sám o sebe nie je schopný dohľad realizovať, a preto poskytovanie súčinnosti pri dohľade nepovažuje za nevyhnutné, čo sa samozrejme prejavuje neskôr v priebehu dohľadu. Keďže však PaMÚ realizuje tieto a obdobné činnosti priamo v justičnom prostredí a v mene súdu, z pohľadu riadenia činnosti súdov, ich štatutárov, ale i sudcov a prokurátorov vybavujúcich enormný nápad v iných agendách, pri ktorých sa neuplatňujú poznatky a potreby terciárnej prevencie kriminality, postupy a potreby v probácii a mediácii sú stále považované za marginálne.

Pri skúmaní vhodnosti organizačného začlenenia probácie a mediácie ako vykonávacích činností priamo do štruktúry súdov je vhodnou otázkou, prečo napr. väzenská služba nie je súčasťou súdov – priamo súdy by tak mohli dohliadať na výkon uložených trestov a rozhodovať o spôsobe zaobchádzania s odsúdenými na trest odňatia slobody. Navyše by súdy mohli „jednoduchšie“ strážiť a chrániť vlastné budovy súdov a ostatné justičné objekty. Rovnako sa možno spýtať v prípade činnosti exekútorov, ktorý zabezpečujú výkon súdnych rozhodnutí, avšak nie sú zamestnancami krajských, ani iných súdov.

1.4 MOŽNOSŤ SYSTÉMOVÉHO VZDELÁVANIA V ŠPECIALIZOVANEJ ORGANIZÁCIÍ

Ďalším benefitom, ktorý bol prítomný pri budovaní probačnej a mediačnej služby v justícii, bola prítomnosť špecializovanej vzdelávacej inštitúcie - Justičnej akadémie, ktorá mala pokrývať potreby pre prípravu a zvyšovanie odbornosti a zručností všetkých súdnych úradníkov, teda i budúcich probačných a mediačných úradníkov. S plynutím času sa však preukázalo, že nemá vytvorené kapacity primerané potrebám personálneho obsadenia súdov, preto pri tvorbe plánov vzdelávacích podujatí je nevyhnutné prioritizovať podujatia z hľadiska obsahového záberu a jeho využitia z hľadiska počtu zamestnancov, pre ktorých je potrebná. Pozícia probačného a mediačného úradníka sa tak prirodzene opäť dostala na okraj záujmu bez ambície primerane ju rozvíjať. Možno i preto v r. 2021, po uplynutí skoro dvoch dekád od vybudovania probačnej a mediačnej služby v SR je v prostredí odbornej verejnosti možné viesť diskusie, či je práca probačného úradníka v teréne – mimo budovu súdu vhodná a potrebná, prípadne, či sa zo zrealizovanej mediácie má vyhotovovať zápisnica ako pri iných úkonoch.

Ministerstvo spravodlivosti SR pre zvrátenie tohto stavu a vytvorenie priestoru pre vzdelávanie PaMÚ predložilo v r. 2019 novelu zákona o PaMÚ (zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch), kde rozšírilo povinnosť PaMÚ zúčastňovať sa i vzdelávania, ktoré organizuje ministerstvo, nielen vzdelávania, ktoré organizuje Justičná akadémia SR. Vďaka možnosti čerpania finančných prostriedkov z dotačných štruktúr EÚ mohlo ministerstvo promptne zorganizovať semináre zamerané na techniky a postupy využívané v probácii a mediácii.

Benefit špecializovanej vzdelávacej inštitúcie pre justíciu teda nebol plnohodnotne naplnený a vo výsledku bolo nevyhnutné vytvoriť ďalšiu platformu pre pokrytie vzdelávacích potrieb pozície probačný úradník a mediálny úradník.

1.5 ALTERNATÍVY UPLATNENIA PRINCÍPOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V PROBÁCII A MEDIÁCII

Jedným z benefitov, ktoré sa pribudovaní systému probačného dohľadu a mediácie uplatnili, bolo spojenie probačnej a mediácie služby pod jednu „spoločnú strechu“ spolu s rozhodovacou činnosťou súdov. Je pochopiteľné, že v danom čase, bez predchádzajúcich skúseností z minulosti nebolo jednoduché odhadnúť, akým spôsobom sa bude filozofia restoratívnej justície na Slovensku v budúcnosti uplatňovať a v akom rozsahu sa budú využívať jej prvky pri zaobchádzaní s obvinenými a odsúdenými, resp. v akom rozsahu bude tvorený dopyt po mediácii. Bez konkrétnejšej predstavy bolo preto pochopiteľným krokom spojenie oboch činností, i keď obsahovo podstatne odlišných priamo na súde tak, aby nedochádzalo k nevhodnému vynakladaniu verejných prostriedkov na vytváranie kapacít, ktoré by mohli ostať nevyužitú. Otázka vhodného organizačného riešenia pri vzťahu probácia – mediácia sa však v tomto momente neodohráva na úrovni inštitucionálnej, teda netkvie priamo v úvahe ako napr. „justícia alebo polícia?“, prípadne „samostatná inštitúcia alebo prokuratúra?“, ale na úrovni internej distribúcie činností, tzn. na rozdelení odborného personálu na pozície pre probáciu a pozície pre mediáciu. Obe oblasti, probácia i mediácia sú obsiahlou problematikou, ktorá si vyžaduje osvojenie techník a zručností práce s klientami – páchatelmi trestnej činnosti a obeťami, v SR často zároveň zo sociálne vylúčeného spoločenstva. Kým pri probácii ide o nútený dohľad štátu a vynútenú interakciu medzi štátom – súdom – probačným úradníkom na jednej strane a klientom na strane druhej, v prípade mediácie ide o neautoritatívny vzťah k obvinenému, neutrálne postavenie vo vzťahu k oboj stranám sporu – páchatelovi a obeti, pričom interakcia s oboma stranami je podmienená ich súhlasom a vôľou využiť možnosť odstránenia konfliktu spôsobeného spáchaním trestnej činnosti. Pri vykonávaní dohľadu nad obvinenou osobou a realizovaní mediácie teda dochádza k odlišným, štruktúrovaným postupom, ktoré sa odvíjajú práve od postavenia príslušného úradníka vo vzťahu ku klientom. Probačný a mediálny úradník si preto musí neustále uvedomovať svoju pozíciu. Pri súčasnom zabezpečovaní oboch činností, navyše ak sú zároveň kombinované s výkonom kontroly technickými prostriedkami (Elektronický systém monitorovania osôb alebo aj „EM“, „ESMO“) počas pracovného dňa, ide o náročnú úlohu, pri ktorej nemožno vylúčiť nesprávny postup alebo neúčinné opatrenie.

V súvislosti s delením alebo koncentrovaním oboch činností v jednej pracovnej pozícii je dôležitým údajom z prostredia početnosť personálu, ktorý je k dispozícii. V SR je aktuálne aktívnych 88 probačných a mediálnych úradníkov, pričom ročný nápad vecí v oboch registroch spolu (Pr + M) sa pohybuje približne na úrovni 9000 vecí, k čomu je potrebné pripočítať stabilný prenos vecí, ktoré neboli ukončené v predchádzajúcich rokoch, v počte cca 12 000 vecí.

Tab. Počet otvorených vecí registra Pr na 1 PaMÚ, 6/2021

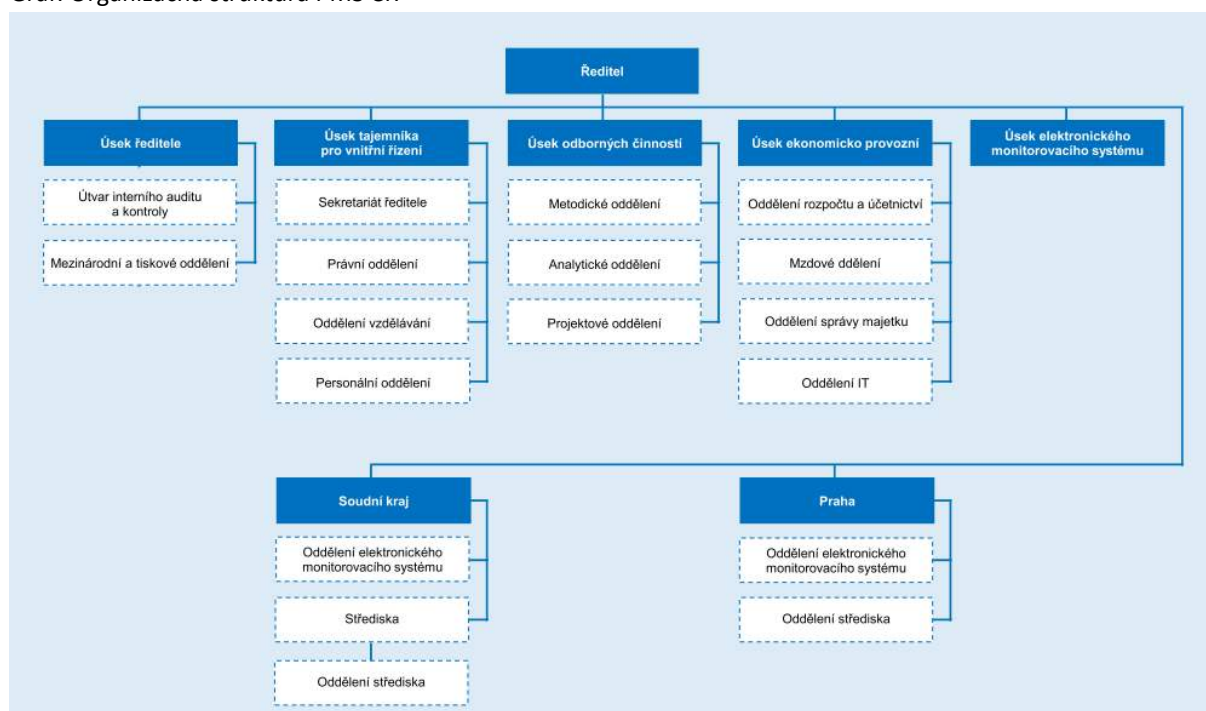
Okresný súd	Otvorené prípady Pr	Okresný súd	Otvorené prípady Pr
Nové Zámky	297.0	Vranov n. T.	284.0
Galanta	262.0	Lučenec	262.0
Trnava	226.5	Kežmarok	221.0
Žiar n. H.	216.0	Poprad	214.0

Aplikačná prax v krajinách s dlhodobou probačnou praxou a odborná verejnosť uvádza ako vhodný počet prípadov, ktoré môže zabezpečovať 1 úradník 50 vecí. Pridelovanie nad tento limit je spôsobilé navodiť kvalitatívne nedostatky v pracovných postupoch. Porovnaním tohto čísla a údajov z aplikačnej praxe v niektorých okresoch SR môžeme deklarovať stav, v akom sa zabezpečovanie týchto úloh súdov nachádza.

Nedostatočné personálne zabezpečenie je alarmujúce samo osebe, preto súčasné koncentrovanie vybavovania vecí probácie i mediácie v jednej osobe nemožno považovať za ústretový krok. Otázne teda je, či pri takejto organizácii činností môžeme stále hovoriť o napĺňaní požiadaviek na účinný dohľad nad obvineným/odsúdeným, resp. dodržiavaní princípov prevencie kriminality – princíp inštitucionálneho a personálneho zabezpečenia.

Tento stav môžeme porovnať so situáciou v ČR, kde má štát k dispozícii 550 probačných úradníkov v Probačnej a mediačnej službe ČR („PMS ČR“), ktorá je rozpočtovou organizáciou Ministerstva spravodlivosti ČR. Odborný personál probačnej a mediačnej služby je rozdelený na 3 základné pozície – úradník probačnej a mediačnej služby, probačný asistent a personál elektronického monitoringu. Zároveň bola vytvorená celá administratívna štruktúra pre zabezpečovanie potrieb PMS ČR tak, aby ciele, ktoré boli pôvodne pri jej vytváraní definované, boli i následne napĺňané.

Graf: Organizačná štruktúra PMS ČR

Zdroj: <https://www.pmscr.cz/>

1.6 ZÁVEREČNÁ INTERPRETÁCIA V PROSPECH REFORMY

Zo spracúvaných údajov z prostredia, ktoré v tomto článku analyzujeme je zrejmé, že v SR doposiaľ neboli naplnené možnosti, ktoré oblasť probácie a mediácie z hľadiska zmierňovania dopadov trestnej činnosti na spoločnosť ponúka. Pri rekodifikácii trestných kódexov došlo k vytvoreniu základov pre možnosť intenzívneho využitia nástrojov restoratívnej justície v súlade s najnovšími štandardmi, štát však v tejto aktivite nepokračoval a potrebné kroky (investície) pre budovanie a rozvoj týchto služieb

nezrealizoval. S trochou nadhľadu by bolo možné použiť možno nie úplne vhodnú analógiu z prostredia verejného obstarávania, že štát sa pri budovaní probačnej a mediačnej služby obmedzil na pohľad verejného obstarávateľa, ktorý pri nákupe uplatnil kritérium najnižšia cena. Ak však jedinou skúsenosťou štátu s probáciou a mediáciou v danej dobe bolo pilotné využitie probačného úradníka na 3 okresných súdoch v r. 2002, je pochopiteľné, že bol, navyše v kontexte mnohých ďalších reformných potrieb verejnej správy v zásade stále v transformačnom období, v potrebných aktivitách limitovaný.

I tieto vedomosti a skúsenosti sú však veľmi užitočné, a preto je nevyhnutné ich zohľadňovať pri ďalšej organizácii tejto služby. V ostatnom období sa na celom území EÚ vytvára tlak na väčšie využitie princípov restoratívnej justície a samotných alternatívnych trestov. Súdny sa snažia pri ukladaní sankcií reagovať na tento trend, a preto je nevyhnutné na tento trend reagovať i dostatočnými kapacitami pre zabezpečenie ich následného výkonu zo strany zodpovedných subjektov. Už v súčasnosti je totiž zrejmé, že pri súčasnom počte prípadov, ktorý musí probačná a mediačná služba každoročne vybaviť nebude bez primeranej investície do jej personálneho a technického zabezpečenia možné ďalej reagovať na rozhodovacia činnosť súdov, resp. prokuratúry, teda riadne vykonať rozhodnutia, ktorými sa ukladá sankcia nespojená s odňatím slobody. Až s dodatočným personálnym pokrytím možno implementovať do probačnej a mediačnej práce obligatórne postupy, ktoré individualizujú prácu s klientom a umožňujú intenzívnejší kontakt s ním, a to zároveň len v tých prípadoch, kde je to potrebné. Naplniť sa tak môže i predpoklad z obdobia prípravy rekodifikácie trestného práva v SR, teda skutočné zabezpečenie resocializácie odsúdeného v spolupráci s jeho rodinou a komunitou, v ktorej žije.

Použité zdroje

<https://rokovania.gov.sk/>

<https://www.nrsr.sk/web/>

<https://www.slov-lex.sk/domov>

<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Informacie/Analyticke-centrum.aspx>

<https://www.pmscr.cz/>

Bosker, J., Monnee-van Doornmalen, J., Henskens, R., Van der Plaat, D. (2020): Effective practices in probation supervision. Social Innovation Knowledge Centre, HU University of Applied Sciences, Kwaliteit Forensische Zorg

V kontexte realizácie národného projektu sa zameriavame na základné prístupy riešenia trestných vecí upravených (neupravených) v slovenskom právnom poriadku, a to prostredníctvom restoratívnej justície. Skúmame a posudzujeme, do akej miery a v akom rozsahu sú princípy restoratívnej justície, ktoré sú pomenované v medzinárodných dokumentoch absorbované v trestnoprávných predpisoch Slovenskej republiky. Zároveň analyzujeme vzťah restoratívnej justície a trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (alternatívne tresty) s tým, že medzi uvedenými pojmami nie je možné dávať znak rovnosti.

2.1 ÚVOD DO RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE

Restoratívna justícia sa zrodila ako sklamanie z retributívnej a rehabilitačnej spravodlivosti a jej paradigmy, pričom restoratívna justícia sa ukázala ako „tretí objektív“. Howard Zehra uvádza, že restoratívna justícia sa líši od retributívnej justície v tom, že nejde o posudzovanie protiprávných činov voči štátu, ale činov proti ľuďom, reakcia na trestný čin nemusí spočívať v tom, ako bola spôsobená bolesť, ale „liečiť“ a obnoviť, čo bolo poškodené.

Podľa Tonyho Marshalla je „Restoratívna justícia procesom, ktorý spája všetky zúčastnené strany a snaží sa vyriešiť ich problém, a to ku spokojnosti všetkých prítomných strán“.

Braithwaite je jedným zo zakladateľov „novej mediácie“, ktorá rozlišuje medzi mediáciou a „restoratívnou justíciou“, pričom uvádza: „mediácia medzi obeťou a páchatelom môže byť popísaná ako „restoratívny proces“, ktorý vylučuje iné strany ako páchatelovu rodinu“. V kontraste uvedeného „restoratívnu justíciu“ chápe ako proces, kde všetky zúčastnené strany dotknuté trestným činom majú možnosť prísť spoločne diskutovať o následkoch trestného činu a zároveň urobiť potrebné kroky k tomu, aby sa napravili narušené vzťahy a uspokojili potreby osôb postihnutých trestným činom.

Organizácia spojených národov (OSN) pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (2002) – (ďalej len „rezolúcia HSR (2002)“) poskytuje podobnú definíciu: kde „restoratívny proces“ je definovaný ako: „akýkoľvek proces, v ktorom obeť, páchatel alebo akákoľvek iná osoba, či členovia spoločnosti ovplyvnení trestným činom, sa aktívne spolu podieľajú na riešení tých záležitostí, ktoré vyplývajú z trestného činu. Často s pomocou nestrannej tretej strany. Príklady regeneračného súdneho konania sú v sprostredkovaní konferencie“.

Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018) o restoratívnej justícii (ďalej len „odporúčanie (2018)“) uznáva, že restoratívna justícia môže dopĺňať tradičné trestné konanie, alebo sa môže používať ako alternatíva k tomuto konaniu.

Citované odporúčanie (2018) definuje restoratívnu justíciu ako akýkoľvek proces, ktorý umožňuje osobám poškodeným trestným činom a osobám zodpovedným za túto škodu, ak s tým slobodne súhlasia, aktívne sa podieľať na riešení vecí vyplývajúcich zo spáchaného trestného činu pomocou vyškolenej a nestrannej tretej strany (sprostredkovateľa).

Napriek skutočnosti, že význam restoratívnej justície sa značne rozšíril, aj tak naďalej zostáva skreslený. Restoratívna justícia nie je mapou, ale je kompasom.¹

Restoratívna justícia sa líši od súčasného trestného práva vo viacerých otázkach:

1. vníma trestné činy komplexnejšie - skôr než definovanie trestného činu ako jednoduché porušovanie zákonov uznáva, že páchatelia poškodili obeť, spoločnosť a dokonca aj ich samých seba,

¹ Zehr, H. Úvod do restoratívnej justície. Praha 2003. ISBN 80-902998, s. 8.

2. širšie vníma reakciu na trestnú činnosť - nemožno dávať kľúčovú rolu iba štátu a páchatelovi; treba zahrnúť do procesu obeť a rovnako tak aj spoločnosť,
3. úspech sa meria inak - skôr než meranie toho, čo spôsobili trestný čin, meria sa to koľko škôd je napravených alebo nahradených a zároveň, ako bolo zabránené páchať ďalšiu trestnú činnosť.

Podľa rezolúcie HSR (2002) je restoratívna justícia považovaná za službu, ktorú môžu zabezpečovať príslušné (na to určené) orgány, alebo špecializované agentúry, prípadne justičné orgány, tzn. subjekt poskytujúci restoratívnu spravodlivosť.

Program restoratívnej justície je každý program, ktorý používa restoratívne procesy a snaží sa dosiahnuť restoratívne výsledky.

Restoratívny proces je každý proces, v ktorom obeť a páchatel, a v prípade potreby aj všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti, ktorí sú postihnutí trestným činom, sa spoločne aktívne zúčastňujú na riešení záležitosti, vyplývajúcej z trestného činu, zvyčajne za účasti sprostredkovateľa.² Restoratívne procesy môžu zahŕňať mediáciu, konferencie a kruhy vydávajúce rozsudky.

Podľa odporúčaní Rady Európy (2018) sa restoratívny proces v závislosti od krajiny môže označovať ako mediácia medzi obeťou a páchatelom, mediácia v trestnom konaní, obnovovacie konferencie, rodinné skupinové konferencie, kruhy odsúdenia alebo mierotvorné kruhy.

Upozorňujeme, že program restoratívnej justície nie je možné zamieňať s programom pre páchatelov trestných činov aplikovaných pri ukladaní trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (tresty nespojené s odňatím slobody). Tým ale nie je vylúčená možnosť použitia programu restoratívnej justície za účelom zaradenia páchatelja trestnej činnosti do vhodného probačného programu, ktorý môže byť cestou pre jeho znovu začlenenie do spoločnosti.

Za restoratívny výsledok je považovaná dohoda, ktorá je dosiahnutá v dôsledku restoratívneho procesu. (Pozn. výsledkom môže byť aj uloženie trestu povinnej práce = dohoda).

Základné princípy restoratívnej justície

- Aktívna účasť na riešení trestných vecí (zásada účasti zainteresovaných strán).
- Dobrovoľnosť.
- Slobodný súhlas zúčastnených strán.
- Dialóg.
- Rovnaká starostlivosť o potreby a záujmy zainteresovaných strán.
- Procesná spravodlivosť.
- Dohoda založená na konsenze.
- Zameranie na náhradu škôd.
- Vzájomné porozumenie.
- Opätovné začlenenie.
- Neutrálny priestor.
- Dôvernosť.
- Dostupnosť služieb restoratívnej justície vo všetkých fázach trestného procesu.
- Závažnosť trestného činu by nemala byť prekážkou výkonu restoratívneho procesu.
- Dostatočná autonómia služieb poskytujúcich restoratívnu justíciu.³

---

² V texte používaný pojem sprostredkovateľ = tretia strana, facilitátor, mediátor, prípadne uľahčovateľ.

³ Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018) bod 13 – 20.

Právny základ a vzťah trestného súdnictva k restoratívnej justícii

- Pri odvolaní sa na restoratívne právo je potrebné vytvoriť jasný právny základ.
- Je vhodné upraviť spôsoby pre postupovanie prípadov, ktoré sú výsledkom restoratívneho procesu.
- Na restoratívnu justíciu sa musia vzťahovať všetky procesné záruky (právo podať sťažnosť, prístup k právnej pomoci, k prekladateľským službám...).
- Ak sa restoratívna justícia týka detí (či už ako páchatela alebo obeť) účasť na restoratívnom procese musí byť zabezpečená aj ich rodičom, zákonným zástupcom, obhajcom, zástupcom kurately – tzn. všetkých osôb, ktorých účasť upravujú trestné kódexy v súdnom konaní.
- Pred súhlasom s restoratívnym procesom musí sprostredkovateľ (facilitátor) plne informovať strany o ich právach, o povahe procesu, možných dôsledkoch, o možnosti podať sťažnosť.
- Služby restoratívnej justície by mali používať určitú flexibilitu.
- Mali by byť vytvorené podmienky pre orgány činné v trestnom konaní a súdy pre postúpenie prípadov službám restoratívnej justície.
- Mal by byť upravený postup pred podaním veci restoratívnej justícii, po vrátení veci trestnému súdnictvu bez dosiahnutia dohody, či postup pre prípady, ak dochádza k neplneniu podmienok vyplývajúcich z dohody.⁴

Služby restoratívnej justície

- Postup služieb restoratívnej justície by mal byť upravený zákonom.
- Mali by byť vypracované štandardy odbornej spôsobilosti.
- Etické pravidlá a postupy pre výber, školenie a podporu facilitátorov.
- Na výkon služieb restoratívnej justície by mal dohliadať príslušný orgán.
- Facilitátori by mali mať citlivosť a schopnosti pre využívanie restoratívnej justície.
- Facilitátori by mali preukázať spoľahlivý úsudok a mali by mať medziľudské schopnosti potrebné pre efektívne vykonávanie restoratívnej spravodlivosti.
- Facilitátori by mali absolvovať počiatočné školenie a tiež ďalšie pokračujúce vzdelávanie. Ich odborná príprava by im tak mala poskytnúť vysokú úroveň schopností.
- Pred vykonaním restoratívnej spravodlivosti v závažných, citlivých alebo zložitých prípadoch by mal facilitátor absolvovať pokročilé školenie.
- Služby restoratívnej justície by mali byť vykonávané nestranne.
- Služby restoratívnej justície sú zodpovedné za bezpečné prostredie pre proces restoratívnej justície.
- Restoratívna justícia by sa mala vykonávať efektívne, ale pre strany v zvládnuteľnom tempe.
- Dohody nemusia obsahovať hmatateľné výsledky, ak sa strany dohodnú, že dialóg dostatočne uspokojuje ich potreby a záujmy.⁵

Programy restoratívnej justície (základný prierez)

Mediácia má svoj pôvod v krajinách common law, t. j. anglosaskej právnej kultúry, ktorého zmyslom je docieľiť v sporoch (civilných aj trestných) riešenie pomocou dohody strán.

V Kanade a USA sa primárne začala mediácia presadzovať v občianskoprávných ako aj obchodných sporoch a až neskôr, na prelome 70. a 80. rokov minulého storočia, vo väčšom rozsahu aj v trestných

---

⁴ Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018) bod 21 – 35.

⁵ Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018) bod 36 –53.

veciach. Tradičný systém „common law“ bol prioritne chápaný ako spor verejného žalobcu a obvineného, pričom procesné postavenie poškodeného nemalo takmer žiadnu dôležitosť ani význam.

Prvýkrát bola mediácia použitá v rámci projektu Exether Youth Support Team v roku 1979, pričom boli stanovené základné princípy:

- zahájenie mediácie, len vtedy, ak ide o menej závažné trestné činy,
- výsledok mediácie musí byť spoločensky prijateľný,
- pri prejedávaní spôsobu náhrady škody a jej výšky treba dbať na rovnováhu medzi požiadavkami poškodeného a výchovným účinkom na obvineného,
- je nevyhnutné predchádzať situáciám, kedy osoba podozrivá zo spáchania trestného činu akceptuje mediáciu len zo strachu pred trestným stíhaním,
- odškodnenie môže mať aj povahu ospravedlnenia,
- rovnako dôležitá je aj vhodne zvolená fáza pre realizáciu mediácie.⁶

Konferencie alebo rodinné skupinové konferencie sa prvýkrát objavili v roku 1989 na Novom Zélande. Vyvinula sa z prvku Maurov – tradičných praktík vykonávaných na Novom Zélande, kedy v uvedenom roku došlo k prevratnej zmene justičného systému, v dôsledku kritiky systému sociálnej starostlivosti a justície pre mladistvých, vyvolaných zo strany pôvodného maurského obyvateľstva. Konferencie alebo rodinné skupinové konferencie zahŕňajú nielen páchatel'a a obeť, ale aj ich rodinných príslušníkov a ďalších, ktorí podporujú tento proces a rovnako zástupcov miestnych komunit, resp. spoločnosti. Konferencie ukázali značný úspech pri riešení záujmov obetí a páchatel'ov i v prípadoch závažných trestných činov. Neskôr vynesenie rozsudku čerpalo z praxe „First Nations Navajo Indian“ v Kanade.⁷

Kruhy, ako ďalší z programov restoratívnej justície, bolo možné prvotne zaznamenať v homogénnych komunitách prvotných obyvateľov Kanady. Osoby sediace v kruhu hovoria v tom poradí, v ktorom sedia v kruhu a odovzdávajú si slovo v tom poradí, v akom sedia vedľa seba. Diškurzu sa zúčastňujú – obeť, páchatel', rodinní príslušníci, niekedy aj justiční úradníci, aj zástupca komunity, pričom uvedený proces vedú jeden alebo dvaja facilitátori.

Cieľom uvedeného prierezu nie je vymenovať a opísať jednotlivé programy konceptu restoratívnej justície, ani vytvoriť „novú definíciu“ restoratívnej justície. Snahou je len poukázať na odlišnosti konceptu restoratívnej justície v kontraste klasického formálneho spôsobu trestného konania realizovaného v kontinentálnom právnom systéme vzhľadom na to, že tieto restoratívne programy sa môžu nazývať odlišne v závislosti od štátu, v ktorom sa používajú a líšia sa spôsobom a formou dohôd, ktoré sú výsledkom restoratívneho procesu, ako aj začlenením restoratívnej justície do samotného systému trestného procesu. Postupy restoratívnej justície prispôsobené existujúcim systémom trestného súdnictva berúc do úvahy ich právne, sociálne, spoločenské a kultúrne okolnosti však musia rešpektovať základné zásady a princípy restoratívnej spravodlivosti uplatňované v konkrétnom systéme trestného súdnictva.

---

⁶ Štern, P. a kol.: Probace a mediace. Možnosti řešení trestních činů. Vyd. 1. Portál. Praha. 2010. s. 23.

⁷ Strémy T., Kurilovská L, Vráblová M.: Restoratívna Justícia. Praha, Leges 2015. ISBN 978-80-7502-075-8, s. 135.

2.2 TRESTY A OPATRENIA VYKONÁVANÉ V RÁMCI SPOLOČNOSTI

Tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti tak, ako ich upravujú medzinárodné dokumenty⁸, znamenajú tresty a opatrenia, ktoré ponechávajú páchatela v spoločnosti (na slobode) a predpokladajú určité obmedzenie jeho slobody prostredníctvom uloženia podmienok a/alebo povinností, pričom tieto sú vykonávané orgánmi ustanovenými zákonom na tento účel.

V súlade s uvedenými odporúčaniami je potrebné vytvoriť vhodné služby pre vykonávanie uvedených trestov a opatrení, vykonávaných v rámci spoločnosti, poskytnúť im dostatočné zdroje. Služby (obvykle probačné) by mali zamestnávať špičkových odborníkov, ktorí primárne zodpovedajú za praktické vykonanie trestu alebo opatrenia, vykonávaného v rámci spoločnosti (v SR probačný a mediačný úradník).

Poukazujeme na skutočnosť, že rovnako ako u subjektov zabezpečujúcich poskytovanie restoratívnej justície, tak aj pri trestoch a opatreniach vykonávaných v rámci spoločnosti sa orgány zodpovedné za praktické vykonanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti považujú za službu.

Inštitút probácie pochádza z anglosaského právneho systému. Prvý záznam o probácii pochádza z činnosti amerického obuvníka Johna Augusta, ktorý v 19. storočí dobrovoľne skladal kaucie za obvinených. Poskytoval obvineným pomoc a podporu, zúčastňoval sa s nimi na súde a žiadal súd o uloženie miernej peňažnej sankcie. Probačný úradník v krajinách s common law je osobou, ktorá má funkciu záruky. Probácia má teda v anglosaskom systéme formu sľubu zloženého zo strany páchatela pred súdom, že dodrží určité podmienky.⁹

V Európe je prvým priekopníkom v oblasti probačných aktivít Holandsko, kde bola prvá probačná služba založená už v roku 1823. Probácia má svoje korene aj vo Veľkej Británii a v škandinávskych krajinách, pričom prvky probácie začali v ostatných krajinách západnej Európy prenikať do právnych poriadkov zhruba v druhej polovici 20. storočia.¹⁰

V jednotlivých krajinách sú probačné systémy definované pomerne širokou škálou znakov, pričom v rámci Európy existujú dva hlavné systémy probácie – jeden typický pre krajiny common law (anglo-americký právny systém) a jeden pre kontinentálny právny systém.

Tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti majú pomerne rozsiahly zámer v možnosti uložiť trest alebo opatrenie, ktoré nebude realizované vo výkone trestu odňatia slobody a patria k nim rôzne alternatívne tresty (trest domáceho väzenia, trest povinnej práce), podmienený odklad výkonu trestu, podmienené prepustenie, probácia (dohľad výkonu trestu), príkaz na náhradu škody, zákaz činnosti, zákaz účasti na verejnom podujatí, prípadne kombinácia príkladom uvedených opatrení. V predsúdnom konaní sú to rôzne formy nahradenia väzby a vo vykonávacom konaní (po vynesení rozsudku) napr. udelenie milosti a odpustenie trestu.

V zmysle citovaných medzinárodných dokumentov týkajúcich sa trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti je potrebné tieto uzákoníť, nastaviť a dodržiavať základné pravidlá a princípy

⁸ Štandardné minimálne pravidlá OSN pre používanie mimoväzobných opatrení – Tokijské pravidlá – Rezolúcia valného zhromaždenia 45/110, 14. december 1990.

Odporúčanie Rady Európy č. R (92)16 o Európskych pravidlách pre používanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (Výbor ministrov, 19. október 1992).

Odporúčanie Rady Európy č. R (2000)22 o zlepšení uplatňovania Európskych pravidiel pre používanie trestov a opatrení, vykonávaných v rámci spoločnosti (Výbor ministrov, 29. november 2000).

⁹ Karabec, Z.: Zavedení institutu probace do právního řádu České republiky. Bulletin advokacie. Praha. 1997. č. 4, s. 34.

¹⁰ Doubravová, D. – Ouředníčková, L. – Štern, P., Urban, L. a kol. – Příručka pro probaci a mediaci.

zabezpečujúce spravodlivé a efektívne uplatňovanie trestov, a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.

Základný rámec pravidiel výkonu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti tvoria – všeobecné princípy, právny rámec, súdne záruky a postupy pri riešení sťažností, rešpektovanie základných práv, spolupráca a súhlas páchatel'a, ľudské (odborní zamestnanci) a finančné zdroje, účasť spoločnosti, riadiace aspekty výkonu trestov a opatrení, pracovné metódy, výkon trestu alebo opatrenia a dôsledky ich neplnenia a v neposlednom rade skúmanie a hodnotenie fungovania trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.

V zmysle uvedených medzinárodných dokumentov by probačné služby (služby zabezpečujúce výkon trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti) mali spĺňať relevantné pretenzie (predpoklady).

- Vytvorenie probačných služieb (alebo iných vhodných služieb).
- Vytvorenie vhodného zákonného rámca probačných služieb.
- Autonómnosť vytvorených probačných služieb.
- Dostatočné finančné prostriedky pre funkčnosť probačných služieb.
- Špičkoví odborníci (vysoká profesionalita a charakterové vlastnosti) zamestnancov poskytujúcich probačné služby.
- Dostatočný počet odborníkov poskytujúcich probačné služby.
- Počet pridelených prípadov na jedného odborníka musí byť zachovaný na únosnej úrovni.
- Zaškolenie zamestnancov a ich následné vzdelávanie, dopĺňujúce školenia a opakovacie kurzy.
- Vytvorenie výkonného (riadiaceho) orgánu zodpovedného za výkon probačnej služby a ich zamestnancov, za hodnotenie efektívnosti ich práce.

Úloha štátu pri aplikovaní európskych pravidiel pre používanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti

- Podporovať pravidelné organizovanie konferencií, seminárov, sympózií a iných činností s cieľom podporiť pochopenie potreby účasti verejnosti na uplatňovaní trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.
- Zabezpečiť, aby výskumné a informačné mechanizmy ohľadom výkonu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti boli začlenené do systému trestného súdnictva pre potrebu zberu a analýzy dát a štatistík.
- Podporovať a zabezpečovať, aby programy pre výkon trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti boli systematicky plánované a uskutočňované ako neoddeliteľná súčasť systému trestného súdnictva.
- Je potrebné zabezpečiť pravidelné hodnotenie efektívnosti vykonávania trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.
- Súdne orgány, orgány činné v trestnom konaní, probačné služby a mediačné služby spolu s ostatnými zložkami systému trestného súdnictva, vládny aj nevládnymi agentúrami by mali vytvoriť vhodné komunikačné kanály, ktoré zabezpečia pravidelnú diskusiu o praktických aspektoch vykonávania trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.

2.3 PROBÁCIA A MEDIÁCIA V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

V deväťdesiatych rokoch minulého storočia došlo k pádu komunistického režimu, čo malo za následok aj pád represívneho trestného systému. V roku 1991 bol v Prahe zahájený experimentálny projekt – Mimosúdna alternatíva pre delikventnú mládež. Projekt bol zahájený skupinou odborníkov z Ústavu štátu a práva ČSAV, pričom na projekte participovali aj odborníci z ďalších odvetví, a to sociálni kurátori a kurátori pre mládež. Tento projekt po uvedenom roku pokračoval aj mimo Prahu a práve prostredníctvom neho sa v riešení trestnej činnosti objavuje prvok „aktívneho zapojenia páchatela so zameraním na odstránenie následkov jeho konania a zároveň aj poškodeného, ktorému bolo umožnené ovplyvňovať proces vlastného odškodnenia“.¹¹

V podmienkach Slovenskej republiky sa výkon probácie a mediácie odlišuje od iných členských štátov v krajinách Európskej únie, a to nielen organizáciou probačných a mediačných úradníkov, no najmä neinvazívnym počtom, ktorý dokazuje jediné – tejto oblasti sa v súčasnom práve a aplikačnej praxi na našom území nevenuje patričná pozornosť.¹²

V máji roku 2000 bol vládou Slovenskej republiky schválený legislatívny zámer rekonštrukcie trestných kódexov, pričom jedným zo základných dôvodov bola potreba zmodernizovať a prispôsobiť právne predpisy novým podmienkam, potrebám a tendenciam spoločnosti. Na zavedenie inštitútu probácie a mediácie do právneho poriadku Slovenskej republiky pracovalo Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky tri roky. V októbri 2001 zahájila svoju činnosť pracovná skupina vytvorená pre prípravu pilotného projektu zameraného na vytvorenie probačnej a mediačnej služby. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prezentovalo svoj zámer spustiť projekt probačnej a mediačnej služby na konferencii Občianska spoločnosť a jej schopnosť vyrovnávať sa s konfliktami za účasti tretieho sektora, za participácie Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity, ako aj Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.¹³

Acquis Únie alebo *acquis* Európskej únie je súbor právnych predpisov Európskej únie pred nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy.¹⁴ *Acquis communautaire* je súhrn výsledkov legislatívnej činnosti Európskej únie, ktoré tvoria zmluvy a právne akty vydané na základe týchto zmlúv orgánmi Únie (teda primárne a sekundárne právo Únie). Jeho prijatie a zapracovanie do právneho systému krajiny je jednou z viacerých podmienok členstva v Európskej únii.

Plnením prístupových podmienok vstupu do Európskej únie tzv. *acquis communautaire*, Slovenská republika prijala o. i. aj zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 550/2003 Z. z.“), do kompetencií ktorých spadá výkon probácie a mediácie v trestnej oblasti.

Zrod probačnej služby súvisí so vstupom Slovenska do Európskej únie, pričom došlo k vytvoreniu svetového unikátu (spolu s Českou republikou), a to vytvorenie probácie a mediácie, ktoré sú spojené v jednej osobe – probačného a mediačného úradníka.

¹¹ Šterm, P. a kol: Probace a mediace. Možnosti řešení trestních činů. Vyd. 1 Portál. Praha 2010. s. 11.

¹² Strémy T., Kurilovská L, Vráblová M.: Restoratívna Justícia. Praha, Leges 2015. ISBN 978-80-7502-075-8, s. 212.

¹³ Cehlár, V.,Sviežený, R.,Burský, S.Vstup do problematiky inštitútov probácie a mediácie. MS SR Bratislava 2018. ISBN 978-80-968833-7-0, s. 7-8.

¹⁴ *The phrase "acquis communautaire" no longer appears in the consolidated version of the TEU following entry into force of the Lisbon Treaty. The acquis after the entry into force of Lisbon is known as the "Union acquis" ... There may be an exception to that rule if the use of the expression 'Community law/acquis' is indispensable, in particular in order to stress the difference from a provision under the law of the European Union in its former sense, as a provision concerning the second or third pillars.* zdroj: IATE [ID: 767495](#)

Tým sa začala „nevhodná“ a hybridná cesta výkonu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti v kumulácii s konceptom restoratívnej justície bez toho, aby boli nastolené jasné pravidlá, ako majú restoratívne programy vyzeráť a aké sú jeho základné formy vrátane vymedzenia zodpovednosti facilitátorov, no v neposlednom rade aj práva a povinnosti účastníkov restoratívnych programov s definovaním základných parametrov restoratívnych dohôd.

Dôvodová správa k zákonu č. 550/2003 Z. z. uvádza, že koncepcia tohto zákona „vychádza z nového poňatia restoratívnej justície, ktorá kladie dôraz na odstránenie konfliktu, ktorý vznikol medzi páchatelom trestného činu a poškodeným (resp. obeťou)“. V dôvodovej správe sa ďalej uvádza, že prostredníctvom citovaného zákona sa podporuje snaha o potláčanie tradičného chápania trestného činu, ako útoku na štát, resp. spoločnosť, ktoré je jedným zo základných znakov retributívnej (tzv. trestajúcej) justície.¹⁵

Keď sa však bližšie pozrieme na uvedený zákon, cituje sa v ňom, že „mediáciou sa rozumie mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným“.¹⁶ Ďalšie bližšie vymedzenie mediácie, nevhodne zasadené do podmienok upravujúcich výkon probácie, vytvára právne vákuum bez nastolených jasných pravidiel, fungovania restoratívnej justície. Vytvorením samostatného zákona o restoratívnych programoch (prípadne jej samostatnej ucelenej časti v rámci zákona o probačných a mediačných úradníkoch) by bola podporená nielen významnosť restoratívnych programov a ich rola v rámci trestného konania, ale najmä by bola zaistená adekvátna rovina právnej istoty a súčasne poskytnutá zodpovedajúca úroveň ochrany práv a povinností jednotlivým účastníkom.

Takisto v následnom vymedzení povinností probačného a mediačného úradníka sú badateľné snahy o úpravu textu smerom k postupom pri používaní trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti a zároveň sú tu upravené ustanovenia, ktoré majú súvis s princípmi restoratívnej justície, čiže „*utvára podmienky na rozhodnutie o podmiennečnom zastavení trestného stíhania, alebo schválení zmiernu, uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom*“.¹⁷ V zapätí nasleduje ustanovenie, na základe ktorého probačný a mediačný úradník „*vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody*“.¹⁸

Dovolíme si poukázať na bod 58 Odporúčania Rady Európy (2018), kde sa uvádza, „*že ak sú páchatelia odsúdení na dohľad a pomoc probačnými službami, môže nastúpiť restoratívny proces pred dohľadom alebo súčasne s ním, a to aj počas plánovania trestu. Používanie restoratívnej spravodlivosti spolu s plánovaním trestu nespojeného s odňatím slobody by umožnilo zohľadniť dohodu ako výsledok restoratívneho procesu pri určovaní dohľadu a pomoci*.“ Inými slovami citované odporúčanie jednoznačne rozlišuje medzi **orgánom zabezpečujúcim výkon trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti – tzn. probačnou službou**, ktorá je zodpovedná za praktické vykonanie trestu alebo opatrenia vykonávaného v rámci spoločnosti a **službou restoratívnej justície**, ktorá poskytuje a zabezpečuje program restoratívnej spravodlivosti.

V podmienkach Slovenskej republiky to znamená, že ľavá a pravá hemisféra jedného probačného a mediačného úradníka sa má dohodoriť o možnostiach zabezpečenia a prípadne realizácie

¹⁵ Kurilovská, L. – Lenhartová, K. EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície. Právny obzor, 96, 2013, č. 3. s. 269.

¹⁶ § 2 ods. 1 písm. b) zákona č. 550/2003 Z. z.

¹⁷ § 3 ods. 1 písm. b) a c) zákona č. 550/2003 Z. z.

¹⁸ § 3 ods. 1 písm. d) zákona č. 550/2003 Z. z.

restoratívneho procesu, a zároveň aj o možnosti uloženia a praktického vykonania vhodného trestu nespojeného s odňatím slobody.

Nesystémovosť a „hybridnosť“ zákona č. 550/2003 Z. z. sa prejavuje v kumulácii povinností jedného probačného a mediačného úradníka, ktoré súvisia s jeho zodpovednosťou za praktické vykonanie trestu alebo opatrenia vykonávaného v rámci spoločnosti a súčasne so snahou o zedefinovanie princípov restoratívnej justície (mediácia v podmienkach SR), tzn. dvoch diametrálne odlišných princípov – tzn. alternatívnych trestov a trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti a restoratívnej justície.

Uvedenému nepomáha ani situácia, kedy rekodifikované trestné kódexy nijakým bližším spôsobom neupravujú základné vymedzenie princípov restoratívnej justície. V zmysle Trestného zákona *má trest zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život, pričom súčasne odradí iných od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou.*¹⁹ Navyše pri určovaní druhu trestu zákonodarca doplnil do podmienok rozhodujúcich pre určenie druhu trestu a jeho výmery aj okolnosti týkajúce sa majetkového prospechu páchatela okrem stávajúcich podmienok, ako sú spôsob spáchania činu, jeho následok, zavinenie, pohnútku, priťažujúce a poľahčujúce okolnosti, osobu páchatela, jeho pomery a možnosť jeho nápravy.²⁰

Takisto základnou vymedzenou úlohou trestného práva je právnymi normami upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, *aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.*²¹

Aj v tejto zákonodarcom doplnenej základnej úlohe trestného práva procesného je badať jeho prístup k zefektívnemu protikorupčnému úsiliu za účelom odoberania výnosov z trestnej činnosti prostredníctvom efektívneho vyhľadávania a konfiškácie výnosov z trestnej činnosti, ako aj zavedenie rozsiahlych rámcov pre finančné vyšetrovanie a boj proti praniu špinavých peňazí.²² Akýkoľvek priamy odkaz na restoratívny koncept v uvedenom vymedzení účelu trestného práva však absentuje.

2.3.1 POSTAVENIE OBETE V TRESTNOM KONANÍ

Poškodený, ako obeť trestného činu, má zákonom definované rozsiahle práva, ktorých cieľom je zabezpečiť mu preukázanie nároku na náhradu škody a dosiahnutie satisfakcie primeranej následku spôsobeného trestným činom.

Poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodený má právo v prípadoch ustanovených zákonom sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, predkladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom zákonom. Poškodený má právo sa kedykoľvek v priebehu trestného konania informovať

¹⁹ § 34 ods. 1 Trestného zákona

²⁰ § 34 ods. 4 Trestného zákona

²¹ §1 Trestného poriadku

²² Správa zo 14. Kongresu OSN pre prevenciu kriminality a trestné súdnictvo, s. 3.

o stave trestného konania. Informáciu poskytne orgán činný v trestnom konaní alebo súd, ktorý vo veci koná; na tento účel sa poškodenému poskytnú potrebné kontaktné údaje. Informácia o stave konania sa neposkytne, ak by poskytnutím takej informácie mohol byť zmarený účel trestného konania (§ 46 ods. 1 Trestného poriadku).

Poškodený má právo súhlasiť s trestným stíhaním v taxatívne uvedených trestných činoch (§ 211 Trestného poriadku). Ide o tzv. dispozičné právo poškodeného, ktoré je možné uplatniť ak sú splnené hmotnoprávne podmienky – striktne vymenované trestné činy a procesnoprávne podmienky – trestné stíhanie sa týka toho, kto je vo vzťahu k poškodenému osobou, voči ktorej by mal poškodený ako svedok právo odoprieť výpoveď.

Týranie blízkej a zverenej osoby nie je trestným činom, ktorý podlieha uvedenému dispozičnému právu poškodeného, tzn. že nie je možné vyjadriť súhlas poškodeného s trestným stíhaním, prípadne nie je možné vziať uvedený súhlas späť.

Základným predpokladom, aby poškodený mohol vykonávať svoje práva je jeho vedomosť o možnosti ich uplatnenia. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné pri prvom kontakte s poškodeným poskytnúť mu informácie o jeho právach v trestnom konaní. Prvým kontaktom sa rozumie najneskôr prvý výsluch poškodeného po začatí trestného stíhania. Ďalej sú povinné informovať o organizáciách na pomoc poškodeným. Orgán činný v trestnom konaní a súd je povinný poškodeného poučiť o jeho právach a poskytnúť mu plnú možnosť ich uplatniť. Ide o právo poškodeného byť poučený o svojich právach, ktoré má v trestnom konaní. Poučovacia povinnosť sa môže týkať výlučne procesných práv poškodeného. Toto právo nezabezpečuje poškodenému byť informovaný o iných právach, ktoré nesúvisia s trestným konaním. Poškodený nemôže byť poučený o hmotných právach vyplývajúcich zo spôsobenia škody podľa hmotných predpisov.

Právny rámec obete trestného činu upravuje zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“), ktorým sa do slovenského právneho poriadku preniesli európske štandardy vo vzťahu k právam a ochrane obetí trestných činov.

Rámcové rozhodnutie rady z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní (2001/220/SVV) – ustanovuje potrebu poskytnutia vysokého stupňa ochrany obetiam trestných činov bez ohľadu na to, v ktorom členskom štáte sa nachádzajú, pričom ich potreby treba posudzovať a riešiť komplexným, koordinovaným spôsobom, aby sa predišlo čiastočným alebo nedôsledným riešeniam, ktoré môžu viesť k sekundárnej viktimizácii. V zmysle uvedeného rámcového rozhodnutia je potrebné aproximovať (tzn. približovať, zladovať práva jednotlivých krajín so smernicami, nariadeniami a odporúčaniami Európskej únie vrátane dohovorov Rady Európy). Predpokladá prípravu nových a novelizáciu existujúcich zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ako aj vytváranie sústavy príslušných organizačných a administratívnych inštitúcií (štruktúr) zabezpečujúcich realizáciu a ďalší vývoj aproximovaného práva) pravidlá a praktiky, pokiaľ ide o základné práva obetí so zvláštnym zreteľom na právo na zaobchádzanie, rešpektujúce ich dôstojnosť, právo poskytnúť a dostať informácie, právo pochopiť a byť pochopený, právo byť chránený v rôznych štádiách súdneho konania a právo na poskytnutie podpory za znevýhodnenie žiť v inom členskom štáte, ako v ktorom bol trestný čin spáchaný.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v každom krajskom meste vytvorilo informačné kancelárie pre obeť trestných činov, tzv. kontaktné body, ktoré sú zamerané na päť cieľových skupín – obeť z radov seniorov, obeť násilných trestných činov, obeť nenávisťných trestných činov a extrémizmu, obeť obchodovania s ľuďmi a obeť z radov mládeže. Ich hlavnou úlohou je poskytovanie základných

informácií obetiam trestných činov a sprostredkovanie poskytovania služieb v troch vybraných oblastiach – sociálne a psychologické poradenstvo, právne usmernenie a podpora.

Každá obeť má právo na poskytnutie odbornej pomoci. Túto odbornú pomoc poskytujú najmä subjekty akreditované podľa zákona o obetiach ako aj iné subjekty poskytujúce pomoc obetiam (tzv. registrované subjekty). Akreditácia programu podpory obetí je štátne overenie spôsobilosti subjektu poskytujúceho pomoc obetiam poskytovať odbornú pomoc na základe splnenia podmienok ustanovených zákonom o obetiach. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky rozhoduje o udelení akreditácie na návrh hodnotiacej komisie, ktorá posudzuje splnenie podmienok pre udelenie akreditácie. Táto komisia zasadá ad hoc a Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prijíma žiadosti o udelenie akreditácie nepretržite.

S ohľadom na uvedené by sa mohlo javiť, že Slovenská republika si splnila svoju úlohu vo vzťahu k právam a záujmom obetí trestných činov o aproximácii európskych štandardov vo vzťahu k právam a ochrane obetí trestných činov. V skutočnosti vo vyššie citovanom chýba komplexnosť a previazanosť tradičných prístupov riešenia trestných vecí a restoratívnych prístupov, či už v rovine hmotnoprávnej alebo procesnoprávnej, pričom chýba mechanizmus, ktorý by poskytoval dostatočnú systémovú podporu spôsobu riešenia vecí restoratívnym prístupom a zároveň absentuje dostatočná ochrana práv osôb zúčastnených na restoratívnom programe.

2.4 RESTORATÍVNA JUSTÍCIA VERZUS ALTERNATÍVNE TRESTY V PRAXI SLOVENSKEJ JUSTÍCIE

V systéme výkonu probácie a mediácie na Slovensku neexistuje z hľadiska personálneho zabezpečenia ani základná diferenciácia plnenia úloh na probáciu a mediáciu, pričom tieto dve skupiny činností predstavujú aj rozdielne požiadavky na vzdelanie, kvalifikáciu, resp. zručnosti.

Taktiež neexistuje ďalšia vnútorná špecializácia v probácii založená na akomkoľvek kritériu, napr. závažnosť spáchaného trestného činu, kategória ohrozeného záujmu, dĺžka trestu/skúšobnej doby, stupeň rizika recidívy, veková kategória páchatela a pod. alebo len na základnom delení podľa typu sankcie – obmedzenia a povinnosti, trest povinnej práce, trest domáceho väzenia atď. Nie je vytvorený systém posudzovania alebo kategorizácie náročnosti jednotlivých prípadov, ktorý by zároveň definoval požiadavky na personál a čas, teda človekohodiny alebo človekodni vo vzťahu k jednotlivým kategóriám prípadov.

V právnej úprave trestných kódexov ako aj v osobitnom právnom predpise o probačných a mediačných úradníkoch taktiež absentuje akékoľvek základné vymedzenie programov restoratívnej justície.

Vyššie uvedený „hybridný“ výkon probácie a mediácie je doplnený komplikovaným usporiadaním samotnej probačnej a mediačnej služby.

Právny rámec pre vykonávanie úkonov probácie a mediácie predstavuje zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Probačný a mediačný úradník vykonáva činnosť v štátnozamestnaneckom pomere na okresnom súde v obvode príslušného krajského súdu, pričom v zmysle zákona č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch patrí medzi súdnych úradníkov a na príslušnom okresnom súde je zaradený do všeobecného súdneho oddelenia.

Personálne je výkon probácie a mediácie na okresných súdoch podriadený pod predsedu príslušného Krajského súdu pôsobiaceho v obvode tohto krajského súdu, pričom výkon probácie a mediácie a výkon kontroly rozhodnutí technickými prostriedkami metodicky riadi a usmerňuje probačný a mediačný úradník vo funkcii vedúceho štátneho zamestnanca.

Metodickú a koncepčnú činnosť vo vzťahu ku všetkým probačným a mediačným úradníkom zabezpečuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality), a to metodickými usmerneniami vo vzťahu k probačným a mediačným úradníkom so zameraním na koncepčnú a obsahovú činnosť spojenú s výkonom probácie a mediácie.

Dohľad nad činnosťou všeobecného súdneho oddelenia vykonáva predseda súdu alebo v rozsahu jeho poverenia podpredseda súdu alebo riaditeľ správy súdu.

Prijatím zákona č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami (ďalej len „zákon č. 78/2015 Z. z.“) sa navyše rozšírili povinnosti výkonu probačných a mediačných úradníkov aj o kontrolu výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami.

Na jednej strane získali probační a mediační úradníci k dispozícii nástroj na zabezpečenie kontroly dodržiavania podmienok výkonu rozhodnutia a rovnako aj komplexný agendový informačný systém pre spracovanie súdneho spisu v agende probácie a mediácie, na druhej strane obsah ich povinností sa rozšíril o elektronický monitoring. S elektronickým monitoringom a so samotnou kontrolou výkonu rozhodnutí technickými prostriedkami je spojené aj tzv. predbežné šetrenie späté s preskúmaním splnenia podmienok kontroly výkonu rozhodnutia technickými prostriedkami, ktoré sa okrem iného zabezpečuje aj miestnym zisťovaním.

Prijatím citovaného zákona č. 78/2015 Z. z. bola vytvorená pozícia probačného a mediačného úradníka pôsobiaceho vo funkcii vedúceho štátneho zamestnanca, ktorý výkon probácie a mediácie a výkon kontroly rozhodnutí technickými prostriedkami v obvode krajského súdu metodicky riadi a usmerňuje.

Súčasne však uvedený zákon priniesol novú technológiu dôveryhodnej a spoľahlivej kontroly výkonu trestu, prípadne kontroly uložených povinností alebo obmedzení, tzn. probační a mediační úradníci „získali“ nástroj, ktorý napomáha zabezpečiť kontrolu dodržiavania podmienok výkonu rozhodnutia. Teda možno konštatovať, že k „nevhodne nastavenému hybridnému systému“ výkonu probácie a mediácie pristúpili ďalšie povinnosti spojené s uvedenou technológiou. K navýšeniu počtu probačných a mediačných úradníkov na zabezpečenie riadneho výkonu ich povinností (probácie, mediácie a elektronického monitoringu vrátane predbežného šetrenia), a to spojené všetko v jednej osobe, však nedošlo.

Rekodifikáciou trestných kódexov (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný poriadok) bol nahradený materiálny prístup k ponímaniu trestného činu upravenému v predchádzajúcej právnej úprave, a to formálnym prístupom chápania trestného činu, v zmysle ktorého je hlavnou úlohou orgánov činných v trestnom konaní koncentrovať sa na základné otázky trestného konania, a to zistenie trestného činu, jeho páchatela a páchatela potrestať.

Alternatívne tresty sa stali súčasťou rekodifikovaných slovenských trestných predpisov a rozumieme nimi také tresty, ktoré bez toho, aby boli spojené s odňatím slobody, zaručujú splnenie účelu trestu rovnako, ako keby bol na odsúdenom vykonaný nepodmienečný trest odňatia slobody. Alternatívou sa teda rozumie možnosť zvoliť si medzi dvoma alebo viacerými spôsobmi riešenia.²³ Pričom za

---

²³ Ivor, J. a kol. Trestné právo hmotné, všeobecná časť. IURA EDITION, Bratislava. ISBN 978-80-8078-308-2. s 361.

alternatívne tresty možno považovať trest domáceho väzenia (§ 53 Trestného zákona), trest povinnej práce (§ 54 Trestného zákona), peňažný trest (§ 56 Trestného zákona), trest zákazu účasti na verejných podujatiach (§ 62a Trestného zákona), podmienený odklad výkonu trestu (§ 49 Trestného zákona) a podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom (§ 51 Trestného zákona).

Aj keď peňažný trest nemusí byť spojený s uložením trestu odňatia slobody, tzn. môže byť uložený ako samostatný trest, v zmysle medzinárodných odporúčaní nepatria peňažné tresty pod definície trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti, avšak každá dozorná alebo kontrolná činnosť, ktorá je uskutočňovaná s cieľom zabezpečiť ich vykonanie, patrí do rozsahu uplatňovania európskych pravidiel.²⁴

Od alternatívnych trestov treba odlišiť určité reakcie štátu na trestný čin ako alternatívy k potrestaniu:

- Upustenie od potrestania (§ 40 Trestného zákona).
- Upustenie od súhrnného trestu a ďalšieho trestu (§ 44 Trestného zákona).
- Upustenie od potrestania v prípade mladistvého páchatel'a (§ 98 Trestného zákona).
- Podmienené upustenie od potrestania v prípade mladistvého páchatel'a (§ 101 Trestného zákona).

V rekodifikovaných trestných kódexoch sú upravené tzv. alternatívy k spôsobu vybavenia vecí tzv. odklony:

- Podmienené zastavenie trestného stíhania (§ 216 Trestného poriadku).
- Podmienené zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 Trestného poriadku).
- Zmier – (§ 220 Trestného poriadku – rozhodnutie o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania).

V tejto súvislosti poukazujeme na skutočnosť, že procesný trestný kódex v dvoch z uvedených troch odklonov upravuje „hmotnoprávne podmienky“ týchto alternatívnych spôsobov vybavenia vecí formou mediácie, pričom máme za to, že podmienené zastavenie trestného stíhania - § 216 TP (uznesenie o podmienenom zastavení trestného stíhania) a zmier - § 220 TP (uznesenie o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania) sa v zmysle medzinárodných dokumentov zaraďujú medzi **rozhodnutia súdnych orgánov**.

Naopak restoratívnym výsledkom v zmysle dosiahnutej dohody v dôsledku restoratívneho procesu v podmienkach Slovenskej republiky môže byť iba:

- dohoda o náhrade škody alebo,
- zmier (dohoda o zmieri).

Nie však uzavretých podľa ustanovení Trestného poriadku, ale s intuitívnym pomenovaním citovaných dohôd vykreovaných probačnými a mediačnými úradníkmi a Ministerstvom spravodlivosti SR v rámci metodického a riadiaceho usmernenia výkonu mediácie s prihliadnutím na dotknuté medzinárodné dokumenty.

---

²⁴ Príloha – Slovník Odporúčania Rady Európy č. R (92) 16 Výboru ministrov pre členské štáty o Európskych pravidlách pre používanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti.

Na margo uvedeného možno konštatovať, že chýbajúci jasný právny základ akým spôsobom sa má restoratívne právo používať, je nahradzovaný metodickými usmerneniami zo strany Ministerstva spravodlivosti SR, čo nepochybne pôsobí rušivo vo vzťahu k hláseniu sa Slovenskej republiky k princípom restoratívnej justície a je v ostrom kontraste s reálnym stavom a absencie platformy princípov restoratívnej spravodlivosti.

V odbornej literatúre Slovenskej republiky často badať vsúvanie znaku rovnosti medzi alternatívnymi trestami a konceptom restoratívnej justície.

V predchádzajúcom texte cez vymedzenie pojmov, princípov a zásad restoratívnej justície, ako aj trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti, sme definovali pomerne jasné pravidlá ich uplatnenia ako aj ciele uvedených inštitútov, z ktorých je možno badať ich zrejmy rozdiel. Spoločným činiteľom (faktorom) alebo prienikom alternatívnych trestov alebo trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti a konceptom restoratívnej justície je to, že páchatelovi je uložený trest nespojený s odňatím slobody. Avšak kontext, v akom dochádza k uloženiu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti, je iný.

Zdôrazňujeme, že účasť na restoratívnych programoch je dobrovoľná, predpokladá prijatie zodpovednosti páchatel'a za spôsobený trestný čin a v neposlednom rade vnútorné nastavenie páchatel'a je pri jeho účasti na restoratívnom programe v ideálnom stave zásadne odlišné od toho, pokiaľ je akákoľvek sankcia uložená (nariadená) pri výkone moci súdnou autoritou²⁵.

2.5 ALTERNATÍVNE TRESTY A RESTORATÍVNA JUSTÍCIA ŠTATISTICKÝM POHĽADOM

V nasledujúcej podkapitole uvádzame štatistické údaje, ktoré sú čerpané zo Štatistických ročeniek MS SR, ktoré sú verejne dostupné na internete. Pre naše potreby sa zameriavame na vybrané oblasti z výkonu probácie a mediácie.

Tab. 1. MS SR - Trestná agenda

	Rok 2020	Rok 2019	Rok 2018	Rok 2017	Rok 2016
<i>Nápad probácie</i>	7015	7460	7028	7220	6972
<i>Živé spisy probácie - prenos</i>	12807	12908	12938	12896	12096
<i>Mediácie - nápad</i>	924	1118	1105	1100	1043
<i>NEPO - spolu</i>	5140	5722	5939	4791	4871
<i>Odsúdené osoby spolu</i>	25392	28431	29385	26331	27187
<i>TPP</i>	1152	1290	1185	1573	1599
<i>TDV</i>	71	72	26	16	15
<i>Peňažný trest</i>	2554	3016	3000	1161	1147
<i>PO s probačným dohľadom</i>	1932	2535	2222	1872	1575
<i>PO VTOS spolu</i>	16276	17418	18133	16639	16927
<i>PO bez uložených povinností</i>	11345	12584	13235	14767	15352

²⁵ Porov. Masopust Šachová P.: Vztah restoratívni justice k alternativním trestům aneb hledání podstaty restoratívniho ... Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Praha, Leges 2017. ISBN 978-80-7502-224-0, s.498.

<i>Dohoda o vine a treste</i>	1530	1724	1054	3638	3701
<i>Návrh na zmier (PaMÚ)</i>	547	639	612	550	459
<i>Návrh na podm.zast.tr.st</i>	220	242	237	228	208
<i>Návrh dohody o náhr.škody pri mediácii</i>	31	51	47	59	30

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Tab. 2. Prokuratúra - Štatistická ročenka Generálnej prokuratúry

<i>Prokuratúra</i>	Rok 2020	Rok 2019	Rok 2018	Rok 2017	Rok 2016
<i>Nápad</i>	57244	61229	64280	69773	73389
<i>Obžaloba</i>	22978	24077	26024	24836	25023
<i>Obžalované osoby</i>	26206	27443	29789	28365	28612
<i>Obž. mladiství 14 – 15 rokov</i>	469	436	565	493	470
<i>Obž. mladiství 16 – 18 rokov</i>	1290	1387	1694	1518	1540
<i>Obž. osoby 19 – 21 rokov – blízky vek mladistvým</i>	1999	2091	2422	2168	2178
<i>Spolu obžaloba mladiství + blízky vek mladistvým</i>	3578	3914	4681	4179	4180
<i>Podanie návrhu prokurátorom na dohodu o vine a treste podľa § 334 TP</i>	1531	2073	1154	3844	4639
<i>Podm. zast. tr. stíhania prokurátorom - § 216 TP</i>	1129	1293	1334	1484	1485
<i>Rozhodnutie prokurátora o schválení zmiaru</i>	427	491	479	464	469

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Tab. 3. Výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby. Štatistická ročenka MS SR – činnosť Zboru väzenskej a justičnej stráže.

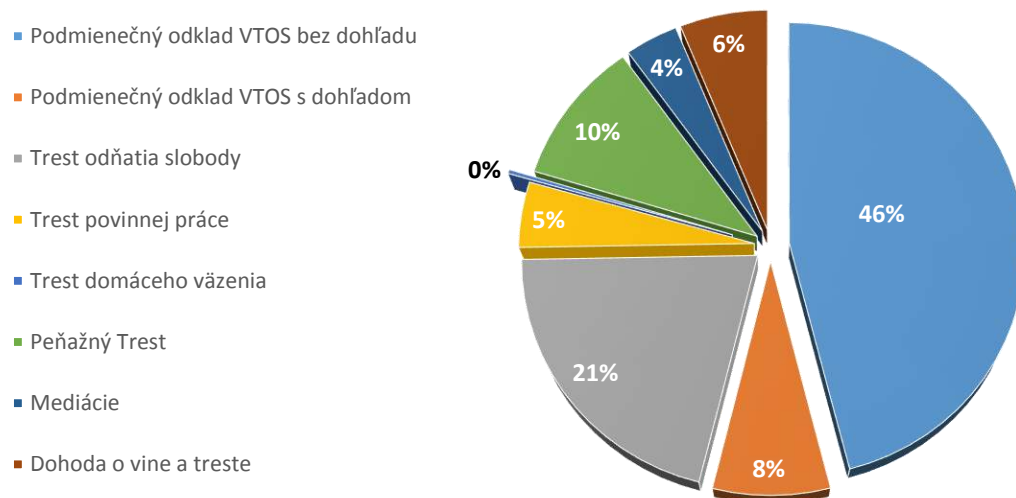
	Rok 2020	Rok 2019	Rok 2018	Rok 2017	Rok 2016
<i>Odsúdené osoby vo výkone trestu odňatia slobody</i>	8862	8924	8715	8512	8557
<i>Obvinené osoby vo výkone väzby</i>	1657	1631	1579	1516	1438
<i>Spolu osoby vo VTOS a vo výkone väzby</i>	10 519	10555	10294	10028	9995

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

V nasledujúcich častiach sú uvedené grafy, ktoré zobrazujú v percentuálnom vyjadrení počet trestov nespojených s odňatím slobody a mediácií verzus počet uložených trestov odňatia slobody za roky 2016 – 2020.

Graf 1. Tresty nespojené s odňatím slobody, mediácie, tresty odňatia slobody v roku 2020

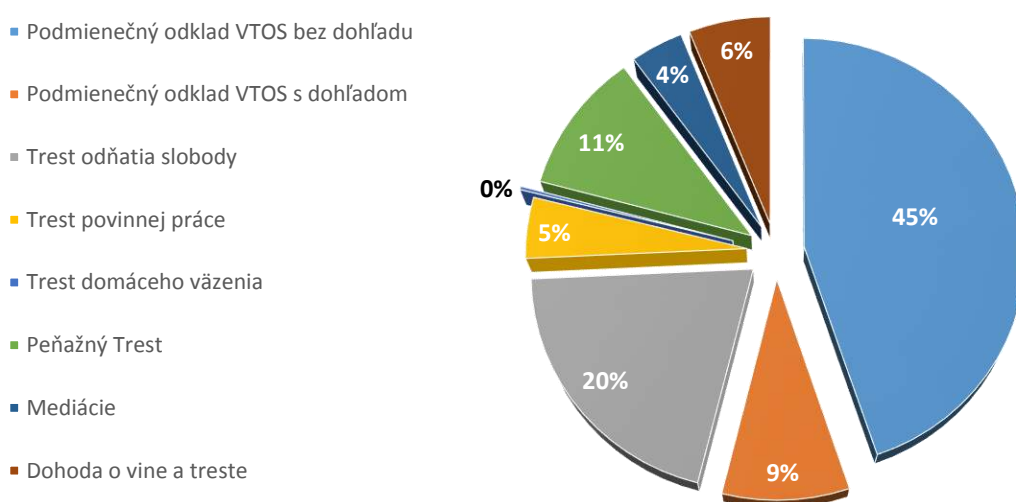
2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

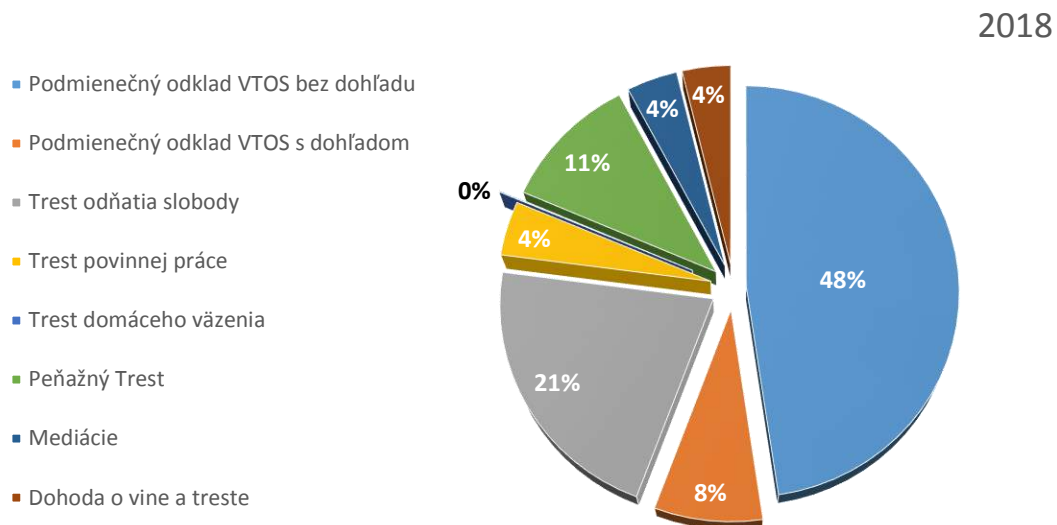
Graf 2. Tresty nespojené s odňatím slobody, mediácie, tresty odňatia slobody v roku 2019

2019

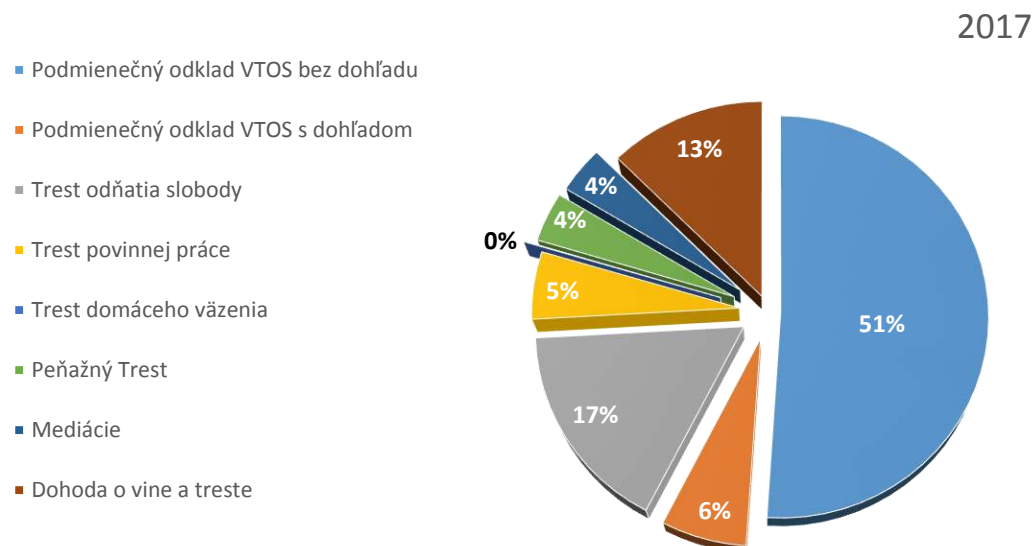
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 3. Tresty nespojené s odňatím slobody, mediácie, tresty odňatia slobody v roku 2018

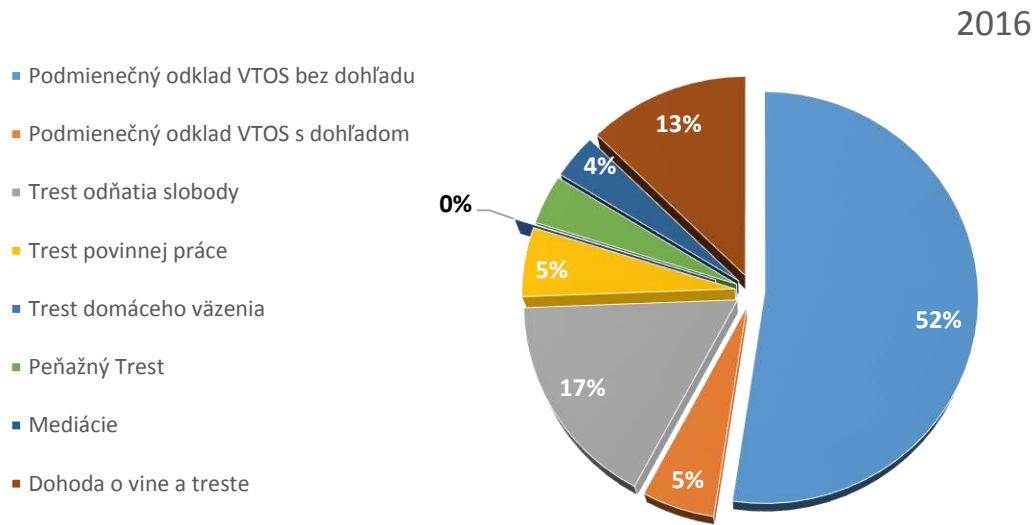
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 4. Tresty nespojené s odňatím slobody, mediácie, tresty odňatia slobody v roku 2017

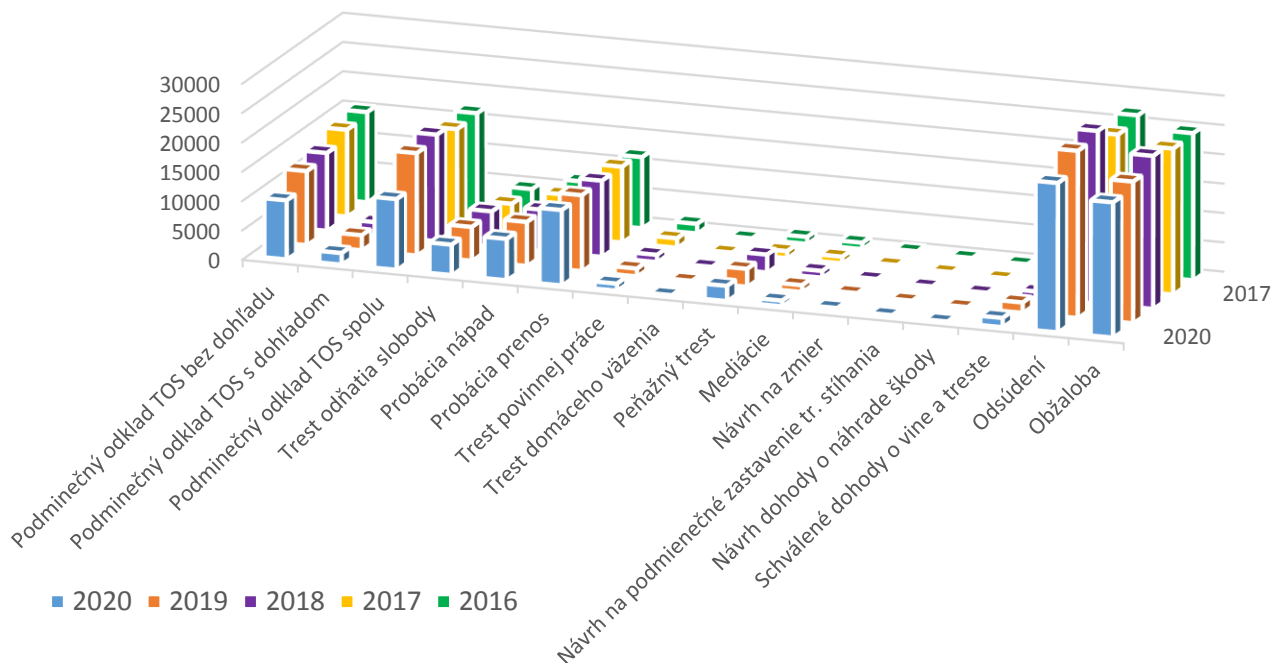
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 5. Tresty nespojené s odňatím slobody, mediácie, tresty odňatia slobody v roku 2016

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

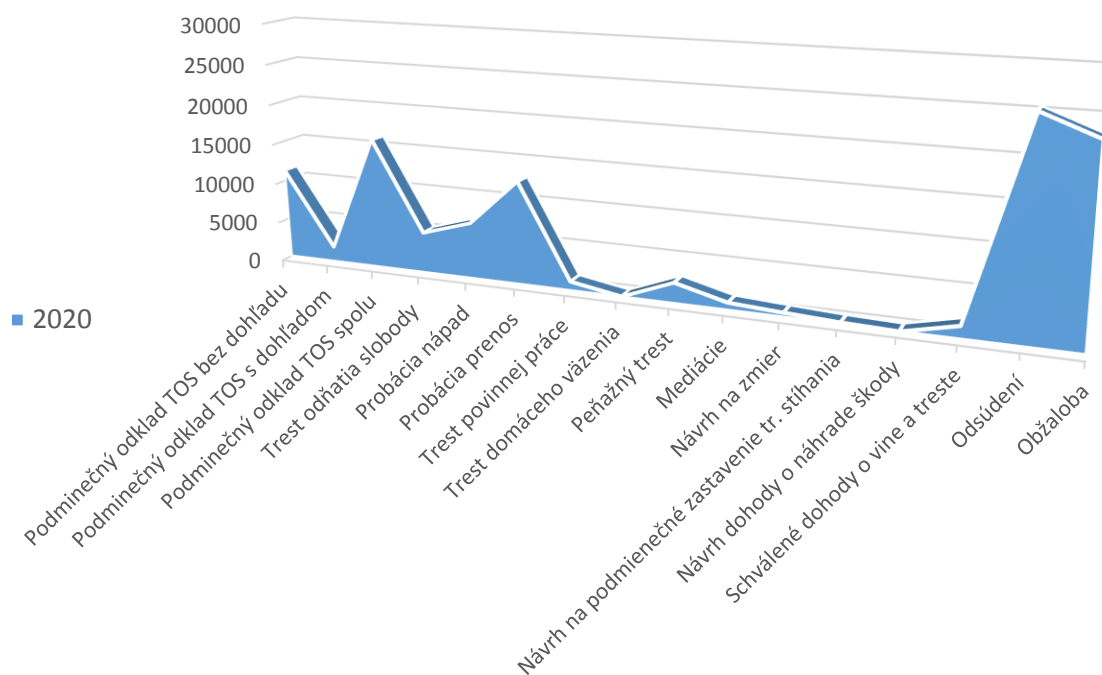
Graf 6. Údaje z trestných konaní za roky 2016 - 2020 – absolútne čísla

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

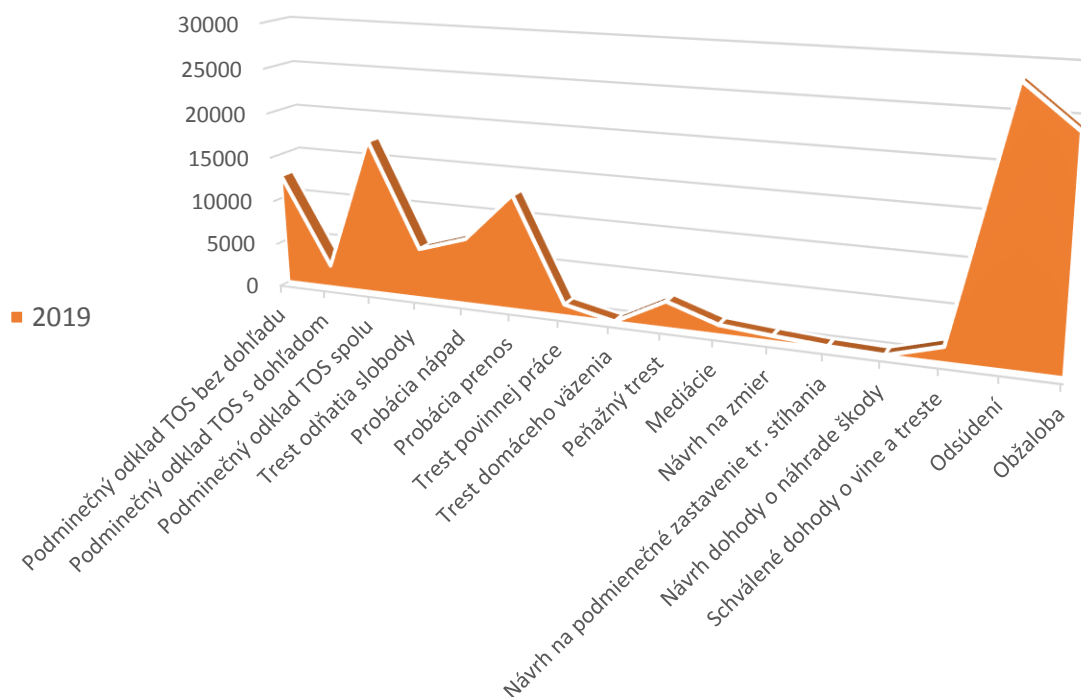

Graf 7. Údaje z trestných konaní za rok 2020 – absolútne čísla

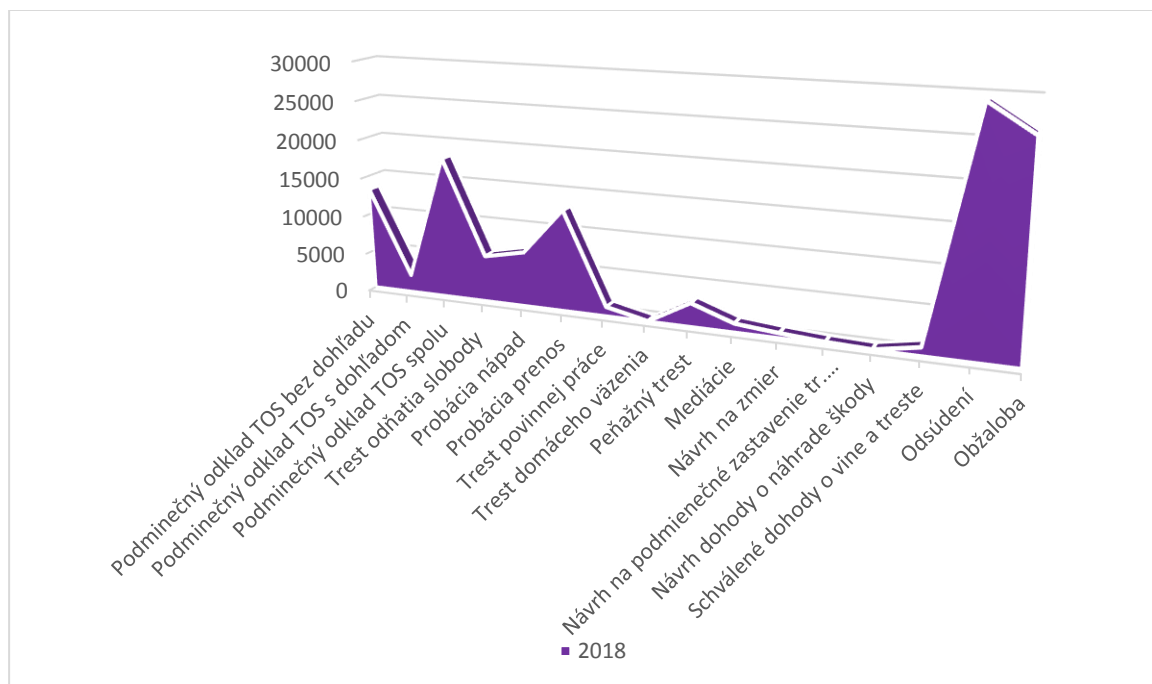
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 8. Údaje z trestných konaní za rok 2019 – absolútne čísla

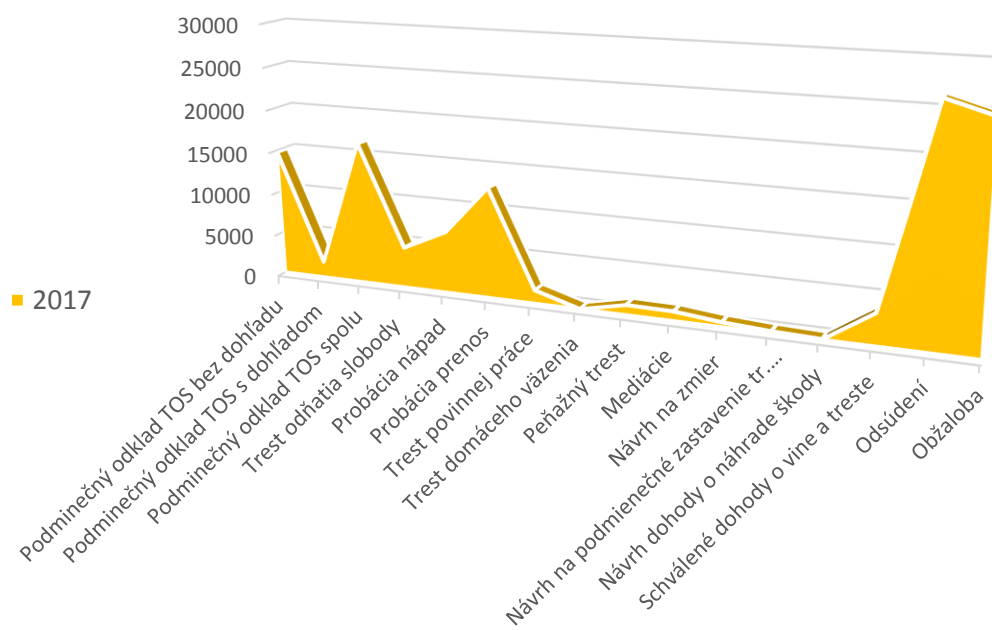
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 9. Údaje z trestných konaní za rok 2018 – absolútne čísla

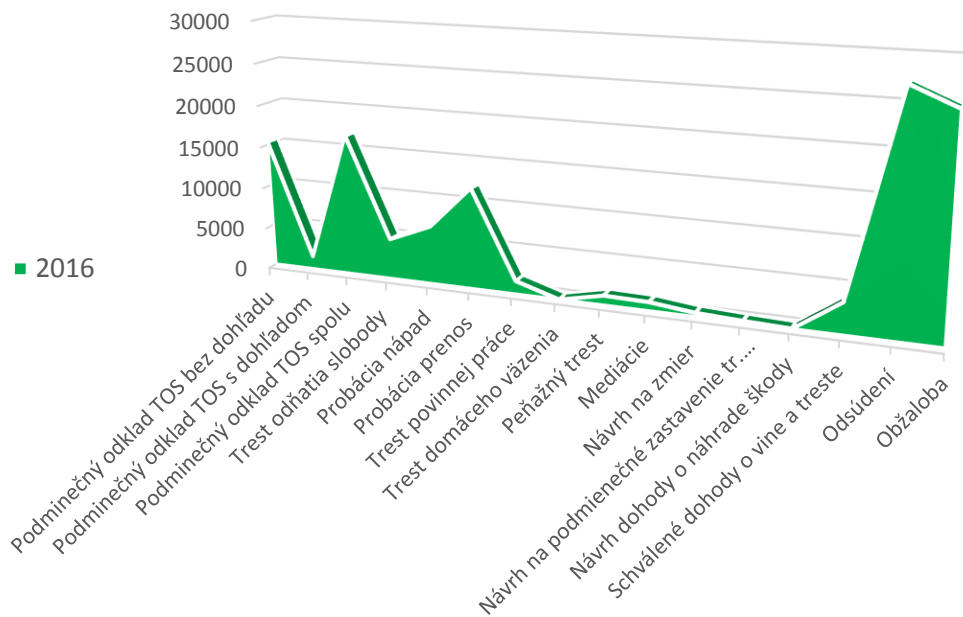
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 10. Údaje z trestných konaní za rok 2017 – absolútne čísla

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

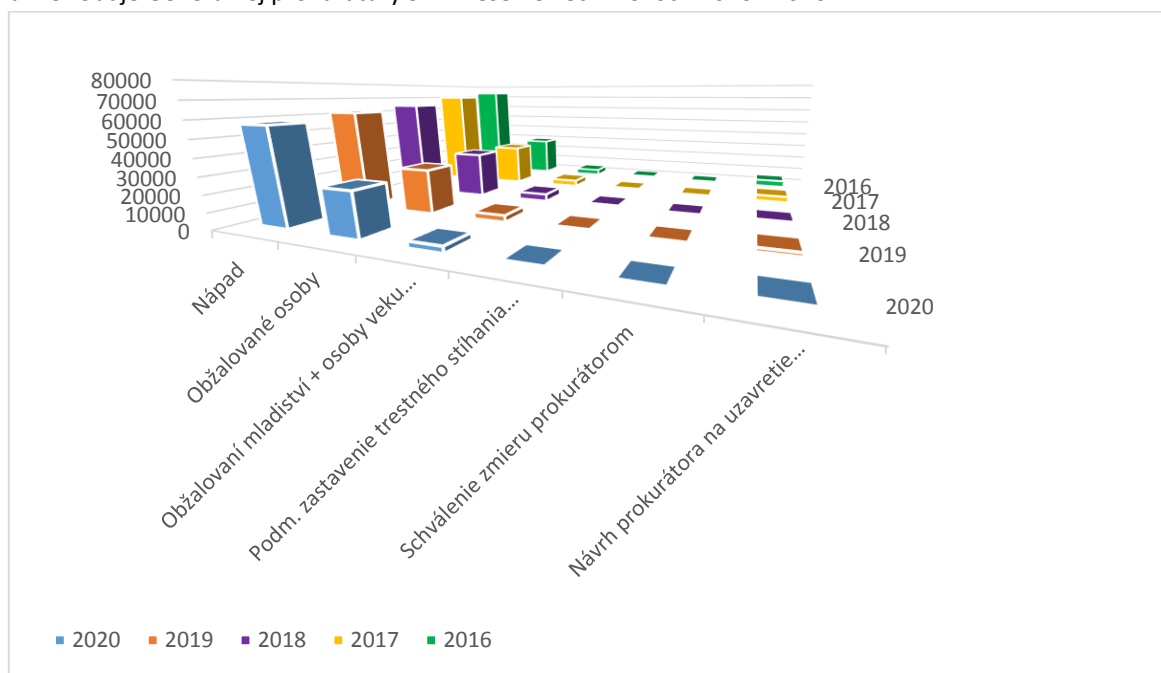
Graf 11. Údaje z trestných konaní za rok 2016 – absolútne čísla

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Nadväzuje grafové vyjadrenie za roky 2016 – 2020, ktoré zahŕňa dáta prokuratúry, a to: nápad trestných vecí na prokuratúre, obžalované osoby, obžalovaní mladiství spolu s obžalovanými osobami blízkymi veku mladistvých, návrh prokurátora na uzavretie dohody o vine a treste podľa § 334 TP, podmienené zastavenie trestného stíhania prokurátorom podľa § 216 TP a rozhodnutie prokurátora o schválení zmiernosti a zastavení trestného stíhania podľa § 220 TP.

Graf 13. Údaje Generálnej prokuratúry SR – riešenie vecí v rokoch 2016 - 2020

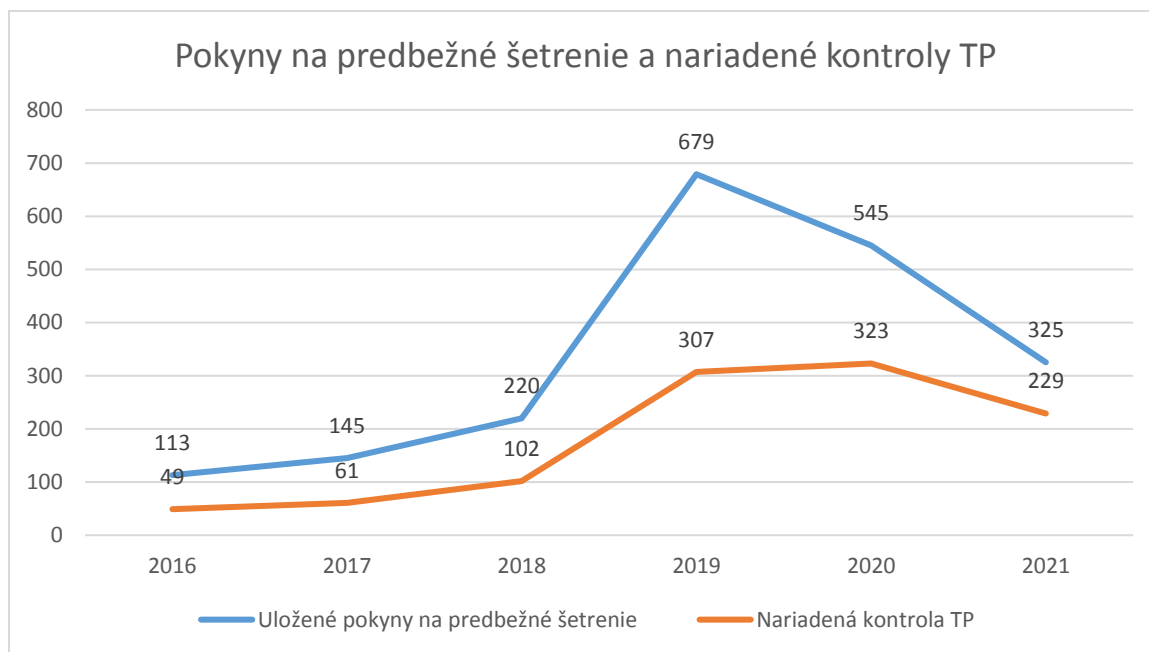
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Tab. 4. Pokyny na predbežné šetrenie a nariadené kontroly technickými prostriedkami, roky 2016 - 2021

Pokyny na predbežné šetrenie (IPŠ) a uložené kontroly technickými prostriedkami (TP)		
Obdobie	Uložené pokyny na predbežné šetrenie	Nariadená kontrola technickými prostriedkami
2016	113	49
2017	145	61
2018	220	102
2019	679	307
2020	545	323
2021	325	229

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 14. Pokyny na predbežné šetrenie a nariadené kontroly TP 2016 - 2021

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie. Za rok 2021 sú údaje platné k 5.5.2021.

Uvedené dáta sú tzv. absolútne čísla. Prenos vecí v probácii neznamená neukončené (reštančné) veci, ale sú viazané na dĺžku probačného dohľadu, prípadne dĺžku alternatívneho trestu.

Nápad vecí v probácii, nie je vo svojej celistvosti viazaný na podané obžaloby.

Nápad vecí v probácii tvoria: alternatívne tresty - trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, trest zákazu činnosti, trest zákazu pobytu, trest zákazu účasti na verejnom podujatí, väzobné veci (náhrada väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka), podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom, podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom (parole), premena zvyšku trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia, ochranný dohľad, podmienené zastavenie trestného stíhania, rozhodnutia vecí na súde v „starom nápade“,

predbežné šetrenia vo vzťahu k elektronickému monitoringu, predbežné šetrenia vo vzťahu k trestu povinnej práce, predbežné šetrenia vo vzťahu k vhodnosti uloženia programu sociálneho výcviku alebo iného výchovného programu. Navyše aj v snahe posilniť ochranu obetí domáceho násillia sa využíva elektronický monitoring aj v prípade nariadeného predbežného opatrenia v civilnom konaní, kedy sa účastníkovi nariaďuje, aby nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva osoba, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násillia, prípadne aby sa na určenú vzdialenosť nepribližoval alebo iba obmedzene približoval k osobe, ktorej telesná integrita alebo duševná integrita môže byť konaním účastníka ohrozená.

Na základe vyššie citovaného je zrejmé, že obsah probácie je rozmanitý, neustále sa navyšujúci, bez akéhokoľvek vytvoreného systému posudzovania alebo kategorizácie náročnosti jednotlivých prípadov, ktorý by zároveň definoval požiadavky na personál a čas vo vzťahu k jednotlivým kategóriám prípadov.

Z uvedených absolútnych čísel vyplýva, že živé spisy v súhrne predstavujú priemerne **150 vecí na 1 probačného a mediačného úradníka. Sú to veci týkajúce sa výkonu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (probácia).**

K tomu je potrebné pripočítať výkon elektronického monitoringu a *osobitne služby restoratívnej justície* (v podmienkach SR – mediácie). Počet mediácii predstavuje v priemere iba 4% (približne 1000 mediácií za rok, *počítané vo vzťahu k odsúdeným osobám v danom roku*).

Naopak, počet *trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti predstavuje spolu približne 70% vecí* v priemere. Ak sa však pozornejšie zameriame na uvedené dáta zistíme, že približne 40% vecí tvorí podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody bez uložených povinností alebo obmedzení (tzn. bez akéhokoľvek programu vhodnej terapie s cieľom začleniť páchatela do spoločnosti). Teda je možné konštatovať, že nápad vecí v probácii predstavuje približne 30% (t. j. nápad 7000 probácii za rok). S ohľadom na skutočnosť, že dĺžka probačného dohľadu je viazaná na výkon dohľadu v rozsahu a dĺžke určenej súdom prípadne prokurátorom, pričom nie je možné prijať záver, že sa jedná o „reštančné“ veci, ale o pokračovanie výkonu dohľadu aj v nasledovných rokoch, potom pri počte živých probačných spisov v danom roku (približne 12 000) je možné prijať záver, že probácia predstavuje v priemere 45% vecí (vo vzťahu k odsúdeným osobám v danom roku).

Z medzinárodných dokumentov (týkajúcich sa pravidiel výkonu trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti) vyplýva, že zamestnanci zodpovední za výkon trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (v podmienkach SR - probačná služba), musia byť v dostatočnom počte, aby mohli efektívne plniť svoje povinnosti.

Rovnaké požiadavky na dostatočný personál vyplývajú z medzinárodných dokumentov aj pre používanie programov restoratívnej justície (v podmienkach SR – mediácia).

Počet probačných a mediačných úradníkov na Slovensku, ktorí vykonávajú probáciu, mediáciu, kontrolu výkonu rozhodnutí technickými prostriedkami a predbežné šetrenie vo vzťahu k elektronickému monitoringu (vrátanie ďalších úkonov) je od roku 2016 do súčasnosti zastabilizovaný na počte 82. Osem vedúcich probačných a mediačných úradníkov, ako bolo uvedené vyššie, v obvode príslušného krajského súdu metodicky riadi a usmerňuje výkon probácie, mediácie a výkon kontroly rozhodnutí technickými prostriedkami.

„Hybridný“ výkon probácie a mediácie je poznamenaný hrubým nepomerom vecí vykonávaných jedným probačným a mediačným úradníkom (45% probačný dohľad, 4% mediácie) posudzovaných vo

vzťahu k počtu odsúdených osôb v danom roku. Pri hodnotení pomeru živých spisov v probácii (približne 12000) v pomere k mediáciám (približne 1000) je potom možné tento vzťah vyjadriť zhruba proporciou 12 : 1.

Uvedené je pochopiteľné, vzhľadom na to, že vykonávať v jednej osobe tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti a súčasne programy restoratívnej justície spolu s elektronickým monitoringom a ďalšími úkonmi spojenými s predbežným šetrením, nemôže mať iný následok, ako je vyššie citované.

Pričom je potrebné zdôrazniť, že elektronický monitoring v podmienkach Slovenskej republiky sa nepovažuje za sankciu. Samotná kontrola technickým prostriedkom nie je prvkom sankčného mechanizmu, ide o nástroj, ktorým možno overiť dodržiavanie samotných, súdom uložených sankcií nespojených s odňatím slobody (niektorých trestov, obmedzení, povinností), ktorá na jednej strane napomáha posúdiť vec pre účely rozhodovania o osvedčení sa dotknutej osoby a v neposlednom rade priamo psychologicky, resp. motivačne pôsobí na kontrolovanú osobu z pohľadu dodržiavania podmienok samotnej sankcie. Uvedené podporuje i skutočnosť, že kontrola technickými prostriedkami nie je upravená v § 31 až 33 Trestného zákona ako druh trestu alebo ochranného opatrenia. Inými slovami je potrebné zdôrazniť, že kontrola technickými prostriedkami nepredstavuje sankčný mechanizmus, ale jej účelom je zabezpečiť riadne vykonanie rozhodnutia, ktorým sa ukladá trestná sankcia, teda ide o nástroj kontroly dodržiavania podmienok výkonu rozhodnutia.

Na okraj uvedeného konštatujeme, že vo výkone trestu odňatia slobody a vo výkone väzby je približne 10 500 odsúdených a obvinených osôb, pričom priemerný stav príslušníkov zboru väzenskej a justičnej stráže je 4788 (v roku 2020).

Sociálnych pracovníkov, poskytujúcich odsúdenému spravidla pomoc pri riešení sociálnych problémov, a to formou poradenskej činnosti, návniku sociálnych zručností zameraných na podporu prosociálneho správania, zmenu postojov a konania odsúdeného²⁶ je v Zbore väzenskej a justičnej stráže 28. Počet pedagógov v Zbore väzenskej a justičnej stráže, ktorí vypracovávajú spolu so sociálnym pracovníkom a psychológom program zaobchádzania odsúdeného, ktorého obsahom je edukácia, aktivity vo voľnom čase, zaraďovanie do práce, vzťahy s vonkajším prostredím a iné metódy a postupy zaobchádzania predstavuje 293 zamestnancov a 10 špeciálnych pedagógov. Pričom je možné konštatovať, že sociálny pracovník a pedagóg Zboru väzenskej a justičnej stráže, vykonávajú obsahovo porovnateľnú prácu ako probační a mediační úradníci, avšak za iných podmienok a v inom prostredí. Rozdielne prostredie je zrejme s ohľadom na trest vykonávaný v spoločnosti a trest vykonávaný v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody. Iné podmienky sú najmä na strane probačného a mediačného úradníka a súvisia s jeho rozsiahlou agendou - predvolanie odsúdeného, pri „komplikovaných doručovaniach“ musia žiadať o súčinnosť Policajný zbor alebo obec, lustrácie odsúdeného, elektronický monitoring, riešenie bezpečnostných incidentov, inštalácia technických prostriedkov, deinštalácia technických prostriedkov, predbežné šetrenie, šetrenie v domácnosti. Ďalej vedie evidenciu prác vhodných na výkon trestu povinnej práce a za tým účelom spolupracuje s poskytovateľom práce, poskytuje pomoc obetiam trestného činu, vykonáva mediácie a zabezpečuje neodkladné opatrenia pri nariadenej kontrole výkonu rozhodnutí technickými prostriedkami v civilnom konaní.

Je paradoxné, že pri porovnateľnom počte odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody, zabezpečuje úlohy spojené so sociálno-pedagogickým obsahom štvornásobne viac pedagógov a sociálnych pracovníkov než je probačných a mediačných úradníkov zodpovedných za vykonanie trestov alebo

---

²⁶ § 27 Vyhlášky MŠSR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti, pričom títo popritom obstarávajú vyššie citované úlohy a navyše aj realizujú programy restoratívnej justície – t. j. mediácie.

Ak sa Slovenská republika reálne hlási k programom restoratívnej justície (v podmienkach SR – mediácii) ako aj k pravidlám pre používanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti s tým, že probácia a mediácia bola do slovenského právneho poriadku zavedená ako jeden z významných prvkov restoratívnej justície, potom počet 82 probačných a mediačných úradníkov vykonávajúcich probáciu, mediáciu a elektronický monitoring pôsobí žalostne a alarmujúco.

Z dát uvedených v štatistickej ročenke Generálnej prokuratúry je možné vyvodiť, že od roku 2016 do roku 2020 klesol nápad trestných vecí približne o 16 000. Tento pokles nápadu však nijakým spôsobom nekoreluje s počtom obžalovaných osôb za uvedené obdobie, kedy od roku 2016 do roku 2020 klesol počet obžalovaných osôb iba o 2000.

Restoratívny potenciál možno hľadať u obžalovaných mladistvých páchatelov a obžalovaných osôb blízkych veku mladistvých²⁷ s prihliadnutím na usmernenie Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí zo 17. novembra 2010, podľa ktorého mediácia (prípadne iný program restoratívnej justície) by mala byť podporovaná kedykoľvek, ak môže lepšie poslúžiť najlepším záujmom dieťaťa, pričom používanie týchto programov restoratívnej justície by nemalo byť považované za prekážku prístupu dieťaťa k spravodlivosti.

Z dát štatistickej ročenky Generálnej prokuratúry je zrejmé, že nápad obžalovaných mladistvých osôb a osôb blízkych veku mladistvým nijakou výraznou mierou od roku 2016 do roku 2020 neklesol. V roku 2016 boli podané obžaloby na uvedenú skupinu mladistvých a veku blízkych mladistvých páchatelov v počte 4180, v roku 2020 bol tento počet 3578.

Zároveň v porovnaní s uvedenými údajmi rozhodnutie o schválení zmiernosti a zastavení trestného stíhania prokurátorom od roku 2016 do roku 2020 sa naopak pohybuje v merateľných ukazovateľoch od 427 schválených zmierov (rok 2020) do 491 schválených zmierov (rok 2019).

Uvedený počet zmierov je v takmer zanedbateľnom počte k počtu obžalovaných osôb ako celku, ako aj k počtu obžalovaných mladistvých a osôb blízkych veku mladistvých. Daný stav prezentuje reálne pomery využívania programov restoratívnej justície (mediácie) na Slovensku.

---

²⁷ Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy Rec (2003) 20 týkajúce sa nových spôsobov riešenia kriminality mladistvých a úlohy súdnictva pre mladistvých; bod 11 – vzhľadom na predĺžený prechod do dospelosti by malo byť možné pre mladých dospelých vo veku do 21 rokov zaobchádzať s nimi porovnateľne ako s mladistvými, vrátane používania rovnakých zásad.

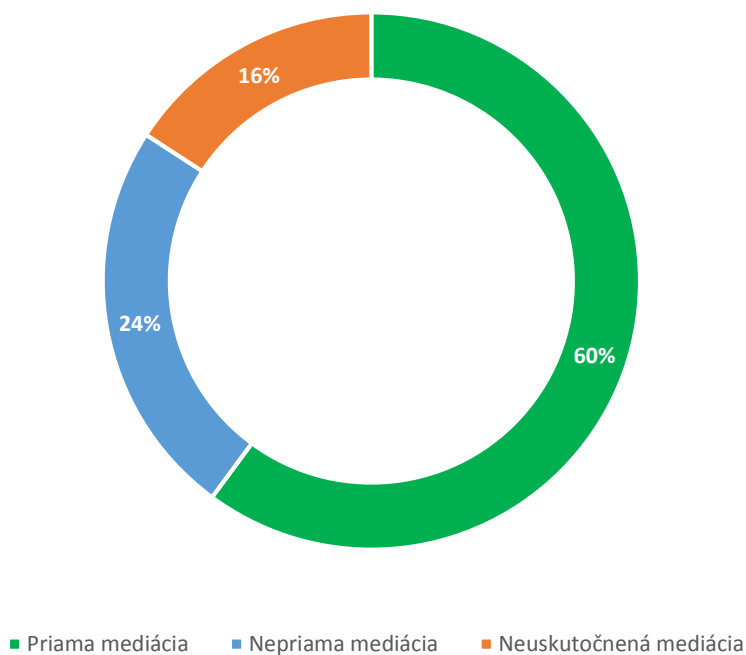
2.6 MEDIÁCIA V PRAXI – ŠTATISTICKÝ PREHĽAD Z INFORMAČNÉHO SYSTÉMU PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY

Tab. Výťažky z vykonanej mediácie

	Rok 2019		Rok 2020	
	Peňažná suma	Počet opatrení	Peňažná suma	Počet opatrení
Peňažné sumy z vykonanej mediácie určené Ministerstvu spravodlivosti SR na ochranu a podporu obetí trestných činov	104 339,88 €.		86 065,00 €	
Náhrada škody uhradená poškodeným	677 855,45 €.		801 556,81 €	
Iné opatrenia na náhradu škody		278		221

Graf 15. Spôsob vykonania mediácie – rok 2019

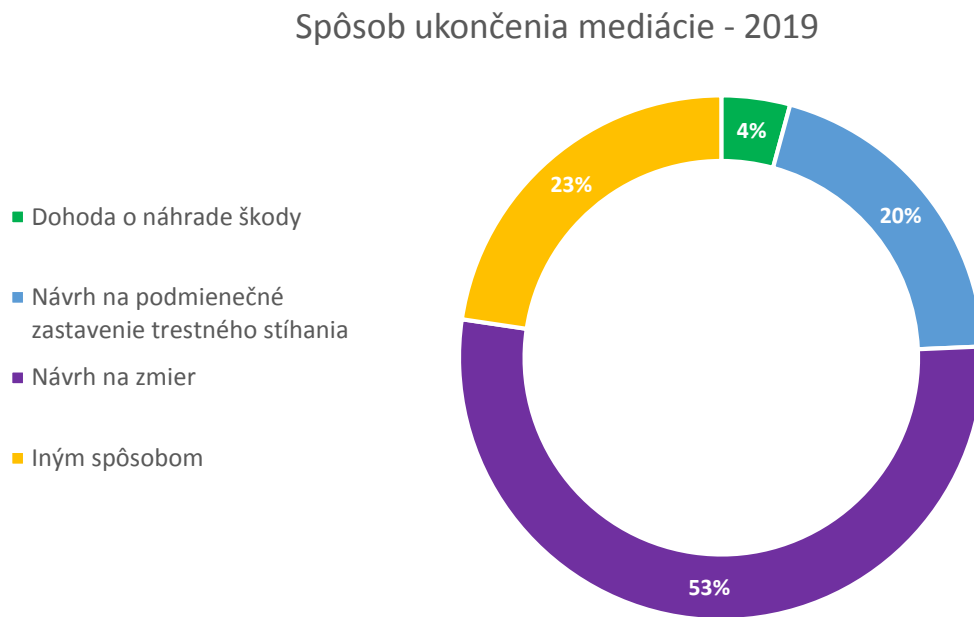
Spôsob vykonania mediácie - 2019

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

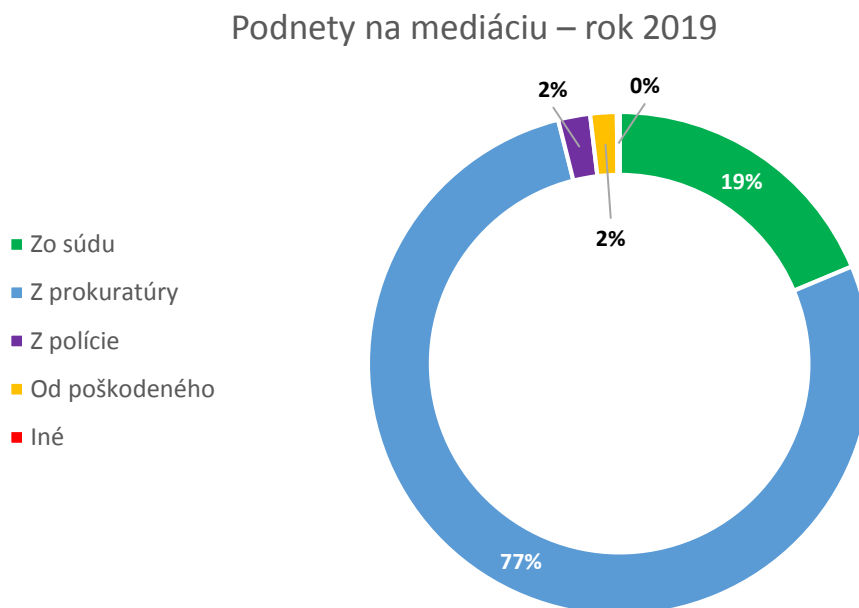

Graf 16. Spôsob ukončenia mediácie – rok 2019

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

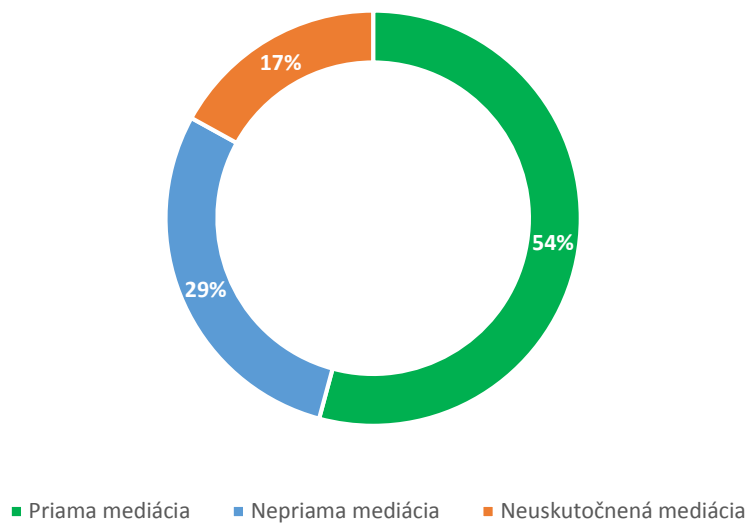
Graf 17. Podnety na mediáciu – rok 2019

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 18. Spôsob vykonania mediácie – rok 2020

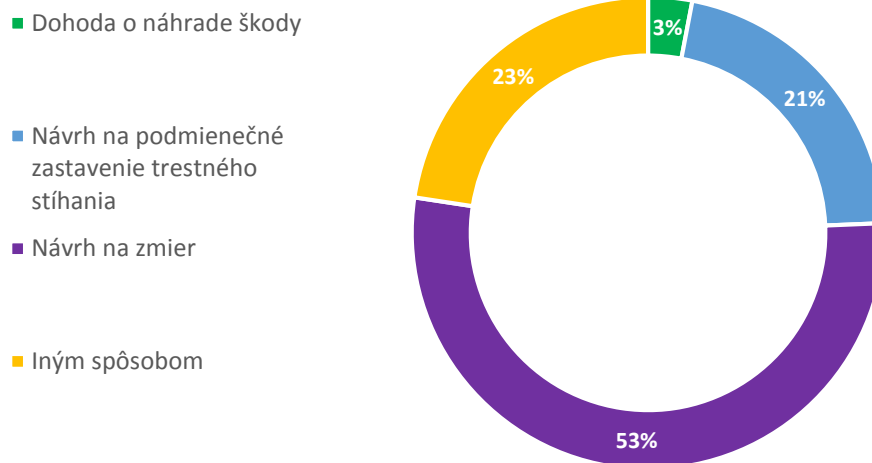
Spôsob vykonania mediácie - 2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

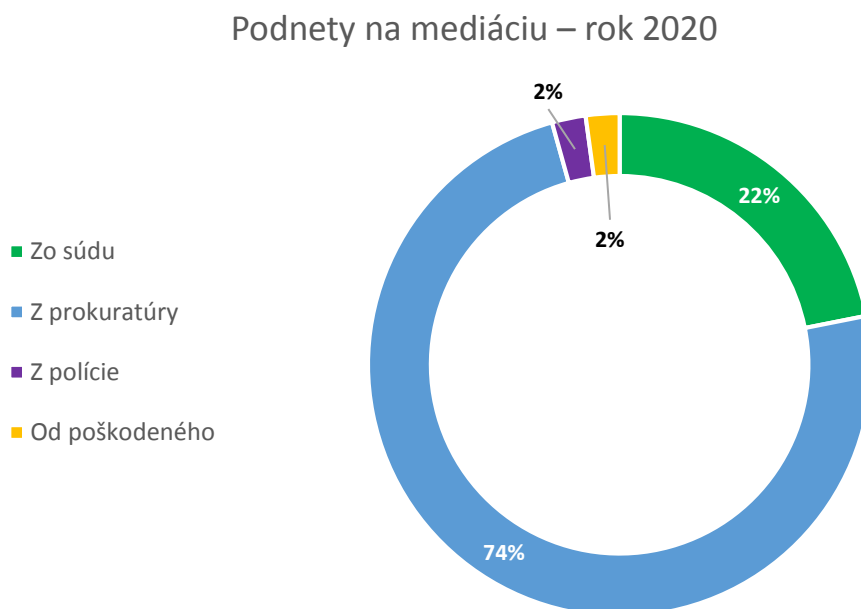
Graf 19. Spôsob ukončenia mediácie – rok 2020

Spôsob ukončenia mediácie - 2020

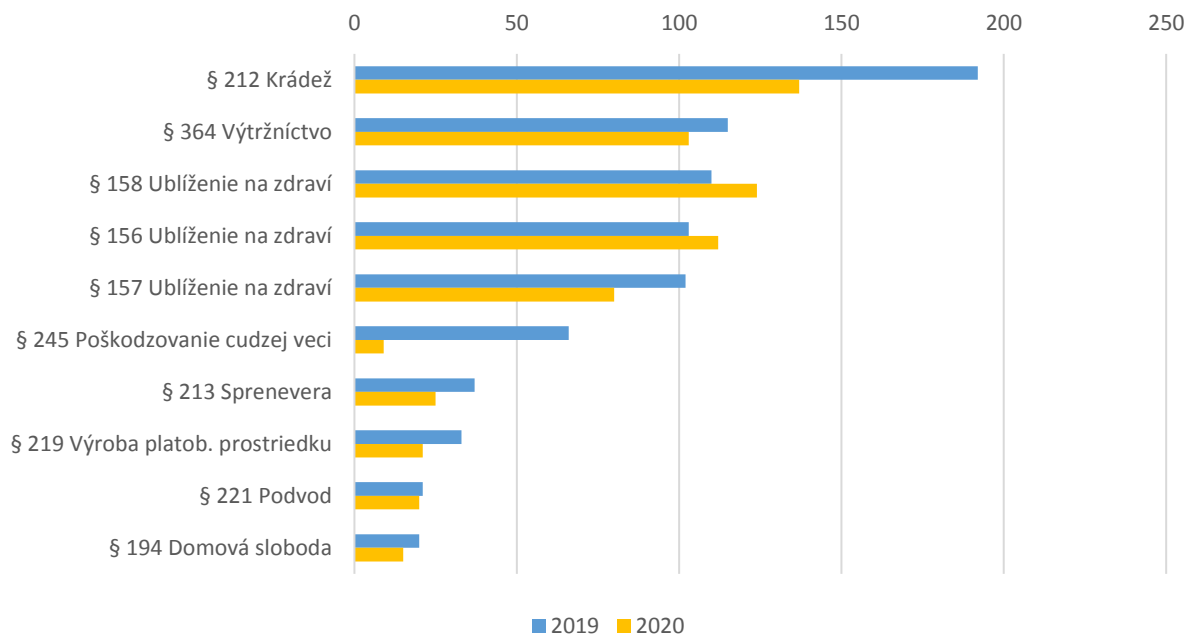
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 20. Podnety na mediáciu – rok 2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf 21. Štruktúra trestných činov pridelovaných na mediáciu – roky 2019 a 2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Výkon restoratívnej justície (v podmienkach SR mediácia) odráža skutočný stav probácie a mediácie na Slovensku. Takmer neexistujúca právna úprava konceptu restoratívnej justície, hybridný výkon dvoch diametrálne odlišných prístupov vo vzťahu k vykonávaniu trestov a opatrení vykonávaných v rámci

spoločnosti (v podmienkach SR probácia) a výkon obnovovacieho prístupu vo vzťahu k zúčastneným stranám aplikovaných v systéme trestného súdnictva – programov restoratívnej justície (v podmienkach SR – mediácia) v jednej osobe a absentujúca autonómna služba poskytujúca programy restoratívnej justície má za následok tento uvedený stav.

Ak orgány činné v trestnom konaní a sudy, ako aj verejnosť majú mať dôveru v profesionálnu a autonómnu probačnú službu a profesionálnu a autonómnu mediáciu, v prvom rade musia tieto dve samostatné služby, poskytujúce rozdielny obsah činností a rozdielne prístupy, existovať.

Je potrebné si uvedomiť, v kontexte citovaných medzinárodných dokumentov upravujúcich používanie programov restoratívnej justície, že potenciál restoratívnych programov vysoko prevyšuje mediáciu vykonávanú v podmienkach SR, a to: dostupnou službou; odbornou spôsobilosťou zamestnancov poskytujúcich služby restoratívnej justície; jasným právnym základom; primeraným personálnym zabezpečením; finančnými zdrojmi; dostatočnou autonómiou vo vzťahu k systému trestného súdnictva; dostupnosťou vo všetkých fázach procesu; závažnosť trestného činu by nemala byť prekážkou ponuky služby restoratívnej justície ak s tým obeť a páchateľ súhlasia; pravidelnou konzultáciou medzi justičnými orgánmi, agentúrami trestného súdnictva a agentúrami restoratívnej justície, právnikmi, organizáciami konajúcimi v mene obetí pre rozvoj chápania významu a účelu restoratívnej justície; zdieľaním informácií a spolupráca medzi členskými štátmi pri rozvoji restoratívnej justície.

2.7 PODPORA RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE

Vláda Slovenskej republiky v programovom vyhlásení vlády SR na roky 2020 – 2024 podporuje probačnú službu pri presadzovaní alternatívnych trestov v rámci filozofie restoratívnej justície s osobitným zameraním na odsúdených mladistvých, reálne zabezpečenie intervenčných programov, programov pre páchatel'ov domáceho násillia, výchovných programov a osobitne v oblasti boja proti extrémizmu a radikalizmu, ale aj v ostatných oblastiach (napr. drogová trestná činnosť, násillné správanie). Vláda bude klásť dôraz na účinnú implementáciu elektronického monitoringu osôb (ESMO).

Vláda Slovenskej republiky sa zaväzuje ku komplexnému vyhodnoteniu Trestného zákona a Trestného poriadku a podľa potreby navrhne aj konkrétne návrhy na ich zmeny.

Vláda SR vyhodnotí doterajšiu úpravu pomoci obetiam trestných činov so zameraním sa na reálnu a včasnú dostupnosť právnej a psychologickej pomoci. Vláda posilní postavenie detských obet'í v trestnom konaní v záujme ich ochrany a zabezpečenia ich najlepšieho záujmu s dôrazom na minimalizáciu sekundárnej viktimizácie dieťaťa spôsobenej vykonávaním procesných úkonov a súčasne vytvorí podmienky na koordinovanú multidisciplinárnu spoluprácu participujúcich subjektov v prípadoch násillia páchaného na deťoch.

14. Kongres OSN pre prevenciu kriminality a trestné súdnictvo, ktorý sa uskutočnil v dňoch 7. – 12. marca 2021 v japonskom Kjóte a zaoberal sa hlavnou témou, ktorou bola „Podpora prevencie kriminality, trestného súdnictva a právneho štátu: smerom k dosiahnutiu cieľov Agendy 2030“.

14. Kongres OSN pre prevenciu kriminality a trestné súdnictvo prijal *aklamáciu* v úvode plenárneho zasadnutia 7. marca 2021 „*Deklaráciu z Kjóta o napredovaní v prevencii kriminality, trestnom súdnictve a právnom štáte: smerom k dosiahnutiu Agendy 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj*“, ktorá stanovila rámec politiky OSN v oblasti prevencie kriminality a trestného súdnictva na nasledujúcich päť rokov.

Okrem plenárneho zasadnutia, kde sa diskutovalo o štyroch hlavných programových bodoch (pokrok v prevencii kriminality; pokrok v systéme trestného súdnictva; podpora právneho štátu; zintenzívnenie medzinárodnej spolupráce a technickej pomoci pri predchádzaní a riešení všetkých foriem kriminality) sa v rámci Kongresu uskutočnili paralelné technické workshopy v dvoch výboroch, rôzne sprievodné podujatia a výstavy s účasťou mimovládnych organizácií a súkromného sektora.

Zdôrazňovalo sa, že verejná bezpečnosť je kľúčom k sociálnemu a ekonomickému rozvoju a že na dosiahnutie cieľov trvalo udržateľného rozvoja je dôležitá účinná prevencia kriminality. Uznávajúc dôležitosť komplexnej a inkluzívnej prevencie, niekoľko rečníkov predstavilo preventívne politiky a iniciatívy v oblasti rôznych foriem kriminality, vrátane prevencie násilia páchaného mestskými gangami, násilia páchaného na ženách a deťoch, počítačovej kriminality, obchodovania s ľuďmi, pašovania migrantov, korupcie a nezákonných finančných tokov či environmentálnej kriminality. S cieľom predchádzať kriminalite a recidíve mladých ľudí by sa mal klásť dôraz na programy včasnej intervencie zamerané na rizikové skupiny, ako aj na politiky uľahčujúce úspešnú socializáciu a integráciu, vrátane športu. Bola zdôrazňovaná potreba koordinácie medzi príslušnými aktérmi s cieľom adekvátne zaobchádzať s deťmi v kontakte so systémom trestného súdnictva. Bolo spomenuté, že mediácia medzi obeťou a páchatelom je považovaná za najefektívnejší prvok restoratívneho súdnictva z hľadiska prevencie recidívy mladých ľudí.

Zároveň boli pripomenuté druhy podpory, ktoré by sa mali obetiam poskytovať ako zlepšený prístup k právnej pomoci a informáciám (najmä pre obeť sexuálneho násilia), **programy restoratívnej spravodlivosti a mechanizmy odškodnenia** (napríklad prostredníctvom právnych predpisov umožňujúcich obetiam získať odškodnenie od štátu).

Z uvedeného je zrejmé, že nielen programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, ale aj smerovanie členských štátov Organizácie spojených národov, ako aj Rady Európy a Európskej únie vyjadruje podporu nielen alternatívnym trestom, ale aj princípom konceptu restoratívnej justície ako metódy, prostredníctvom ktorej možno vyváženým, spravodlivým a kolaboratívnym spôsobom identifikovať a uspokojiť potreby a záujmy obeť, páchatelá, širšej komunity ako aj celej spoločnosti.

Vo všeobecnosti sa v odborných kruhoch vyžaduje klásť hlbší dôraz na výskum a evaluáciu foriem a postupov restoratívnej justície. Uvedené vyplýva z vyššie citovaných odporúčaní, v zmysle ktorých by členské štáty mali podporovať výskum a evaluáciu (vyhodnotenie) programov restoratívnej justície (v podmienkach SR mediácie) v trestných veciach. Podpornú úlohu Rady Európy a Európskej únie nemôžeme v oblasti restoratívnej justície ignorovať, nakoľko ponúkajú dôležité nástroje v oblasti spolupráce medzi praktikmi a politikmi z rôznych členských štátov, tak aj medzi osobami realizujúcimi výskum. Súčasne sa ako mimoriadne dôležitá ukazuje potreba postavenia sociálnej podpory odbornej verejnosti, potreba legislatívy, implementácie praxe a výskumu, aby legislatívne zmeny boli založené na dôkazoch. Restoratívny proces sa ukazuje ako sľubný prístup riešenia konfliktov poskytujúci výhody všetkým zúčastneným stranám trestného činu. Restoratívna justícia je budúcnosť justície, ktorá *potrebuje revolúciu myslenia*. Restoratívna justícia nie je protikladom punitívnej, trestajúcej justície, ale to samotné trestanie, resp. punitivizmus je súčasťou restoratívnej justície.²⁸

Restoratívna justícia je cesta k uzdraveniu a zmene.²⁹ Restoratívna justícia vyvážene reaguje na záujmy obeť, páchatelá, komunity aj spoločnosti, a usiluje sa o riešenie, ktoré podporuje zodpovednosť,

²⁸ Strémy T., Kurilovská L, Vráblová M.: Restoratívna Justícia. Praha, Leges 2015. ISBN 978-80-7502-075-8, s. 211.

²⁹ Susan Sharpe, Restorative Justice: A Vision for Healing and Change. Vydalo Mediation and Restorative Justice Centre 430, 9810-111 St. Edmonton, AB, Canada, TSK 1K1, www.edmontonmediation.com Mediation and Restorative Justice Centre.

prispieva k náhrade škôd a vzťahov, pričom napomáha procesu uzdravenia všetkých zúčastnených. Restoratívna justícia znamená rešpekt.³⁰

Oproti tomu alternatívne tresty (alebo tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti) je potrebné považovať za tresty alebo opatrenia uložené sudcom alebo súdom autoritatívnym rozhodnutím (formálnym dokumentom), ako aj každé opatrenie prijaté pred rozhodnutím, alebo namiesto rozhodnutia o treste, vrátane spôsobu výkonu trestu, avšak mimo zariadenia pre výkon trestu odňatia slobody, tzn. tresty a opatrenia vykonávané v rámci spoločnosti prostredníctvom individuálne riadených programov prispôbených konkrétnym okolnostiam každého prípadu.

Aj keď o miere restoratívnosti jednotlivých alternatívnych sankcií (alebo trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti) možno viesť polemiku, v zásade možno uviesť, že alternatívne tresty môžu mať určitý restoratívny potenciál.³¹

Ak však majú mať alternatívne sankcie restoratívny potenciál a charakter, je nevyhnutné sa zamýšľať aj *nad ich konkrétnym obsahom* a zisťovať, k akému účelu sankcia smeruje, či je akcentovaná restoratívnymi princípmi a zásadami a do akého kontextu v rámci trestného konania je takáto sankcia zasadená. *Súčasné nastavenie trestných kódexov a jednotlivých druhov trestov nespojených s odňatím slobody do určitej miery splýva s restoratívnym prístupom v tom, že podporuje sankcie, ktoré nie sú spojené s odňatím slobody, avšak v ostatnom ohľade, a to tak v zmysle definície účelu trestu, účelnej motivácie páchatel'a trestného činu k prijatiu zodpovednosti ako vnútorného zážitku (zvnútornenia zodpovednosti), zameranie sa na nápravu medziľudských vzťahov a náhradu obeti spôsobenej ujmy, zostávajú alternatívne sankcie úplne mimo restoratívny kontext, čo výrazne oslabuje ich potenciál.*³²

2.8 LEGISLATÍVNY ZÁMER A ODPORÚČANIA

- 1) Vytvoriť dva odbory v rámci samostatnej probačnej a mediáčnej služby:
  - odbor probácie,
  - odbor mediácie.
- 2) Vytvoriť právne predpisy upravujúce výkon probácie a výkon mediácie vrátane ich prepojenia na trestné kódexy.
- 3) Zabezpečiť potrebné finančné prostriedky.
- 4) Zabezpečiť profesionalizáciu Probačnej služby a Mediáčnej služby, ktorá by korelovala s profesionalizáciou súdnictva.
- 5) Pri aplikácii programov restoratívnej justície sa primárne zamerať na mladistvých páchatel'ov a páchatel'ov blízkyh veku mladistvých, a to v súlade s programovým vyhlásením vlády ako aj panelových diskusií 14. kongresu OSN, ktoré považujú mediáciu za najefektívnejší prvok restoratívneho súdnictva z hľadiska prevencie recidívy mladých ľudí.
- 6) Zvážiť možnosť využívania programov restoratívnej justície pri uzatváraní dohôd o vine a treste a za tým účelom zdôrazniť význam schválenej restoratívnej dohody v oblasti práva hmotného:
  - stanoviť povinnosť súdu pri rozhodovaní o vine a treste zohľadniť obsah restoratívnej dohody a
  - vzájomne prepojiť dosiahnuté restoratívne dohody s aplikáciou jednotlivých druhov trestov (nie iba schválenie zmieru a zastavenie trestného stíhania alebo podmiennečné zastavenie trestného stíhania).
- 7) Vo vzťahu k trestu odňatia slobody zvážiť možnosť využívania konceptu restoratívnej justície aplikovaných vo výkone trestu odňatia slobody za účelom podmiennečného prepustenia, prípadne udelenia milosti.

³⁰ Zehr. H.: Úvod do restoratívnej justície. Praha 2003. ISBN 80-902998, s. 22, 25.

³¹ Masopust Šachová P. Vztah restoratívni justice k alternatívním trestům aneb hledání podstaty restoratívniho...Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Praha, Leges 2017. ISBN 978-80-7502-224-0, s.502.

³² Masopust Šachová P. Vztah restoratívni justice k alternatívním trestům aneb hledání podstaty restoratívniho...Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Praha, Leges 2017. ISBN 978-80-7502-224-0, s.501.

Použité zdroje a literatúra

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch
Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami.
Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 549/2005 Z. z. o súdnych úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, špecializovaný trestný súd a vojenské sudy.
Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

Zehr, H.: Úvod do restoratívnej justície, Praha 2003. ISBN 80-902998.
Štern, P. a kol.: Probace a mediace. Možnosti řešení trestných činů. Vyd. 1 Portál. Praha, 2010.
Strémy T., Kurilovská L., Vrábová M.: Restoratívna Justícia. Praha, Leges 2015. ISBN 978-80-7502-075-8.
Karabec, Z.: Zavedení institutu probace do právního řádu České republiky. Buletin advokacie, Praha. 1997.
Doubrovová, D. – Ouředníčková, L. – Štern, P., Urban, L. a kol. – Průručka pro probaci a mediaci.
Cehlár, V., Svěžený, R., Burský, S. Vstup do problematiky inštitútov probácie a mediácie. MS SR Bratislava 2018. ISBN 978-80-968833-7-0.
Ivor, J. a kol. Trestné právo hmotné, všeobecná časť. IURA EDITION, Bratislava. ISBN 978-80-8078-308-2.
Kurilovská, L. – Lenhartová, K.: EÚ ako otvorená cesta restoratívnej justície. Právny obzor, 96, 2013, č. 3.
Ivor, J. a kol.: Trestné právo procesné. IURA EDITION, 2010. ISBN 978-80-8078-309-9.
Masopust Šachová P.: Vztah restoratívni justice k alternativním trestům aneb hledání podstaty restoratívniho...Restoratívna justícia a systém alternativných trestov. Praha, Leges 2017. ISBN 978-80-7502-224-0.
The phrase "acquis communautaire" no longer appears in the consolidated version of the TEU following entry into force of the Lisbon Treaty. The acquis after the entry into force of Lisbon is known as the "Union acquis" ...There may be an exception to that rule if the use of the expression 'Community law/acquis' is indispensable, in particular in order to stress the difference from a provision under the law of the European Union in its former sense, as a provision concerning the second or third pillars. zdroj: IATE ID: 767495.
Susan Sharpe, Restorative Justice: A Vision for Healing and Change. Vydalo Mediation and Restorative Justice Centre 430, 9810-111 St. Edmonton, AB, Canada, TSK 1K1, www.edmontonmediation.com Mediation and Restorative Justice Centre.

Štandardné minimálne pravidlá OSN pre používanie mimoväzobných opatrení – Tokijské pravidlá – Rezolúcia valného zhromaždenia 45/110, 14. december 1990.
Odporúčanie Rady Európy č. R (92)16 o Európskych pravidlách pre používanie trestov a opatrení vykonávaných v rámci spoločnosti (Výbor ministrov, 19. október 1992).
Odporúčanie Rady Európy č. R (2000)22 o zlepšení uplatňovania Európskych pravidiel pre používanie trestov a opatrení, vykonávaných v rámci spoločnosti (Výbor ministrov, 29. november 2000).
Odporúčanie CM/Rec (2018)8 Výboru ministrov členským štátom o restoratívnej justícii v trestných veciach, (Výbor ministrov, 3. októbra 2018).
Základné princípy OSN pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia hospodárskej a sociálnej rady, 18. apríl 2002).
Odporúčanie Rady Európy č. R(99)19 týkajúce sa mediácie v trestných veciach (Výbor ministrov, 15 september 1999).
Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy Rec (2003)20 týkajúce sa nových spôsobov riešenia kriminality mladistvých a úlohy súdnictva pre mladistvých (Výbor ministrov, 24. september 2003).
Usmernenie Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí (Výbor ministrov, 17. novembra 2010).
Rámcové rozhodnutie rady z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní (2001/220/SVV).

Štatistické ročenky MS SR
Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry SR
Štatistické ročenky Zboru väzenskej a justičnej stráže
Informačný systém probačnej a mediačnej služby

Prostredníctvom tejto fázy dochádzalo k zberu dát zo Slovenska ale aj vybraných štátov EÚ, kde inštitút trestnej mediácie je individuálne vnímaný a aplikovaný v rámci jednotlivých jurisdikcií. Prostredníctvom analýzy a následnej syntézy získaných dát a poznatkov v priebehu „Fázy č. 1“ a následne „Fázy č. 2“ došlo k získaniu širokého spektra poznatkov, dokumentov, noriem, zákonov³³, ktoré pojednávajú o inštitúte trestnej mediácie, resp. o restoratívnej justícii ako celku.

Za relevantné možno považovať, že oblasť trestnej mediácie sa síce realizuje v zahraničí prostredníctvom rôznych modelov, ale prevažne ide o zamestnancov justície, resp. organizačných zložiek, ktoré spadajú do tohto rámca.³⁴ V tejto fáze možno konštatovať, že v zahraničí mediáciu realizujú prevažne preškolení a preskúšaní odborníci na túto problematiku.

Trestný mediátor je spravidla špecialista pre oblasť restoratívnej justície, ktorý zabezpečuje proces odklonov na podnet súdu, prokurátora alebo žiadosti osôb, ktorých sa trestný čin dotkol. Rozsah je vždy determinovaný príslušným právnym systémom.

Tak ako sme už uviedli, zber jednotlivých dát bol zameraný primárne na právne dokumenty, ale bol rozšírený aj na odbornú literatúru, interné riadiace akty, opisy činnosti PaMÚ, rozvrhy práce na OS a KS, atď. V rámci zberu dát v podmienkach SR sa nám potvrdila hypotéza, ktorá sa riešila ešte v čase spracovania tohto projektu, že existuje značná absencia metódik a usmernení pre inštitút trestnej mediácie.

Na základe uvedených zistení sme túto absenciu dokumentov k trestnej mediácii nahradili zberom dát prostredníctvom dotazníkov, ktoré boli zaslané vedúcim oddelení probácie a mediácie v rámci jednotlivých krajov (8). Ich obsah bol spracovaný tak, aby respondent mal možnosť výberu, doplnenia, resp. aj zaslania dokumentov za účelom ich možnej komparácie, napr. opisu práce v rámci krajských súdov (8), atď. Až následne sme získali kvalitatívnejší a širší prehľad súčasného stavu v oblasti trestnej mediácie od prijímania nových PaMÚ, ich vzdelávaní v priebehu adaptačného vzdelávania, opisom práce (činnosti) štátneho zamestnanca až po prideľovanie jednotlivých prípadov prostredníctvom rozvrhu práce, atď. Bližšie k získaným údajom sa vyjadríme v nasledujúcich častiach tejto analýzy. Ďalšie podporné informácie pre potrebu zberu dát za účelom zmapovania trestnej mediácie ako celku, sme použili dostupné štatistické ročenky, ale aj vlastný archív štatistík za obdobie od vzniku probačnej a mediačnej služby na Slovensku (2004). Absencia ďalších dát bola nahradená empirickou metódou interview, ktorá formálne dopĺňala absenciu chýbajúcich údajov, dokumentov a poznatkov. Týmto sme dosiahli stav, že sme získali aj kvalitatívnejšiu spätnú väzbu za účelom objektívnejšieho zhodnotenia aktuálneho stavu. Za prínosné možno považovať aj rozhovory s odborníkmi z praxe, ktorí nám reálny stav priblížili z ich uhla pohľadu, čo do systému vnieslo ďalšie otázky, ktorými sa budeme môcť zaoberať v rámci tohto projektu.

³³ Pozn. V rámci zhodnotenia bude zber dát prezentovaný v jednotlivých kapitolách, resp. konfrontovaný so súčasným stavom v podmienkach Slovenskej republiky.

³⁴ Napr. <https://www.pmscr.cz>; <https://rm.coe.int/mediation-incriminal-cases-oct-2019-oslo-cepej-crystal-scale-of-justic/16809842b4>; <https://www.euforumj.org/en/introduction-restorative-justice>; https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/dispute_resolution/2010_boskeyessay_winner_florago.pdf; <https://www.euforumj.org/en/mediation-criminal-matters-republic-kazakhstan>

3.1 RESTORATÍVNOSŤ A TRESTNÁ MEDIÁCIA V SYSTÉME PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY

Pre lepšie pochopenie problematiky a nadviazanie na oblasť zmapovania a zhodnotenie súčasného stavu trestnej mediácie sme považovali za nevyhnutné, aby sme demonštratívne priblížili oblasť restoratívnej justície.³⁵ Síce v podmienkach SR je táto oblasť spracovaná a prezentovaná prostredníctvom viacerých publikácií, odborných článkov, monografií, ako napr.: *Restoratívna justícia – Strémy, Kurilovská, Vráblová, r. 2015; Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície zborník príspevkov z vedeckej konferencie, Paneurópska vysoká škola, Bratislava 2013; Aktuálne výzvy a perspektívy v mediácii, Mediácia v civilnom, obchodnom a trestnom práve, autor Ernest Kováč a kolektív; Alternatívne tresty – Strémy, Klátik - ide Vedeckú monografiu, ktorá je záverečným výstupom vedeckého úsilia v rámci projektu Restoratívna justícia a alternatívne tresty v podmienkach Slovenskej republiky, 2018; Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, Trnava 2015; Restoratívna spravodlivosť ako výzva – S. Michančová, zborník príspevkov, Prešov 2011; Restoratívni prístup pri řešení trestné činnosti – Masopust Šachová; Stratégie restoratívni justice pro Českou republiku; Úvod do restoratívnej justície – Howard Zehr, atď.*

V rámci získavania dát k trestnej mediácii a následnej analýzy sme sa stretávali s rôznymi situáciami, kde práve oblasť restoratívnosti buď bola prehliadaná, alebo prezentovaná ako odklon vo forme alternatívnych trestov. Možno konštatovať, že odborná verejnosť „restoratívnosť“ spravidla prezentuje v modifikovanej podobe s tým, že je v antagonistickom postavení s retributívnou justíciou.³⁶ Len v menšej miere sme zaregistrovali myšlienky zakladateľa restoratívnosti tak, ako ju popisuje H. Zehr. Pre lepšie pochopenie sme zrealizovali aj komparáciu jednotlivých článkov, ktoré nám tento stav potvrdili. Podľa nášho názoru a súčasného poznania situácie môžeme uviesť, že alternatívny trest bez použitia princípov, myšlienok restoratívnosti je len alternatívnym trestom. Nemalo by sa to zovšeobecňovať na koncept, že ide o restoratívny výsledok.

Možno konštatovať, že je veľmi pozitívne a prínosné, ak sa využívajú alternatívne tresty, ktorých cieľom je ponechanie páchatela na slobode s určitými obmedzeniami a povinnosťami. Ak tento aspekt alternatívnosti je posilnený o princíp restoratívnosti, to znamená, že pred uložením trestu dochádza alebo počas jeho trvania došlo k podpísaniu dohody a náhrade škody, alebo zmierneniu následku, ktorý vznikol v súvislosti s trestným činom (napr. aj písomné ospravedlnenie, oľutovanie...). Spravidla ide o mediačný proces, ktorého výsledkom môže byť dohoda medzi poškodeným a páchatelom. V týchto prípadoch možno hovoriť bez modifikačných faktorov, že ide o restoratívny prístup, proces a výsledok.³⁷

³⁵ Porov. <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/a.2.7.-effectiveness-of-restorative-justice-practices-2017-efrj.pdf>; <https://core.ac.uk/download/pdf/217444579.pdf>; <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/efrj-values-and-standards-manual-to-print-24pp.pdf>; The impact of victim-offender mediation: Two Lauwaert, K., & Aertsen, I. (2015). Desistance and restorative justice. Mechanisms for desisting from crime within restorative justice practices. European Forum of Restorative Justice. Laxminarayan, M. (2011). Accessibility and Initiation of Restorative Justice. Final Report of Project JUST/2011/JPEN/2968. Vanfraechem, I., Aertsen, I., & Willemsens, J. (2010). Restorative Justice Realities. Empirical Research in a European Context. The Hague: Eleven International Publishing. Walgrave, L., Aertsen, I., Parmentier, S., Vanfraechem, I., & Zinsstag, E. (2013). Why restorative justice matters for criminology. Restorative Justice,

³⁶ Porov. Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície, zborník príspevkov z vedeckej konferencie, Paneurópska VŠ, 20.-25. Máj 2013. V jednotlivých príspevkoch, napr. na str. 5, 67, 169 dochádza k uvedenej modifikácii v rámci jednotlivých pohľadov zo strany autorov. ISBN 978-80-8155-012-6

³⁷ Pozn. „Smernica Európskeho parlamentu 2012/29 / EÚ a Rady z 25. októbra 2012“, ktorou sa ustanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrana obetí trestných činov a CM / Rec (2018) 8 Odporúčanie Rady Európy, týkajúce sa restoratívnej spravodlivosti v trestných veciach je dôležitým medzinárodným dokumentom z ktorého vychádzajú štandardy praxe, ktoré chránia účastníkov a zabezpečujú vysoko kvalitné procesy.

Cieľom tejto časti bolo zrealizovať zber dát a analýzu vo vzťahu k restoratívnosti s kontextom na trestnú mediáciu. Možno konštatovať, že sme dospeli k záveru, že v podmienkach SR v oblasti trestnej mediácie, restoratívnych programov absentuje jednotnejší postoj, ktorý by jednoznačne pomenoval hodnoty a proces restoratívnej justície a trestnej mediácie.

Preto chceme tento stav priblížiť prostredníctvom všeobecných hodnôt vo vzťahu relevantnosti pre empirickú prax:

Všeobecné hodnoty

1. Restoratívna spravodlivosť funguje v medziach ľudských práv a zásad právneho štátu.
2. Nediskriminuje na základe pohlavia, rasy, náboženstva, etnickej príslušnosti.
3. Podporuje aktívnu účasť ľudí v rámci demokratických spoločností ako aktívnych a rovnocenných občanov.

Hodnoty, ktoré sú dôležité pre restoratívnu spravodlivosť:

- a) Spravodlivosť
- b) Solidarita a zodpovednosť
- c) Úcta k ľudskej dôstojnosti
- d) Pravda

Ako sme už konštatovali v predchádzajúcej časti, trestná mediácia a restoratívnosť by mala byť jasnejšie zadefinovaná a prezentovaná aj prostredníctvom Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z., zákona č. 550/2003 Z. z. a v neposlednom rade Vyhláškou MS - č. 543/2005 Z. z.. Súčasný stav, môže mať negatívny dopad na využívanie základných princípov restoratívnej justície a trestnej mediácie ako celku. V tomto kontexte možno konštatovať, že v rámci zberu dát a zhodnotenia aplikačných modelov, prostredníctvom odporúčaní evidujeme, o. i. základné prístupy a princípy restoratívnosti, medzi ktoré možno zaradiť:

- **Využívanie nástrojov restoratívnej justície** - Komisia pre trestnú prevenciu a trestné súdnictvo na svojej jedenástej schôdzi vo Viedni (16.-25. apríla 2002) odporúčala Hospodárskemu a sociálnemu výboru prijatie „**Základných princípov pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach**“. Táto komisia o. i. zadefinovala vo všeobecnej rovine relevantné termíny, ktoré zviditeľňujú, čo je základným cieľom princípov restorácie.
- **Program restoratívnej justície je** každý program, ktorý používa restoratívne procesy a snaží sa dosiahnuť restoratívne výsledky.
- **Restoratívny proces je** každý proces, v ktorom obeť a páchateľ, a v prípade potreby všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, sa spoločne aktívne zúčastňujú na riešení záležitostí vyplývajúcich z trestného činu, obvyčajne s pomocou tzv. sprostredkovateľa (uľahčovateľa). Restoratívne procesy môžu zahŕňať mediáciu, konferencie a kruhy vydávajúce rozsudky.
- **Restoratívny výsledok je** dohoda dosiahnutá v dôsledku restoratívneho procesu. Restoratívne výsledky zahŕňajú odpovede a programy, ako sú napr. reparácia (odškodnenie), reštitúcia a verejnoprospešná služba, zamerané na uspokojenie individuálnych a kolektívnych potrieb a plnenie záväzkov strán a dosiahnutie znovu začlenenia obeť a páchateľa do spoločnosti.

Strany sú obeť, páchateľ a všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, ktorí sa môžu zúčastniť na restoratívnom procese.

Tretia strana (sprostredkovateľ) je osoba, ktorej úlohou je spravodlivo a nestranne uľahčovať účasť strán na restoratívnom procese.

Tieto ale aj ďalšie termíny a princípy restoratívnej justície boli relevantným podkladom pre existenciu dnešného inštitútu trestnej mediácie. Vychádzajúc z týchto programov restoratívnej justície a najmä z restoratívnych procesov možno konštatovať, že musia garantovať základné procesné záruky, ktoré zaručujú spravodlivosť pre páchateľa a obeť.

Tieto poznatky nám vytvárajú priestor vo všeobecnej rovine na to, aby sme si v intenciách odporúčania Rezolúcie Valného zhromaždenia 40/34 kládli ďalšie otázky pre prax:

- Kde možno využívať programy restoratívnej justície?
- Akým spôsobom možno implementovať programy restoratívnej justície?
- Ako nepretržite rozvíjať programy restoratívnej justície?

Komisia pre trestnú prevenciu a trestné súdnictvo na svojej jedenástej schôdzi³⁸ v oblasti využívania, implementácie a rozvíjania programov restoratívnej justície prijala nasledovné opatrenia:

Používanie programov restoratívnej justície - v širšom pohľade môžeme *programy restoratívnej justície* rozdeliť do základných programov, ktoré nám ponúkajú ich využiteľnosť na ľubovoľnej úrovni. Tento aspekt sa týka aj samotných implementačných procesov v podobe, ktoré sú prezentované prostredníctvom týchto programov.

Programy restoratívnej justície môžu byť používané na ľubovoľnej úrovni systému trestného súdnictva, v súlade s národným právom.

Restoratívne procesy by mali byť používané, len ak existuje dostatok dôkazov pre vznesenie obžaloby, a so slobodným a dobrovoľným súhlasom obete a páchateľa. Obeť a páchateľ by mali mať možnosť odvolať tento súhlas kedykoľvek počas procesu. Dohody by mali byť dosahované dobrovoľne a obsahovať len odôvodnené a primerané povinnosti.

Obeť a páchateľ sa musia obyčajne dohodnúť na základných faktoch prípadu ako základe pre ich účasť na restoratívnom procese. Účasť páchateľa nebude použitá ako dôkaz o priznaní viny v nasledujúcom súdnom konaní.

Rozdiely vedúce k nerovnováhe síl, ako aj kultúrne rozdiely medzi stranami musia byť vzaté do úvahy pri predkladaní prípadu na restoratívny proces a počas restoratívneho procesu.

Pri predkladaní prípadu na restoratívny proces a počas restoratívneho procesu sa vezme do úvahy bezpečnosť strán.

Ak restoratívne procesy nie sú vhodné alebo možné, prípad musí byť predložený orgánom trestného súdnictva a okamžite musí byť prijaté rozhodnutie o ďalšom postupe.

Mediácia je alternatívnou a neautoritatívnou formou mimosúdneho riešenia sporov medzi obvineným a poškodeným, jej cieľom je spoločné hľadanie vyhovujúceho a obojstranne uspokojivého riešenia, ktorým sa zmierni alebo zníži aktuálne existujúci konflikt prostredníctvom vzájomnej komunikácie.

Vo všeobecnosti a inšpirovaní Odporúčaniami Rady Európy o mediácii v trestných veciach,³⁹ mediácia je: „Proces, umožňujúci osobám, ktorých sa týka trestný čin, zúčastniť sa aktívne, slobodne a spôsobom

---

³⁸ Základné princípy OSN pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady, 18. Apríl 2002).

³⁹ Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach.

zaručujúcim mlčanlivosť, na jeho riešení pod metodologickým vedením neutrálnej tretej osoby. Jeho cieľom je uľahčiť komunikáciu a podporiť vzájomnú dohodu oboch strán o pravidlách a podmienkach urovnania a ozdravenia vzťahov“.

Restoratívnosť v trestnej mediácii - Prostredníctvom odborných publikácií, ale aj na základe empirických poznatkov, možno restoráciu v oblasti mediácie zdefinovať tak, že restorácia nie je totožný pojem ako dostať sa späť do východzieho bodu. Restorácia je niečo iné ako oprava, návrat k situácii, ako to bolo pred spáchaním trestného činu. V tomto význame, trestné činy sú vlastne neopraviteľné. Zanechávajú stopy, našťastie nie vždy rovnako dramatické, ale napriek tomu sa niečo v živote zmení. Je nešťastím, keď človek nepochopí, že sa to nezmení ani vtedy, ak sa z obete stane páchatel'. Restorácia sa nemôže redukovať na finančnú stránku náhrady škody. Podľa odborných skúseností tento prístup spôsobuje, že sa obeť cíti byť predaná, ako keby jej utrpenie a poníženie bolo jednoducho premenené na určitú finančnú čiastku, ktorá je zvyčajne určovaná vonkajšími kritériami.⁴⁰

Nové poňatie restoratívnej justície vníma trestný čin ako poškodenie jednej osoby druhou, ako konflikt, ktorý vznikol medzi obeťou trestného činu a jeho páchatel'om, ako reakcia na spáchaný trestný čin, resp. stíhaný trestný čin posudzuje ako prejav určitého sociálneho konfliktu medzi nimi.⁴¹ V trestnom konaní vystupuje do popredia nielen aktívna úloha obvineného, ale aj individuálne zohľadnenie záujmov a potrieb obete trestného činu, resp. ďalších dotknutých osôb, pričom sa kladie dôraz na odstránenie konfliktu medzi nimi.

Dodatok k Odporučeniu CM/Rec(2018) – je vytvorený pre opätovné podporovanie členských štátov EÚ, aby využívali častejšie a efektívnejšie restoratívny prístup v systéme trestnej justície. Okrem uvedeného rozsah odporúčania je zameraný na definíciu a základné zásady; na právny rámec restoratívnej justície v rámci trestného konania; oblasť funkčnosti trestnej justície vo vzťahu k restoratívnej justícii; fungovanie samotných služieb restoratívnej justície a v neposlednom rade na pokračujúci vývoj restoratívnej justície.

V trestnej mediácii ide o špecifický spôsob prístupu k trestnému činu, ktorý je veľmi blízky k idej restoratívnej justície. Mediácia vníma trestný čin skôr ako medziľudský konflikt, než ako porušenie sociálnych alebo právnych noriem. Definuje ho ako vzájomný konflikt zúčastnených strán. Ak to tak nie je, nie je vhodné použiť mediáciu. Na druhej strane definícia umožňuje zvýšiť potenciálny počet účastníkov v mediácii. Je to zrejmé predovšetkým pri mladistvých páchatel'och. Hlavne z výchovného hľadiska by mali byť rodičia informovaní o každom kroku mediačného procesu, a preto ich prítomnosť na mediácii je nevyhnutná. Ale aj širšie sociálne prostredie obete a obvineného môže podstatne prispieť k mediácii.⁴²

⁴⁰ Tieto myšlienky sú podrobnejšie rozvinuté vo Van Garsse, L. „Op zoek naar Herstelrecht. Overwegingen na jaren bemiddelingswerk“, Panopticon 2001,5, str. 433ff.

⁴¹ LORTIE, S., POLANSKI, M., SOTOIÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H. : Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice. s. 227-229.

⁴² Odkazujeme na veľmi sľubné experimenty „rodinných skupinových sedení“ na Novom Zélande.

3.2 INŠTITUCIONALIZÁCIA SYSTÉMU A PROCES MANAŽMENTU⁴³

Probačná a mediačná služba je v širšom slova zmysle „inštitúcia“, ktorá poskytuje službu občanom (obvineným, obžalovaným, odsúdeným, poškodeným a obetiam) prostredníctvom probačných a mediačných úradníkov, ktorých rozsah činností je vymedzený zákonom.

Od každej inštitúcie a najmä štátnej, sa očakáva, že jej jednotlivé časti, zložky budú fungovať efektívne, profesionálne a hospodárne. Medzi takéto zložky spadá aj probačná a mediačná služba. V rámci súčasného právneho stavu Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky koncepčne a metodicky riadi a usmerňuje výkon probácie a mediácie. Výkon probácie a mediácie a výkon kontroly výkonu technickými prostriedkami v obvode krajského súdu metodicky riadi a usmerňuje probačný a mediačný úradník vo funkcii vedúceho štátneho zamestnanca.⁴⁴

Súčasný stav v tejto oblasti možno vyhodnotiť ako stagnujúci, kde absentujú základné formálne charakteristiky riadiaceho systému. Na základe získavania relevantných dát pre túto oblasť sme získavali poznatky, ktoré mali len širší a všeobecný formálny charakter. Tento stav pretrváva od vzniku probačnej a mediačnej služby (2004). Aj napriek odporúčaniam⁴⁵, ktoré boli navrhnuté, sa zrealizovali len kozmetické úpravy, ktorých efekt vo vzťahu k občanom bol minimálny (vlažný).

Preto možno konštatovať, že systém probačnej a mediačnej služby ako celok z pohľadu manažmentu, nie je vhodne usporiadaný, organizovaný a kontrolovaný, čím **systém nemôže dosahovať požadované ciele na kvalitatívnej úrovni. Nenahraditeľným prínosom pre prácu v oblasti probácie, ale aj mediácie je informačný systém probačnej a mediačnej služby**, ktorý spĺňa tie najvyššie požiadavky a štandardy. Tento súčasný stav pre lepšie zefektívnenie jednotlivých činností inštitútov probácie a mediácie si vyžaduje jasné opatrenia, ktoré posilnia oblasť manažmentu.

Zberom dát v tejto oblasti a následnou analýzou sme zistili, že:

- a) **Plánovanie**, ktoré zahŕňa výber poslania, cieľov a činností probačnej a mediačnej služby - za účelom ich dosiahnutia sme nenašli relevantné dokumenty, ktoré by túto oblasť upravovali. Plánovanie vyžaduje rozhodovanie, t. j. výber medzi možnými spôsobmi budúceho priebehu činností, ktoré zabezpečuje probačný a mediačný úradník a služby ako celku. Plánovanie sa uplatňuje na všetkých stupňoch riadenia a podľa toho sa mení aj rozsah činností, napr. odboru probácie, mediácie a prevencie kriminality, oddelenia probácie a mediácie, atď.⁴⁶ ***V súčasnosti ide spravidla len o formálne akceptovanie pokynov, rozhodnutí v intenciách platnej***

⁴³ Podľa Davenporta (2000) možno manažment znalostí chápať ako systematický proces vyhľadávania, výberu, organizácie, koncentrácie a prezentácie poznatkov (znalostí) spôsobom, ktorý napomáha v organizáciách zvyšovať úroveň, na akej zamestnanci rozumejú konkrétnym oblastiam. Pomáha organizáciám dosiahnuť hlbší vzhľad a porozumenie problematike najmä na základe využitia vlastných skúseností a vlastného intelektuálneho imania. Konkrétne aktivity manažmentu znalostí pomáhajú organizáciám zamerať sa na získavanie, uchovávanie, zdieľanie a využívanie znalostí v takých oblastiach, ako je riešenie problémov, dynamické učenie, strategické plánovanie, rozhodovanie a ďalšie. Ochrňuje tiež intelektuálne imanie organizácie pred zánikom, prispieva k firemnej inteligencii a poskytuje organizácii väčšiu flexibilitu

⁴⁴ Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch

⁴⁵ Záverečná správa – Podpora ďalšieho zvyšovania súdnych kapacít v oblasti trestných vecí. Číslo projektu: 2006/018-175.06.01, zo dňa 17. júla 2009.

⁴⁶ Organizačný **rozvoj sa týka plánovania** a realizácie programov zlepšovania efektívnosti fungovania organizácie a jej reakcií na zmeny. Cieľom je zabezpečiť plánovitý a premyslený prístup k zlepšovaniu efektívnosti organizácie. Za efektívnu možno považovať takú organizáciu, ktorá plní svoj účel tým, že uspokojuje prania a potreby všetkých, ktorí sú na nej zainteresovaní, prispôbuje svoje zdroje príležitostiam, pružne sa adaptuje na zmeny v prostredí a vytvára kultúru, ktorá zvyšuje oddanosť, kreativitu a vzájomnú dôveru. Ak chápeme organizačný rozvoj ako proces, nie štruktúru, rozhodujúcou otázkou je postup – t.j. AKO, nie ČO robiť. Proces sa týka spôsobu, akým ľudia konajú a navzájom na seba pôsobia. Je to záležitosť rolí, ktoré ľudia hrajú, aby zvládli udalosti a situácie, ktorých sa zúčastňujú iní ľudia a aby sa adaptovali na meniace sa okolnosti.

legislatívy. Systému v rámci tejto kategórie chýba základná vízia a ciele, ktoré sme nezískali z dôvodu ich absencie.

- b) Organizovanie** jednotlivých procesov probácie a mediácie na regionálnej a lokálnej úrovni sa neriadi jednotnou metodikou. Jej absencia je spravidla nahrádzaná individuálnymi usmerneniami (každý kraj má vlastné pravidlá), ktoré spôsobujú rôznorodosť v oblasti prístupu a flexibility. Ak hovoríme o organizovaní, myslíme v tomto prípade o súbore činností a procesov, ktoré zabezpečujú konzistentný stav vo vzťahu k jednotlivým činnostiam probácie a mediácie.⁴⁷ – **Opäť prichádzame s konštatovaním, že absencia jednotlivých metodík a nejednotný prístup nám spôsobuje stav, ktorý je neželaný a môže mať negatívny dopad aj na medziľudské a profesionálne vzťahy. Uvedené poznanie môže taktiež mať neželaný dopad v oblasti kompetentnosti a kompetencií vo vzťahu k účastníkom probácie, mediácie.**
- c) Riadenie** (ľudí)⁴⁸ – v systéme probačnej a mediačnej služby je formálne zakomponované v zákone o štátnej službe (č. 55/2017 Z. z.), zákone o probačných a mediačných úradníkoch (č. 550/2003 Z. z.). Nepodarilo sa nám získať reálne, nie prezentované dáta na všetkých riadiacich úrovniach. Išlo najmä o metodiky, interné riadiace akty, usmernenia, ktoré by mali byť pre tento segment činnosti neoddeliteľnou súčasťou, napr. ako je: plán pravidelných pracovných stretnutí, mítingov, metodických skupín na regionálnej a národnej úrovni, plán kontrolnej a supervíznej činnosti, vyhodnocovanie jednotlivých činností na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni, prijímanie opatrení na predchádzanie neprofesionálneho prístupu, atď. Tento základný druh manažérskej funkcie je len prezentovaný, nie aplikovaný v praxi probačnej a mediačnej služby. Čiastočne absentujúca časť riadiacej činnosti, ktorá sa zameriava na usmerňovanie za účelom dosiahnutia vytýčeného, želaného stavu má v praxi opačný dopad. Tam, kde sa tento riadiaci prvok používa, je vnímaný spravidla ako nepotrebný (nežiadúci). Prehliada sa pritom realita, že od tohto procesu závisia aj výsledky jednotlivcov a celej probačnej a mediačnej služby na všetkých úrovniach (z kvalitatívneho aspektu). Medzi základné zručnosti manažéra ale aj riadenia procesov probácie a mediácie nepochybne patrí vedieť veci efektívne plánovať, organizovať a kontrolovať. – **Analýzou dostupných dokumentov a osobným sedemnásťročným poznaním tohto systému, môžeme konštatovať, že aj táto časť manažmentu patrí medzi deficitné. Týmto prístupom je posilňovaná oblasť formalizmu, ktorá je viditeľná v niektorých prípadoch vo forme povrchnosti, nezáujmu, rôznorodom prístupe za účelom dosiahnutia požadovaného cieľa, pokiaľ je zadaný.**

---

⁴⁷ **Proces organizovania je všeobecne charakterizovaný** ako: „...vytváranie, rozvoj a udržiavanie systému koordinovaných činností, v ktorom jednotlivci a skupiny ľudí kooperujú v záujme spoločne pochopených a dohodnutých cieľov“. Kľúčovým slovom v tejto definícii je systém - organizácia je systém, ktorý pod vplyvom prostredia, v ktorom existuje a funguje, má štruktúru, obsahujúcu formálne, aj neformálne prvky. Organizácia nie je nič statické - sústavne prebiehajú rôzne zmeny v samotnom subjekte, v prostredí, v ktorom operuje, u ľudí, ktorí v ňom pracujú, atď. To najlepšie, čo sa dá urobiť, je optimalizovať konkrétne procesy, pamätať si, že ak sa vytvorí akákoľvek štruktúra, bude závislá na okolnostiach prostredia organizácie a že jedným z cieľov, ktoré musí splniť, je dosiahnuť súlad medzi svojou štruktúrou a týmito okolnosťami. PhDr. Mária Antošová, PhD., Ústav podnikania a manažmentu, F BERG, TU v Košiciach, Park Komenského 19, Slovensko, maria.antosova@tuke.sk (Recenzovaná a revidovaná verzia dodaná 28. 1. 2010) Acta Montanistica Slovaca Ročník 15 (2010), mimoriadne číslo 1, 90-95 91

⁴⁸ **Riadenie pracovného výkonu zamestnancov sa v modernej organizácii považuje za dôležité** východisko na zdokonalenie jej fungovania. Pracovný výkon vždy bol a je podstatným ukazovateľom efektívnosti a konkurenčnej schopnosti. Je to pochopiteľné, pretože každá organizácia zamestnáva ľudí práve preto, aby podávali žiaduci pracovný výkon a plnili tak jej ciele. Vzdelanosť patrí dnes k základným cieľom, ale zároveň aj k dôsledkom modernej spoločnosti. Požiadavky na vedomosti a zručnosti človeka v modernej spoločnosti sa neustále menia a aby človek mohol fungovať ako pracovná sila, musí neustále prehľbovať a rozširovať svoje vedomosti a zručnosti.

- d) **Kontrola**⁴⁹ – v oblasti probácie a mediácie môže byť v značnej časti nahrádzaná pojmom supervízia, ktorá má širší záber a jej cieľom je zefektívnenie jednotlivých činností za účelom predchádzania profesionálnemu vyhoreniu. Pri kontrole ide o sústavné vyhodnocovanie javov a procesov, s cieľom prispieť k dynamickej rovnováhe jednotlivých inštitútov. Kontrola predovšetkým uzatvára analýzu jednotlivých procesov probácie a mediácie, hľadá príčiny v oblasti rôznorodosti prístupov, upozorňuje na rizikové alebo hraničné postupy probačného a mediačného úradníka. Výsledky kontroly by sa mali využívať za účelom zisťovania skutočného stavu probácie, mediácie; ide o druh komparácie medzi skutočným a metodickým usmernením (postupom) a za účelom zistenia príčin, ktoré viedli k nesprávnym záverom v oblasti plánovania, zaobchádzania atď.⁵⁰
- e) **Súčasný stav kontroly na regionálnej úrovni je len subjektívnym nástrojom manažmentu, nakoľko v rámci interview sme dospeli k poznatkom, že oblasť kontroly je familiárne prezentovaná ako nepotrebná, negatívna činnosť; zbytočne zaťažujúca probačných a mediačných úradníkov, ktorí v štátnej službe aj tak veľa nezarábajú; potom ide o vyjadrenia typu, ja probačným a mediačným úradníkom dôverujem, nepotrebujem ich kontrolovať, atď. V tomto prípade ide o stret neprofesionálneho prístupu, ktorý stráca oblasť racionality, efektivity a profesionality, kde tieto formy a metódy manažmentu sa aplikujú. Iracionálnosť konania ne/manažérov, negatívne ovplyvňuje manažovanie racionálne uvažujúcich a konajúcich PaMÚ v oblasti inštitútov probácie a mediácie. Tento stav z pohľadu systemizácie počtov odborníkov na MS SR je nedostatočný, čo má taktiež negatívny dopad aj na manažment ako celok. Nedisponujeme s dokumentmi (nevieme o ich existencii), ktoré by riešili túto časť riadenia. Dostupné sú len verbálne vyjadrenia typu, že na zabezpečenie jednotlivých činností systemizačný počet je nedostatočný. Na riadne fungovanie inštitútu probácie a mediácie, podľa nás si vyžaduje na MS SR zvýšenie počtov špecialistov pre jednotlivé činnosti metodického riadenia, vzdelávania atď. Zistili sme, že absencia špecialistov pre jednotlivé činnosti má negatívny dopad nie len na manažment riadenia, ale aj na reálny výkon štátnej služby ako celku. V tomto prípade sme nenašli dokumenty, návrhy, podnety, ktoré by riešili tento stav z dlhodobého hľadiska.**

---

⁴⁹ Tri základné druhy kontroly: preventívna kontrola (feedforward control); priebežná kontrola (concurrent control); následná kontrola (feedback control). Preventívna kontrola je kontrola, ktorá sa snaží predchádzať problémom a včas ich identifikovať. Je orientovaná do budúcnosti. Umožňuje včas odhaľovať už v samom začiatku odchýlky a deformácie v organizácii, a tak zabrániť ich účinkom. Môže ísť o rôzne kontroly začínajúce kontrolou kvality projekčných prác, návrhmi rozpočtov a končiac napríklad lekárskou prehliadkou pri prijímaní nových zamestnancov do zamestnania. Priebežná kontrola - je kontrola počas realizácie činností, napríklad kontrola priamym nadriadeným. Následná kontrola - kontrola sa uskutočňuje po realizácii činností. Kontrola konečných výsledkov zväčša slúži na vyvodenie záverov týkajúcich sa úspešnosti alebo neúspešnosti ukončeného procesu. Veľkou nevýhodou tohto druhu kontroly je, že sa robí po ukončení činností, a ak vznikla podstatná odchýlka, škoda sa už stala.

⁵⁰ Pozn. Schopnosť človeka pretvárať údaje na informácie a neskôr na využiteľné znalosti môže podstatne zmeniť charakter práce, vzdelávania i každodenného života. Stále narastá ľudská schopnosť vytvárať, získavať, modelovať, reprezentovať a aktualizovať zložitejšie a interdisciplinárne údaje, resp. informácie o nových a často veľmi rozmanitých zdrojoch. Tieto možnosti, ktoré sa ukrývajú v transformácií informácií, možno však plne zužitkovať iba pomocou výskumu, nástrojov a metód získavania znalostí, ich klasifikácie, organizovania, využívania a ďalšieho šírenia.

3.2.1 VYBRANÉ ASPEKTY KOMPETENCIÍ, KOMPETENTNOSTI V PROCESE MANAŽMENTU PROBÁCIE, MEDIÁCIE

- **Inštitút probácie a mediácie** v podmienkach Slovenskej republiky koncepčne a metodicky riadi a usmerňuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.⁵¹
- **Odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality** plní úlohy probácie, mediácie a prevencie kriminality najmä: v rozvrhu svojej pôsobnosti sleduje a vyhodnocuje pracovnú zaťaženosť PaMÚ..., vypracováva koncepčné a metodické materiály v oblasti probácie a mediácie, atď.⁵²
- **Výkon probácie a mediácie** a výkon kontroly výkonu rozhodnutí technickými prostriedkami v obvode krajského súdu metodicky riadi a usmerňuje probačný a mediačný úradník vo funkcii vedúceho štátneho zamestnanca.⁵³
- **Jednotlivé činnosti probácie a mediácie** na regionálnej a lokálnej úrovni vykonávajú probační a mediační úradníci (ďalej len „PaMÚ“). Ich činnosti sú upravené a konkretizované v „Opise štátnozamestnaneckého miesta – probačný a mediačný úradník“⁵⁴.
- **Výkon činností probácie a mediácie** sa zabezpečuje v priestoroch okresných súdov. Na tento účel sú určené kancelárie súdu, ktoré nie vždy spĺňajú základné požiadavky na výkon individuálnej činnosti s odsúdeným alebo poškodeným, obeťou trestného činu. Existujú situácie, kde v jednej kancelárii sú dvaja PaMÚ, resp. majú spoločnú kanceláriu s vyššími súdnymi úradníkmi, atď. Zistili sme, že okresné sudy majú vyhradené aj samostatné priestory, ktoré sú určené len na individuálnu činnosť s účastníkom probácie, mediácie a túto miestnosť využívajú aj viacerí PaMÚ. Ide prevažne o „vyšetrovaciu miestnosť“, „pojednávajúcu miestnosť“ alebo „miestnosť určenú na menšie porady, mítingy“. **Absentuje štandardizovaný postup**, norma, usmernenie, požiadavka, ako a v akých priestoroch sa má vykonávať práca s účastníkmi trestnej mediácie, probácie, s obetami trestných činov, atď. Neexistujú údaje, správy, ktoré by vyhodnocovali túto oblasť. V roku 2014 bola MS SR zrealizovaná „Evaluácia súčasného stavu probácie a mediácie“, ktorá neobsahuje odporúčania pre ďalší rozvoj inštitútov probácie a mediácie v tomto segmente.
- **Probačný a mediačný úradník** vykonáva činnosti v štátnozamestnaneckom pomere na okresnom súde v obvode krajského súdu alebo na krajskom súde.⁵⁵
- **Rozvrhy práce PaMÚ na KS a OS**, kde sú začlenené z pohľadu ich obsahu sú v niektorých prípadoch v rozpore s vyhláškou MS SR.⁵⁶ Rozvrh práce v rámci SR vo vzťahu k PaMÚ a vedúcim OPaM, tvorí heterogénny komplex činností, ktorý nie vo všetkých prípadoch korešponduje s cieľom inštitútov probácie, mediácie a manažmentu riadenia. Tento stav je zmätočný, nakoľko na rôznych súdoch v tých istých prípadoch sa pristupuje odlišným spôsobom, neakceptuje sa súčasný právny stav vo vzťahu procesu a obsahu jednotlivých činností probácie a mediácie.⁵⁷
- **Trestná mediácia** je realizovaná prostredníctvom PaMÚ, ktorí okrem tejto činnosti zabezpečujú všetky odborné, ale aj administratívne činnosti, ktoré spadajú pod inštitút probácie. Medzi nich možno zaradiť základné administratívne úkony, ako je zaevidovanie prípadu, spracovanie predvolania na probáciu,

⁵¹ Zákon č. 550/2003 Z. z., o PaMÚ, § 1 ods. 4

⁵² Organizačný poriadok MS SR, čl. 43, ods. 1, písm. b, e

⁵³ Zákon č. 550/2003 Z. z. o PaMÚ, § 1 ods. 5

⁵⁴ Zákon č. 55/2017, zákon o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁵⁵ Zákon č. 550/2003 Z. z. o PaMÚ, § 1 ods. 3

⁵⁶ Vyhláška č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný trestný súd a vojenské sudy

⁵⁷ Pozn. napr. v jednom kraji PaMÚ má opis štátnozamestnaneckého stavu napísaný formou „opisu“ §§ zo zákona č. 550/2003 Z. z., pričom opis neobsahuje ďalšie formálne postupy, metódy práce atď., čo má negatívny dopad na oblasť kompetencií a kompetentnosti.

mediáciu, činnosti súvisiace s inštitútom predbežného šetrenia v oblasti trestov povinnej práce, elektronického monitoringu, sociálnych výcvikov, spracovania lustrácií, priebežných, záverečných správ, riešenie bezpečnostných incidentov až po výkon probačného dohľadu, ochranného dohľadu, trestu povinnej práce, inštalácie technických zariadení elektronického monitoringu, vykonávanie úkonov súvisiacich s nastavovaním režimu, výnimiek v IS PMS, spracovávaní ďalších činností aj vo vzťahu k miere rizika a rizika recidívy, probačného plánu, programu, atď.

- **Oblasť manažmentu ako celok**, možno zhodnotiť aj vo vzťahu k opisu práce, kde absentuje oblasť spracovania plánov kontroly, ich zameranie, vyhodnocovanie, prijímanie opatrení, atď. V opise práce na všetkých stupňoch sa tejto problematike venuje len latentným spôsobom, bez jasných konkrétnych postupov.

Základné funkcie manažmentu, ako je plánovanie, organizovanie, riadenie a kontrola, sa v praxi realizujú len v individuálnej podobe.⁵⁸

- **Absentuje metodické usmernenie zamerané na organizovanie činností** v oblasti probácie a mediácie, resp. plnenia jej cieľov, v ktorých fázach, činnostiach realizovať oblasť supervízie na posilnenie kompetencií PaMÚ, atď.⁵⁹
- **Absentujú systémové postupy pri prijímaní nových PaMÚ**, prehliadajú sa špecifické činnosti v tomto procese z pohľadu špecializácie. Neexistuje jasná a zrozumiteľná koncepcia pre túto oblasť. Dodržiava sa len formálna stránka zákona, existencia adaptačného obdobia (skúšobná doba), kde absentujú jednotné postupy v rámci SR.⁶⁰
- **Neexistuje jasné** a zrozumiteľné zadefinovanie činností probačného a mediačného úradníka vo vzťahu k terciárnej prevencii ako celku. Absentuje interne riadiaci akt za účelom nastavenia minimálnych pravidiel zaobchádzania s odsúdenými osobami v probačnom a ochrannom dohľade. Myslí sa tým oblasť miery rizika recidívy, čo je v súčasnej dobe základným prvkom zaoberajúcim sa znižovaním miery rizika a rizika recidívy.
- **Systém probačnej a mediačnej služby** nemá určený maximálny počet probácií na jedného probačného a mediačného úradníka, určenie možnej kapacity vykonávať probačný dohľad na profesionálnej úrovni, nie štatistickej.
- **Materiálne podmienky výkonu manažmentu a kompetencií** nie sú vždy na požadovanej a akceptovateľnej úrovni. Za prekážku považujeme nie vždy vhodné vybavenie priestorov v ktorých sa realizujú probácie a mediácia. Nedostatočné priestorové podmienky okresného súdu majú negatívny dopad aj na PaMÚ, kde v jednej kancelárii sú dvaja aj traja PaMÚ. Probačné a mediačné stretnutia sa v niektorých prípadoch realizujú v pojednávacích, resp. vyšetrovacích miestnostiach. V tomto prípade

---

⁵⁸ **Manažment ako proces** - vyjadruje vzájomnú nadväznosť a previazanosť takých činností, ako je plánovanie, organizovanie, vedenie ľudí a kontrola, ktoré spolu umožňujú nielen vytyčovanie, ale aj dosahovanie požadovaných cieľov. Manažment v tomto zmysle vyjadruje praktickú činnosť manažérov predstavujúcu riadenie odboru alebo oddelenia. Znamená to, že manažéri v rámci manažmentu stanovujú ciele, vymedzujú úlohy, zabezpečujú zdroje, zapájajú ľudí do činností, koordinujú činnosti a vykonávajú kontrolu plnenia vytyčených cieľov. **Manažment ako vedná disciplína** - je odvodený od existencie teórie, ktorá sa sústreďuje na neustále zdokonaľovanie prístupov, nástrojov, metód a techník, ktoré umožňujú manažérom (riaditeľom, vedúcim) zdokonaľovať proces manažmentu, a tým zabezpečovať úspešné riadenie odboru, oddelenia.

⁵⁹ Nevyhodnocuje sa oblasť **TIME-MANAGEMENT** (časový manažment) - znamená organizáciu času tak, aby človek nebol pod neustálym stresom, ale aby zvládol svoje povinnosti v pohode. **SELF-MANAGEMENT** je plánovanie a organizovanie vlastnej činnosti a práce so zámerom dosiahnuť vytyčený cieľ. Človek, ktorý chce byť v živote úspešný, musí plánovať svoju budúcnosť a nesmie sa spoliehať na náhodu.

⁶⁰ Zákon č. 55/2017, Zákon č. 550/2003 Z. z. § 2 ods. 2, § 3 ods. 1 písm. b), c); Vyhláška č. 543/2005 Z. z. § 83d, 241 písm. b), § 241f ods. 2; Vyhláška MS SR č. 132/2017, **Pozn.** existuje usmernenie k trestnej mediácii bez registratúry, bez autorizácie kompetentnej osoby; bolo vydané asi v roku 2004, obsahuje len formálne usmernenia a definície. Na základe získaných dát možno uviesť, že PaMÚ v adaptačnom čase sú závislí na skúsenosti školiťela, jeho vedomostiach, rôznej literatúre, metodike, ktorá nekorešponduje so súčasným právnym stavom, ale situáciou pred r. 2005, atď.

absentuje jasná metodika, pravidiel vybavenosti miestností na realizáciu probácie a mediácie, ktoré by boli zaväzujúce.

3.3 MEDIÁCIA V TRESTNÝCH VECIACH A PRÁVNÝ RÁMEC JEJ EXISTENCIE

Podstatou každej činnosti, ktorá sa realizuje v oblasti probácie a mediácie, je významná z pohľadu súhrnu minulých dejov, udalostí, vedeckých postupov a vývinu spoločnosti. S odstupom jej sedemnáštočnej existencie ju považujeme za príbeh, ktorý nám vytvára už určitú históriu (pozitívnu/negatívnu). Probácia a mediácia v podmienkach Slovenskej republiky sa začala zaznamenávať ešte pred rokom 2000, kedy Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „MS SR“) začalo uvažovať o zásadnej rekonštrukcii trestnoprávných kódexov. Výraznejším spôsobom sa tento zámer realizoval od mája 2000, kedy vláda Slovenskej republiky schválila legislatívny rámec rekonštrukcie Trestného zákona a Trestného poriadku.

Základným pilierom pre tento krok o. i. boli myšlienky a princípy „restoratívnej justície“. Tento proces bol determinovaný aj potrebami praxe a pozitívnymi výsledkami v iných štátoch sveta, ktoré umožňovali v rôznych jurisdikciách, ako v Rakúsku, Nemecku, Anglicku, Belgicku, Holandsku, Severnej Amerike, Austrálii, atď. aplikovať „trestnú mediáciu“ v rámci rôznych programov prezentovaných ako „restoratívny proces“. Po prvýkrát bola oblasť restoratívnej justície realizovaná pri trestnom čine vandalstva u dvoch mladistvých v roku 1974 v meste Elmira, v provincii Ontario.⁶¹ Tieto, ale aj ďalšie poznatky z praxe, ktoré boli inšpirované rôznymi restoratívnymi programami a prístupmi restoratívnej justície sa stali víziou pre nadnárodné organizácie, ako je Rada Európy, EÚ, OSN, atď., aby tento smer bol pozitívne využívaný v procese trestného konania. V podmienkach Slovenskej republiky sa tento filozofický pohľad na restoratívnu justíciu začal aplikovať v prvej polovici roku 2001 a výraznejšie sa posúval aj v kruhoch odbornej verejnosti. Realistickejší pohľad sa datuje od 01.08.2001, keď na MS SR v sekcii trestného práva sa zriadilo jedno systemizované miesto „koordinátora“, ktorého úlohou bolo pripraviť a zrealizovať pilotný projekt probačná a mediačná služba (ďalej len „PMS“).⁶²

V roku 2003 na základe pozitívnych výsledkov z pilotného projektu z roku 2002, MS SR rozhodlo, že v pilotnom projekte sa bude pokračovať na vybraných troch okresných súdoch, a súčasne sa pripravoval zákon o probačných a mediačných úradníkoch. Sekcia trestného práva tento zákon predložila v apríli 2003 do legislatívneho procesu. Po prerokovaní Legislatívnou radou vlády a vládou SR, bol tento zákon dňa 28.10.2003 na rokovaní Národnej Rady Slovenskej republiky schválený. Prioritná úloha MS SR týkajúca sa probácie, mediácie v trestných veciach a samotného výkonu práce PaMÚ bola v roku 2003 splnená.⁶³

Od 01.01.2004 boli jednotlivými okresnými súdmi na Slovensku realizované výberové konania na pozíciu „probačný a mediačný úradník.“ Tento proces výberových konaní sa pozastavil pri čísle 116 PaMÚ. K dňu 31.12.2009 bol tento systemizačný počet znížený na 78 PaMÚ, pričom v prvej polovici roku 2015 sa evidovalo v systéme 62 PaMÚ. V rokoch 2016 až 2020 došlo k postupnému zvyšovaniu počtov systemizačných miest probačných a mediačných úradníkov. Išlo o 8 miest regionálnych

⁶¹ Štern, P. a kol. (2010) Probace a mediace. Portál. Praha. 2010. ISBN: 978-80-7367-757-2.

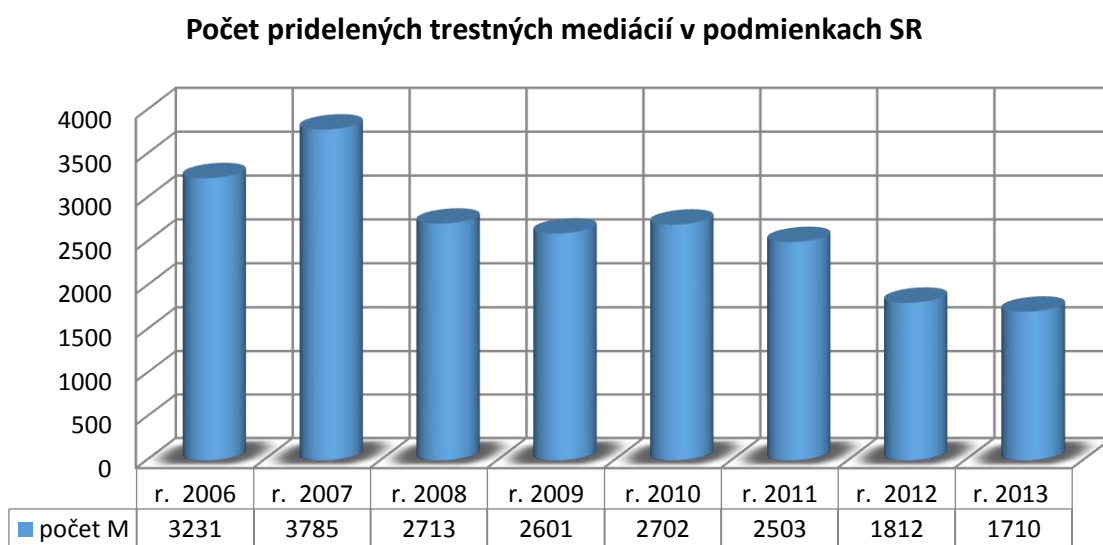
⁶² K tomu pozri bližšie: wwwold.justice.sk/wfn.aspx?pg=l429&htm=l6/l614.htm „Vyhodnotenie pilotného projektu probačnej a mediačnej služby“ (1.04. – 31.12.2002).

⁶³ Pozn. Prijatie zákona 550/2005 Z. z. aj uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 1328 z 11. decembra 2002 k Prioritným úlohám vlády SR vyplývajúcich z Pravidelnej správy Európskej komisie o pripravenosti SR na členstvo v Európskej únii z 9. októbra 2002.

vedúcich a ďalšie nové miesta, ktoré vznikli ako reakcia na zavedenie elektronického systému monitorovania kontrolovaných a chránených osôb, súčasný stav je 90 miest probačných a mediačných úradníkov.

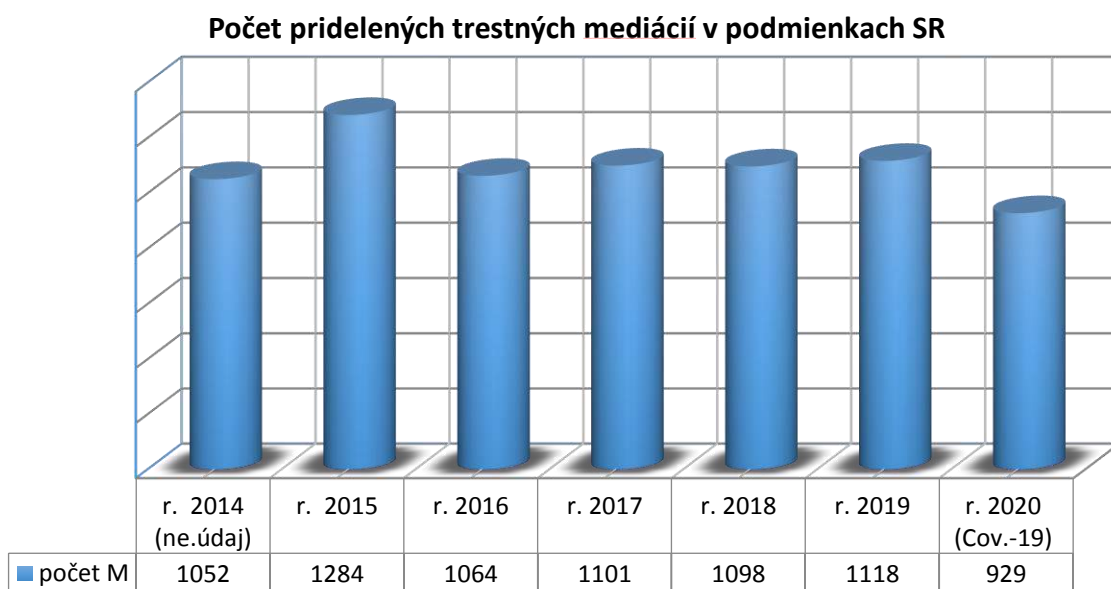
Dňom 01.01.2006 došlo k účinnosti nových trestných kódexov (TZ č. 300/2005 Z. z. a TP č. 301/2005 Z. z.), čím dochádza k značnému posilneniu idey restoratívnej justície vo forme ustanovení § 216 (podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody) a § 220 (zmier). Prostredníctvom tejto úpravy trestných kódexov, ktorá bola nie len vo vzťahu k probačnému a mediačnému úradníkovi, trestu povinnej práce, trestu domáceho väzenia atď., ale aj k poškodeným, obetiam trestných činov bolo umožnené, aby sa riešila otázka náhrady škody a inej ujmy, ktorá vznikla v súvislosti so spáchaným trestným činom.

Graf č. 1 – Počet pridelených mediácií po účinnosti nových trestných kódexov

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf č. 2 – Počet pridelených mediácií po účinnosti nových trestných kódexov

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

V súčasnosti oblasť trestnej mediácie, resp. pojem „mediácia, probačný a mediačný úradník“ ne/zaznamenávame v týchto právnych normách (zákonoch):

- **V trestnom zákone č. 300/2005 Z. z.** sa pojem trestná mediácia a restoratívnosť nevyskytuje v rámci odklonov, nakoľko tento zákon upravuje základy trestnej zodpovednosti, druhy trestov, druhy ochranných opatrení, ich ukládanie a skutkové podstaty trestných činov.
- **V trestnom poriadku č. 301/2005 Z. z.** sa pojem „mediácia“ vyskytuje v časti „Pomocné osoby“ v rámci ustanovenia § 25 ods. 1 „probačný a mediačný úradník pri plnení úloh probácie a mediácie...“
- V ustanovení § 58a Zaznamenávanie úkonov probácie a mediácie sa v ods. 2 upravuje, akým spôsobom sa vyhotovuje záverečná správa a čo je jej obsahom. Pojmy mediácia, restoratívnosť sa neuvádzajú, ani pri možnosti ukončenia trestného stíhania v intenciách ustanovení § 216 a §220 Trestného poriadku. Pokyn na mediáciu obsahuje ustanovenia zákona, kde sa prokurátor, sudca odvoláva na zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch. Z pohľadu restoratívnosti sa vo väčšej miere očakáva, že trestný poriadok tento vzťah k trestnej mediácii bude vo väčšej miere legalizovať (používať) aj vo vzťahu k OČTK ako celku. Poučenie obvinených vyšetrovateľom je vedené vo vzťahu k možnosti ukončenia trestného stíhania podľa § 216 a § 220 TP, nie vo vzťahu k možnosti odklonu formou trestnej mediácie. PaMÚ, v tomto procese „mediátor“ je vnímaný len ako akási pomocná osoba, a nie ako odborník, špecialista pre trestnú mediáciu.
- **V zákone č. 550/2003 Z. z.** o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov je „trestná mediácia“ spájaná ako kontinuálna súčasť činností, ktoré realizuje probačný a mediačný úradník. V tomto kontexte síce zákon vychádza z niektorých princípov restoratívnosti, ale ide skôr o dedukciu čitateľa, ktorý ovláda základné princípy restoratívnosti. V ustanovení § 1 ods. 2 sa uvádza, že „probáciu a mediáciu vykonávajú probační a mediační úradníci.
- V § 2 ods. (1) Na účely tohto zákona sa rozumie *b) mediáciou mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným.*
- V ods. (2) sa uvádza, že *Mediácia sa vykonáva len so súhlasom poškodeného a obvineného.* Ak je obvineným mladistvý, na vykonanie mediácie je potrebný súhlas jeho zákonného zástupcu.
- Absentuje určenie miestnej príslušnosti v oblasti trestnej mediácie (zákon č. 550/2003 Z. z.), síce pokyn dáva len miestne príslušný prokurátor, sudca, ale v tomto prípade nie je riešená otázka, ak o mediáciu požiada osoba, ktorej sa dotkol spáchaný trestný čin (obvinený, poškodený, zákonný zástupca mladistvého, atď.) z iného okresu, resp. kraja, kde sa skutok stal.
- Činnosť probačného a mediačného úradníka vo vzťahu k trestnej mediácii je prezentovaná deklaratórne, že mediáciu môže realizovať PaMÚ, kde absentuje procesná stránka. Táto oblasť trestnej mediácie nekorešponduje s potrebami praxe. Prostredníctvom zákona o PaMÚ je žiadúce prehodnotiť tento stav, ktorý vo vzťahu k trestnej mediácii neprešiel novelizáciou s reakciou na potreby aplikačnej praxe (k úprave nedošlo od roku 2004).
- **Prostredníctvom Vyhlášky MS SR č. 543/2005 Z. z.** o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný súd a vojenské sudy – sa oblasť trestnej mediácie približuje prostredníctvom ustanovenia § 83d, § 241b a § 241f ods. 2, čo možno konštatovať, že nezodpovedá potrebám praxe.

Zhodnotenie súčasného stavu - Jednotlivé normy, zákony a ustanovenia majú prevažne len formálny charakter a neposilňujú oblasť profesionalizácie a kompetencií. Absencia základných

informácií vo vzťahu k odbornej verejnosti má za následok, že sa vytvárajú rôzne úvahy, čo je správne, čo je vhodnejšie v procese trestnej mediácie. Vyhláška neobsahuje relevantné oblasti trestnej mediácie tak, aby o jej obsahu a procese nemohli vzniknúť „svojevoľné“ interpretácie, nové hybridné modely, aplikácie, ktoré predstavujú len individuálnu ilúziu a sú v antagonistickom postavení s jej cieľom a restoratívnosťou ako celkom. *Napr. absentuje jednoznačná časť, že existuje nerovnováha síl medzi obeťou trestného činu a páchatelom, že potrebám obeť je potrebné venovať zvláštnu pozornosť pred začiatkom, počas trvania aj po skončení mediácie; absencia spoločných štandardov týkajúcich sa vzdelávania; práva obetí a páchatelov v procese trestnej mediácie – aby v prípadoch, keď obeť sú mimoriadne zraniteľné, aby vedeli o možnosti uskutočnenia mediácie bez priameho kontaktu s páchatelom - „nepriama mediácia“ – nie je zadefinovaná, a nie vždy sa realizuje v tomto rozsahu a obsahu, atď.*⁶⁴

3.4 PROFESIONALIZÁCIA S AKCENTOM NA TRESTNÚ MEDIÁCIU A ZHODNOTENIE STAVU

V súčasnej dobe, celý proces vzdelávania v rámci prijatia probačného a mediačného úradníka do štátnej/dočasnej služby spravidla prebieha prvé tri mesiace - adaptačná fáza - v súlade s ustanovením vyhlášky,⁶⁵ a zákona o štátnej službe⁶⁶ a zákona o probačných a mediačných úradníkoch.⁶⁷ Ďalšie vzdelávanie sa realizuje podľa plánu činnosti Justičnej akadémie, ktorá od roku 2008, kedy začala zabezpečovať vzdelávanie probačných a mediačných úradníkov až do 30.04.2021 zrealizovala spolu 42 vzdelávacích podujatí pre oblasť probácie a mediácie. Z uvedeného počtu na mediáciu bolo zameraných približne 13 prednášok. Kontinuálne od vzniku probačnej a mediačnej služby r. 2004, vzdelávanie zabezpečovalo aj MS SR buď prostredníctvom projektov, alebo zrealizovaním workshopu na aktuálnu problematiku, pričom týchto aktivít podľa dostupných zdrojov bolo 10. V tomto prípade absentuje oblasť vzdelávania v rámci adaptačného programu, ktorý by garantoval vyvážený kontinuálny prístup k metodickým usmerneniam, postupom, supervízií a simulovaným cvičeniam ešte pred realizáciou trestnej mediácie.⁶⁸ Uvedený prístup k vzdelávaniu by mal byť základným pilierom pre profesionálne poskytovanie služieb v oblasti trestnej mediácie. V tomto prípade nie je vylúčené ešte preskúšanie, či probačný a mediačný úradník dokáže tento druh činnosti vykonávať nestranne, neutrálne a na profesionálnej úrovni.⁶⁹

Postavenie probačného a mediačného úradníka v procese trestnej mediácie je zadefinované v zákone č. 550/2003 Z. z. Mandát na realizáciu trestnej mediácie prichádza probačnému a mediačnému úradníkovi formou pokynu od sudcu, prokurátora alebo vzniká na základe žiadosti oprávnenej osoby

⁶⁴ CEPEJ (2007)13 Metodické pokyny pre lepšiu implementáciu súčasného odporúčania týkajúceho sa mediácie v trestných záležitostiach.

⁶⁵ Vyhláška č. 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov.

⁶⁶ Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe, § 161 až § 165.

⁶⁷ Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch, § 5 ods. 2.

⁶⁸ Pozri: CEPEJ (2007)13 Metodické pokyny pre lepšiu implementáciu súčasného odporúčania týkajúceho sa mediácie v trestných záležitostiach, ods. **1.7 kvalifikácia mediátorov, ods. 20 – Vzdelávacie kurzy pre mediátorov**

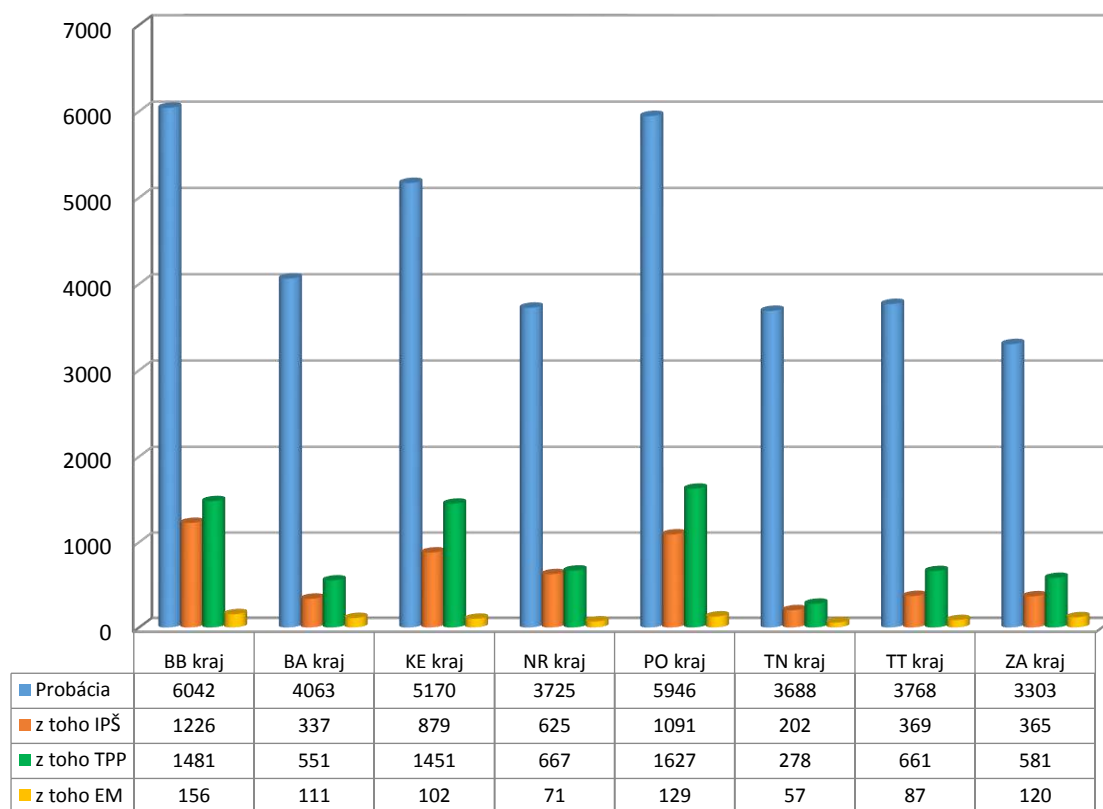
⁶⁹ Porov. „Správa o činnosti probačných a mediačných úradníkov“ (stav k 30.06.2014), **Pozn.:** pred uvedeným dátumom PaMÚ uvádzali, že 46 (zo 63) PaMÚ nadobudlo odborné vzdelávanie počas pôsobenia na pozícii „mediátora“, t.j. že neabsolvovali vzdelávanie pred pridelením prvej mediácie. Na otázku, či pri nástupe na pozíciu PaMÚ boli riadne vyškolení, absolvovali simulačné cvičenia v oblasti mediácie (mali mentora) uviedli nasledovné: a) áno – 12; b) áno, ale len čiastočne, cvičenia nemal – 4; c) áno, ale mentora som nemal len na požiadanie – 6; d) nie, ale iniciatívne prebiehalo samo vzdelávanie a pomoc kolegov – 29; e) nie, nebolo žiadne vzdelávanie – 5; iné – 7;

(obvinený, poškodený, zákonný zástupca ml. atď.), kde je potrebné vyžiadať súhlas od prokurátora, resp. sudcu.

Pred samotným prijatím mandátu a následnou realizáciou úkonov, ktoré sú nevyhnutné od zaevidovania prípadu v informačnom systéme probačnej a mediačnej služby, naštudovaniu si trestného/vyšetrovacieho spisu až po realizáciu a ukončenie mediácie, je nevyhnutné zabezpečiť kompaktné a systémové vzdelávanie.

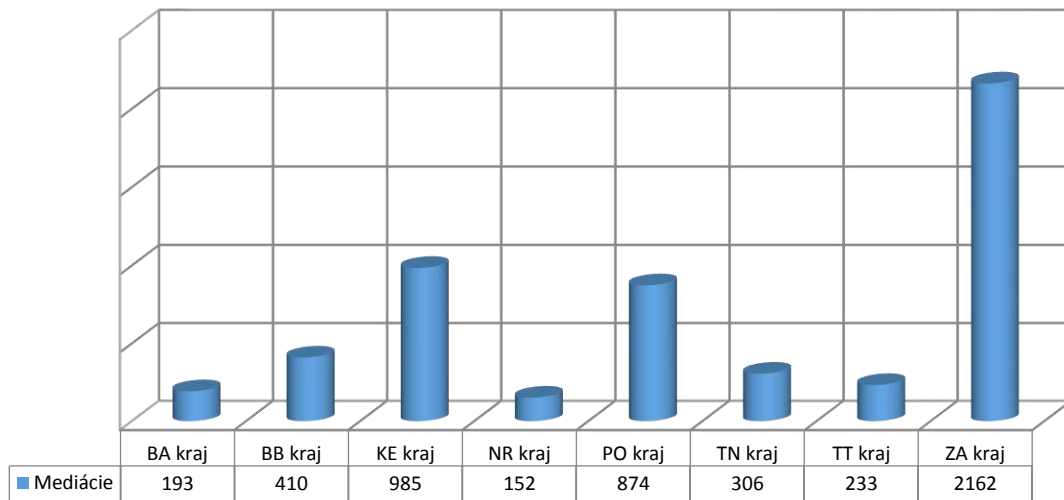
Zhodnotenie súčasného stavu - Okrem mediácií, probačný a mediačný úradník (ďalej len „PaMÚ“) zabezpečuje aj činnosti, napr. vo vzťahu k probácii a elektronickému monitoringu, čiže škála vedomostí je tak široká, že podľa nášho názoru presahuje limity akceptácie a existencie PaM, pozri vybrané štatistické ukazovatele (pozn.: počet probácií uvedených v grafe obsahuje aj prípady podmieneného odkladu VTOS bez PD, čiže jednotlivé počty Pr nemusia byť korektné, táto informácia nemá dosah na zrealizované IPŠ):

Graf č. 3 – Komparácia vybraných činností PaMÚ vo vzťahu k mediácii (r. 2016 – 2020)

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Graf č. 4 – Mediácie za obdobie rokov 2016 až 2020 (SR)

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

3.4.1 ADAPTAČNÉ OBDOBIE – MENTORING A OBLASŤ VZDELÁVANIA

Oblasť adaptačného vzdelávania je upravená v zákone č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to v ustanovení § 163 Adaptačné vzdelávanie.⁷⁰ Problematika mentora je upravená v ustanovení § 136 a § 163 zákona o štátnej službe. Po úspešnom výberovom konaní, ktoré sa realizuje v súlade s Vyhláškou MS SR č. 132/2017 Z. z., ktorou sa upravujú podrobnosti o obsadzovaní voľných štátnozamestnaneckých miest na súdoch výberovým konaním, sa postupuje v intenciách ustanovení § 3 obsah adaptačného vzdelávania, kde nie je zohľadnená špecifická problematika probácie a mediácie (Vyhláška Úradu vlády SR č. 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov). Vstupné adaptačné vzdelávanie a Priebežné adaptačné vzdelávanie sa po formálnej stránke realizuje na všetkých krajských súdoch. Ide o témy, ktoré súvisia s organizáciou a činnosťou štátnej správy, Inštitúciami EÚ a fungovaním EÚ, všeobecné záväzné právne predpisy, atď. Z dôvodu, že opisy činností nie vždy korešpondujú s potrebami praxe, resp. sa v niektorých činnostiach odlišujú, čo je následne prenesené aj do rozvrhov práce, dochádza k zmene prístupu a obsahu niektorých činností probácie a mediácie. Týmto spôsobom sa novoprijatým probačným a mediačným úradníkom poskytujú prostredníctvom mentora, vedúcim oddelenia odlišné postoje k dosahovaniu základného cieľa v oblasti probácie a mediácie. Tento stav spôsobuje, že v ôsmich regiónoch, probačný a mediačný úradník v priebehu adaptačného vzdelávania dostáva spravidla osem rôznych verzií k činnosti a procesu trestnej mediácie. Uvedeným spôsobom to funguje aj v oblasti odbornej literatúry, kde sme zistili v rámci prieskumu, že každý región používa rôznu odbornú literatúru, ktorá niekedy len čiastočne (okrajovo) poukazuje na problematiku, ktorú by mal zvládať probačný a mediačný úradník v adaptačnom procese.

⁷⁰ Pozn. **Adaptačné vzdelávanie** je systémový, organizovaný a hodnotiteľný vzdelávací proces s cieľom zabezpečiť štátnemu zamestnancovi nadobudnutie, rozvoj a využitie jeho odborného a osobnostného potenciálu potrebného na vykonávanie štátnej služby. Adaptačné vzdelávanie začína dňom vzniku štátnozamestnaneckého pomeru a končí uplynutím skúšobnej doby. Adaptačné vzdelávanie sa nevzťahuje na štátneho zamestnanca, ktorému neuplynú skúšobná doba podľa § 52 ods. 2. Vedúcemu zamestnancovi môže služobný úrad odpustiť povinnosť absolvovať adaptačné vzdelávanie.

Zhodnotenie súčasného stavu - tieto empirické poznatky posilnené o zrealizovaný prieskum a analýzou súčasného stavu, je reálnym dôkazom heterogenosti prístupov a postupov v tak dôležitej časti adaptačného vzdelávania. Pre ilustráciu chcem poukázať na prípad v jednom regióne, kde sa pre adaptačné vzdelávanie používa materiál, ktorý bol spracovaný za existencie predchádzajúcej platnej právnej úpravy. Adaptačná časť, kde probačný a mediačný úradník má dostať tie najlepšie a najerudovanejšie informácie, metodické usmernenia, sa stáva priepasťou medzi očakávanými kompetenciami a reálnou kompetentnosťou, resp. formálnou praxou. V tomto prípade je nevyhnutné, aby bol spracovaný „adaptačno-vzdelávací manuál pre špecialistu trestnej mediácie“, ktorý bude garanciou základných relevantných poznatkov, ktoré budú zjednocujúcim základom prípravného vzdelávania.

Konkrétny obsah, rozsah, formy a metódy adaptačného vzdelávania určuje služobný úrad v pláne adaptačného vzdelávania štátneho zamestnanca; zohľadní sa zaradenie štátneho zamestnanca do odboru štátnej služby a funkcie, opis štátnozamestnaneckého miesta a predchádzajúce absolvované vzdelávanie, ktoré preukáže štátny zamestnanec certifikátmi, osvedčeniami alebo potvrdeniami vzdelávacích inštitúcií.⁷¹ Táto skôr len formálna oblasť adaptačného vzdelávania a následný výkon štátnej služby v prípade probačného a mediačného úradníka nezohľadňuje špecifiká jeho mandátu a kompetencií. Probačný a mediačný úradník v súčasnosti môže vykonávať jednotlivé úkony mediácie bez toho, aby bol preskúšaný z procesu trestnej mediácie formou simulovaných cvičení. Priebeh výberového konania na pozíciu mediátora v trestných veciach je zameraný najmä na poznanie základných legislatívnych noriem, problematiku riešenia konfliktov a základov psychológie.

Čiže, výberové konanie nie je garanciou, ale len predpokladom minimálnych poznatkov (vedomostí), ktoré by mal ovládať špecialista pre trestnú mediáciu.

Na základe získaných poznatkov z prieskumu a následnej analýzy dostupných dokumentov, údajov, možno konštatovať, že súčasný stav nespĺňa základné podmienky pre výkon činnosti trestnej mediácie. Ide predovšetkým o odborné vzdelávanie pred pridelením prvej mediácie, absentuje odporúčaná odborná literatúra a metodika pre adaptačné „odborné“ vzdelávanie. Zistené nedostatky nás viedli k tomu, aby novoprijatí „špecialisti pre trestnú mediáciu“ mali v rámci tohto projektu k dispozícii už relevantnú metodiku a odbornú literatúru, ktorá bola spracovaná autorom tejto správy v rámci zberu dát a zhodnotenia súčasného stavu.

Mentorom pre probačného a mediačného úradníka podľa súčasnej platnej normy⁷² môže byť:

- štátny zamestnanec – absolvent vzdelávacieho programu na výkon činnosti mentora, alebo ak vykonáva štátnu službu v tom istom organizačnom útvare najmenej dva roky,
- štátny zamestnanec, ktorý má odbornú prax najmenej tri roky,
- vedúci zamestnanec, ak žiadny štátny zamestnanec v organizačnom útvare nespĺňal podmienku na výkon činnosti mentora,
- štátny zamestnanec v organizačnom útvare, ktorý spĺňa podmienku výkonu činnosti mentora (nemôže túto činnosť vykonávať z dôvodov uvedených v §101 ods.1 písm. a),
- štátny zamestnanec, ktorý je v skúšobnej dobe, bude podľa opisu štátnozamestnaneckého miesta plniť aj služobné úlohy, ktoré v organizačnom útvare iný štátny zamestnanec neplní.

Pre potreby aplikačnej praxe je vhodné navrhnúť, aby mentorom pre inštitút probácie a mediácie boli vybraní odborníci, ktorí budú preškolení a preskúšaní odborom probácie, mediácie a prevencie

⁷¹ Zákon č. 55/2017 Z. z. , § 163 ods. 3 a 4.

⁷² Vyhláška č. 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov a zákona č. 55/2017 Z. z. §163 ods. 6 až 11.

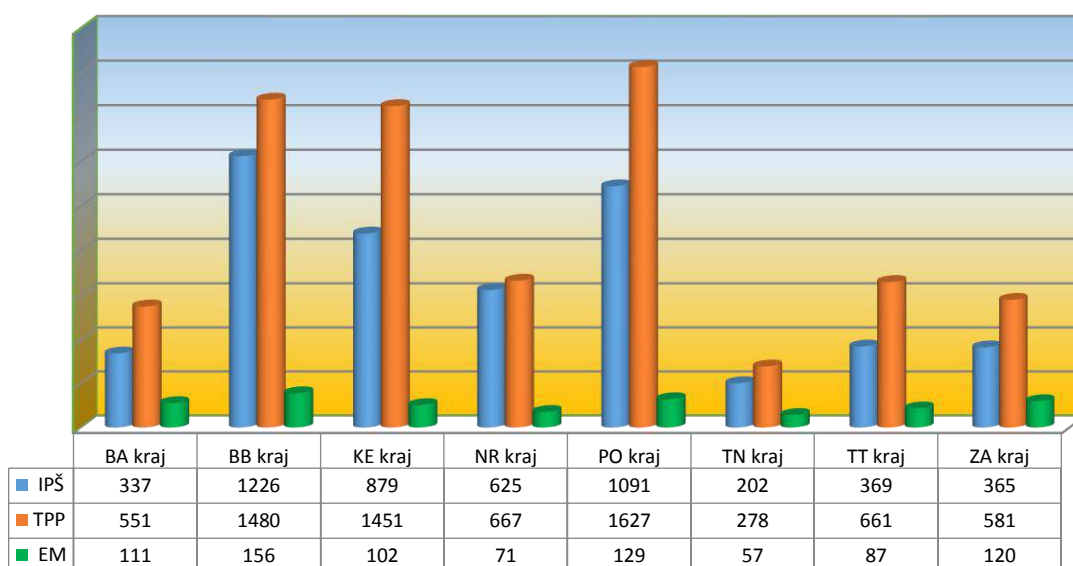

kriminality (MS SR). Tento druh spôsobilosti by bol predpokladom systémového postupu. Sme presvedčení, že len kvalitatívnym výberom a určením jasných pravidiel je možné oblasť trestnej mediácie posilniť a zefektívniť aj z pohľadu kompetenčného vzdelávania v priebehu skúšobnej doby. Súčasný stav je založený na formálnosti, ktorá nie vždy garantuje potreby praxe. Posilnením tejto oblasti môžeme očakávať, že výkon a prístup k realizácii trestnej mediácie bude na vyššej profesionálnej úrovni a štát bude poskytovať kvalitnú službu obetiam trestných činov a páchatelom v rámci terciárnej prevencie. Taktiež môžeme očakávať, že profesionalitou sa budú minimalizovať vedľajšie nežiaduce dopady, ako je druhotná viktimizácia, atď. Pri takomto nastavení môžeme hovoriť, že restoratívny proces a restoratívny výsledok bude spĺňať všetky kritériá aj vo vzťahu k odporúčaniam RE⁷³.

3.4.2 PROBAČNÝ A MEDIAČNÝ ÚRADNÍK V POZÍCII „MEDIÁTORA“

Rozsah a obsah činností, ktoré zabezpečuje probačný a mediačný úradník je tak široký, že jeho rola v oblasti probácie a elektronického monitoringu si vyžaduje flexibilnejšie reakcie. Ide najmä o životné situácie probantov, kontrolovaných a chránených osôb v rámci elektronického monitoringu, kde v prípade incidentu musí reagovať na zistenú (nahlásenú) situáciu.⁷⁴ Tento druh činnosti probačný a mediačný úradník nedokáže ovplyvniť, čím sa dostáva do situácie, že nevie reálne predpokladať dĺžku riešenia incidentu, ktorá je ovplyvnená viacerými faktormi, ako je závažnosť incidentu vo vzťahu ku kontrolovanej osobe, chránenej osobe, atď. Okrem uvedeného, probačný a mediačný úradník v rámci obsahu jednotlivých činností, ktoré sú viazané na inštitút probácie, alternatívne tresty, probačného plánu, probačného programu, prevencie recidívy, atď. si vyžaduje odlišné vedomosti a zručnosti, ako v prípade trestnej mediácie. Tento krátky súhrn súčasného poznania problematiky inštitútov probácie a mediácie nám potvrdzuje, že v prípade, ak probačný a mediačný úradník realizuje trestnú mediáciu, tak ju musí prerušiť, resp. ukončiť.

Graf č. 5 – Analýza IPŠ, TPP a elektronického monitoringu za obdobie rokov 2016 až 2020

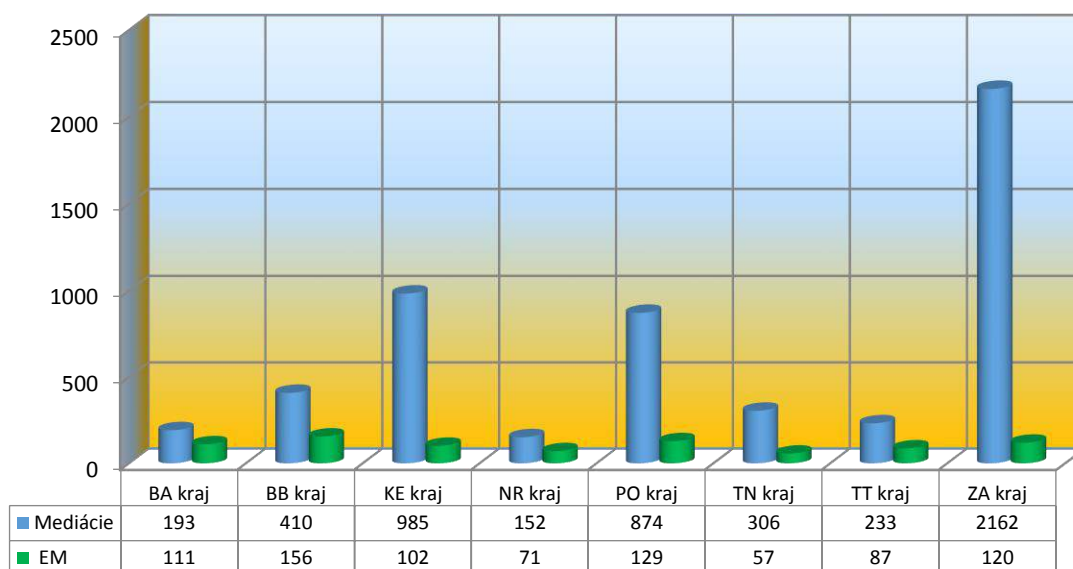

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

⁷³ Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach.

⁷⁴ Pozri: Zákon č. 78/2015 Z. z. - § 19, § 20, § 21

Graf č. 6 – Komparácia mediácií a elektronického monitoringu za r. 2016 až 2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

V tomto štádiu „incidentu elektronického monitoringu“ PaMÚ nevie reálne predvídať, za aký čas dokáže vyriešiť existujúci incident (napr. bezpečnostný).

Možno zhodnotiť, že súčasná legislatíva v podmienkach SR skôr vyžaduje, že mediáciu v dôsledku probačných povinností musí PaMÚ ukončiť bez toho, že by podnet zišiel zo strany účastníkov trestnej mediácie. Berúc do úvahy, čo je mediácia, kto je mediátor, aká je jeho úloha a postavenie v celom procese, tak tento inštitút z uvedeného argumentu je v antagonistickom postavení s cieľom restoratívnej justície. Zistili sme, že v súčasnosti probačný a mediačný úradník nedisponuje s jasnou a jednoznačnou metodikou, ktorá by určovala minimálne pravidlá a rozsah činnosti. Uvedená absencia „základných pravidiel“ bola spracovateľom tejto analýzy vytvorená⁷⁵, aby „špecialista v trestnej mediácii“ mal určené základné pravidlá. Nastavenie metodiky má principiálny charakter aj z pohľadu možnosti realizovať supervíziu. V súčasnosti je všetko povolené, resp. bolo by veľmi problematické poskytovať spätnú väzbu aj vo vzťahu k jednotlivým fázam, ak táto činnosť nespadá do minimálnych pravidiel, atď.⁷⁶

Tieto nedostatky v praxi viedli autora tejto analýzy, aby spracoval „*metodicko-poradenskú činnosť zameranú na profesionálny rozvoj mediátora*“. Sme toho názoru, že absencia metodiky vo vzťahu k procesu trestnej mediácie je v súčasnosti nahrádzaná schopnosťou účastníkov sa dohodnúť a sekundárne záujmom probačného a mediačného úradníka vytvárať si vlastné pravidlá, ktoré nie vždy musia korešpondovať s princípmi restoratívnej justície. Rola probačného a mediačného úradníka v pozícii „mediátora“ je po formálnej stránke uvedená v zákone,⁷⁷ ale nemožno to považovať za

⁷⁵ Sebakontrolný formulár určený pre špecialistu trestnej mediácie, Adaptačno-vzdelávacia časť – špecialista pre trestnú mediáciu, spracované máj 2021, autor Vladimír Cehlár.

⁷⁶ Supervízia v trestnej mediácii – (*metodicko-poradenskú činnosť zameranú na profesionálny rozvoj mediátora*), spracované máj 2021, autor Vladimír Cehlár.

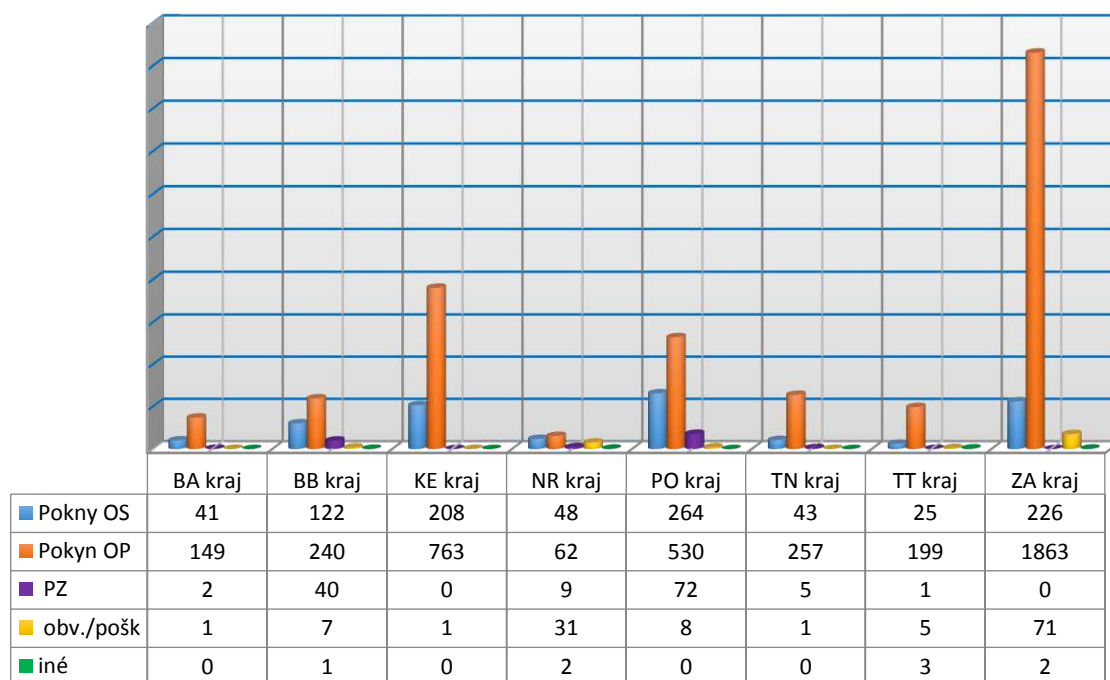
⁷⁷ § 2 ods. 2; § 3 ods. 1 písm. b), c zákona č. 550/2003 Z. z.

dostatočné. Súčasný stav si vyžaduje, aby v rámci projektu bol dôkladnejšie prehodnotený tento stav do akceptovanejšej podoby, ktorá bude reflektovať na potreby praxe.

3.4.3 ANALÝZA POKYNOV A PODNETOV NA REALIZÁCIU TRESTNEJ MEDIÁCIE

Prostredníctvom analýzy podnetov/pokynov na realizáciu trestnej mediácie sme zistili, že v rámci jednotlivých regiónov (krajov) najčastejšie podnety/pokyny na trestnú mediáciu prichádzajú z okresných prokuratúr. Za obdobie od roku 2016, kedy sa začal aplikovať elektronický monitoring až do roku 2020 to predstavuje **4163 pokyn na mediáciu**. Za to isté obdobie sudcovia okresných súdov dali pokyn na mediáciu len v 977 prípadoch. Tento pomer pokynov na mediáciu jednoznačne naznačuje, že čím viac pokynov ide z prostredia prokuratúry, tým menej je pokynov od sudcov. V tomto smere je to pozitívne, nakoľko obeť trestných činov spravidla nemusia podstupovať, resp. sa vystavovať druhotnej viktimizácii. Ďalšou pridanou hodnotou je skutočnosť, že súdy nemusia riešiť tieto prípady „prečinov“, dochádza k saturácii potrieb obetí/poškodených trestným činom a prokurátor sa nemusí dostavovať na súd za účelom pojednávania týchto trestných činov, resp. podávať návrh na obžalobu. Za hodnotené obdobie prišlo 129 podnetov na mediáciu od obvineného/poškodeného (obeti), kde bol prejavovaný aktívny záujem trestnú vec riešiť formou trestnej mediácie. V ôsmich prípadoch za obdobie rokov 2016 až 2020 podnet na mediáciu dali iné osoby, a to rodičia obvinených/poškodených mladistvých, sociálny pracovník, právny zástupca/obhajca. Komparácia podaných pokynov a podnetov na mediáciu je v nasledujúcom grafe.

Graf č. 7 – Komparácia podaných podnetov na trestnú mediáciu za r. 2016 do 2020

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

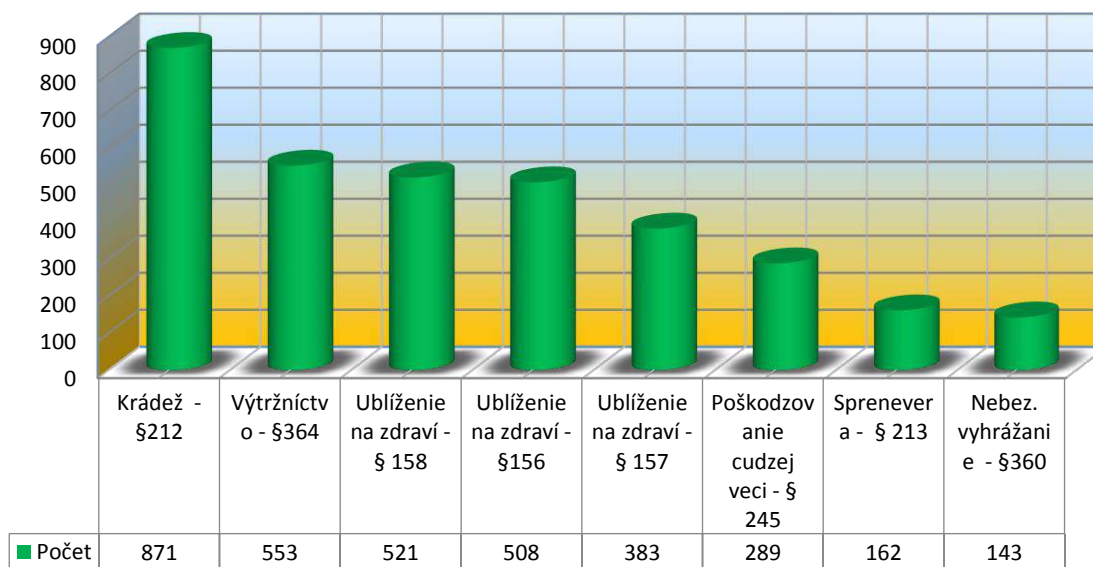
Legenda:

OS – Okresný súd (sudca); obv./pošk. – obvinený/obžalovaný, poškodený/obeť trestného činu; OP – Okresný prokurátor; PZ – vyšetrovateľ policajného zboru; Iné – na podnet iných osôb, ktoré majú mandát na tento úkon, napr. sociálny pracovník, rodič mladistvého, atď.

3.4.4 ANALÝZA NAJČASTEJŠÍCH TRESTNÝCH ČINOV RIEŠENÝCH FORMOU TRESTNEJ MEDIÁCIE

Súčasná právna úprava zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, umožňuje ukončiť trestnú vec prostredníctvom trestnej mediácie za podmienok uvedených v § 216 Trestného poriadku alebo podľa ustanovenia § 220 Trestného poriadku. V prvom prípade ide o prípady prečinu, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, môže prokurátor so súhlasom obvineného po vznesení obvinenia do podania obžaloby na návrh policajta alebo aj bez návrhu podmienene zastaviť trestné stíhanie. V druhom prípade ide o situáciu, kde v konaní o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, môže prokurátor so súhlasom obvineného a poškodeného rozhodnúť o schválení zmiernosti a zastaviť trestné stíhanie. Na základe uvedeného a v súlade so zákonom č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediálnych úradníkoch, PaMÚ postupuje v súlade s ustanovením § 3 ods. 1, písm. b) utvára podmienky na rozhodnutie o podmienenej zastavení trestného stíhania alebo schválení zmiernosti, a písm. c) uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom. V prípade uvedenom pod písm. c) ide o situácie, kde cieľom dohody je náhrada škody, ktorá bude skôr dôvodným aspektom na to, aby napr. mohlo byť zrealizované konanie o dohode o vine a treste (§ 232 TP). Tomuto procesu môžeme hovoriť, že má prvky restoratívnosti, kde cieľom je riešenie škody, ktorá vznikla poškodenému/obeti trestného činu.

Graf č. 8 – Analýza najčastejších prípadov v trestnej mediácii z pohľadu trestných činov za obdobie r. 2016 až máj 2021

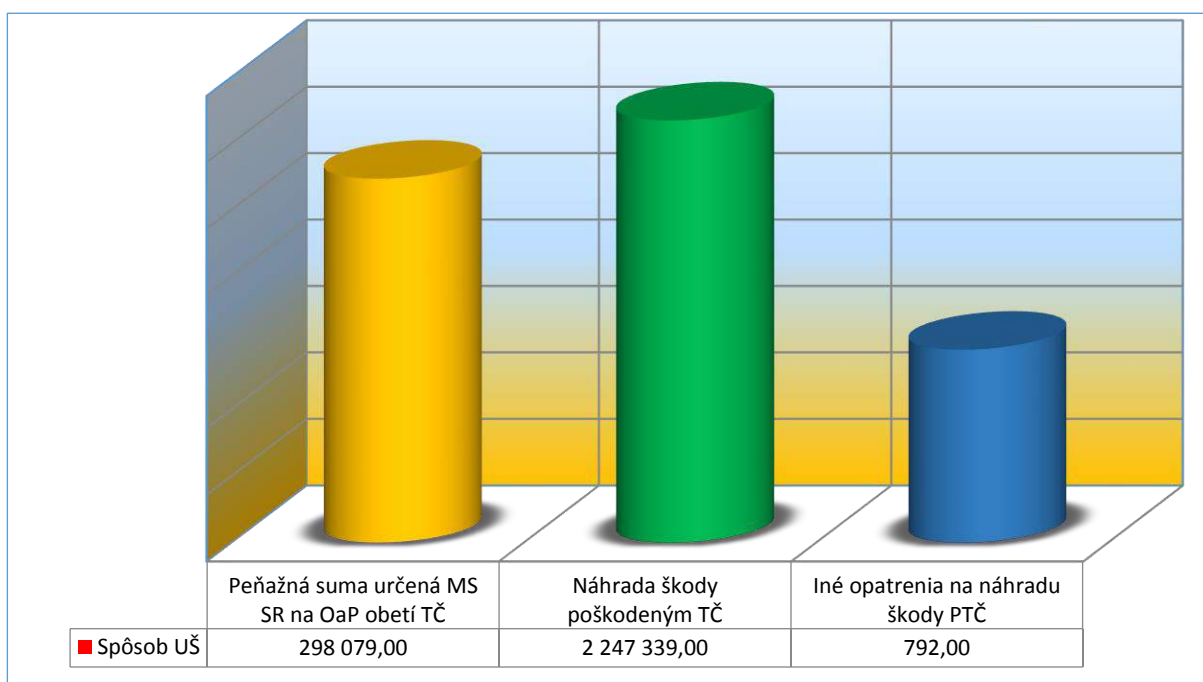
Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

V tomto kontexte možno konštatovať, že efektivita a progresivita trestnej mediácie v podmienkach SR je neustále ako jediná v rámci štátov EÚ v rukách výlučne probačného a mediálneho úradníka. Absencia „špecialistu pre trestnú mediáciu“ nám naznačuje, že výkon trestnej mediácie napriek jej výhodám sa nerealizuje ani v prípadoch, keď sú splnené podmienky základné podmienky, najmä u mladistvých páchatel'ov. Dopad na obeť nebudeme v tomto kontexte rozoberať, nakoľko len finančné vyčíslenie je za obdobie piatich rokov viac než zaujímavé. Poškodený sa nemuseli súdiť

v civilnom konaní na dosiahnutie odškodnenia, úhrady škody, ktorá im vznikla v súvislosti s trestným činom. **Od 01.01.2016 do mája 2021, uhradená škoda poškodeným/obetiam trestných činov predstavuje (približne) sumu vo výške 2 247 339,- €.** Iné opatrenia na náhradu škody formou ospravedlnenia, opravy alebo dania veci do pôvodného stavu atď., bolo za hodnotené obdobie **v 792 prípadoch.**

V rámci uzatvorených zmierov (§ 220 TP) za obdobie rokov od 01.01.2018 do mája 2021, bola uhradená suma zo strany páchatelov (obvinených/obžalovaných) na účet Ministerstvu spravodlivosti SR, na ochranu a podporu obetí trestných činov vo výške 298 079,- €. Aj tento rozmer, ktorý podporuje posilnenie statusu obetí/poškodených v podmienkach SR z pohľadu trestnej mediácie je pozitívny a nezanedbateľný.

Graf č. 9 – Analýza prípadov v trestnej mediácii z pohľadu náhrady škody r. 2016 až máj 2021

Zdroj: MS SR. Vlastné spracovanie.

Legenda:

Údaj „792“ – ide o počet prípadov (mediácií), kde náhrada škody nebola kompenzovaná finančnou čiastkou, bližšie je uvedené v texte nad touto tabuľkou.

Zhodnotenie súčasného stavu - mediálna práca v trestných veciach zahŕňa účinné odstránenie alebo aspoň zmiernenie konfliktného stavu, ktorý je spojený so spáchaným trestným činom a zahŕňa zároveň aj pomoc osobám, ktoré boli postihnuté trestným činom, aby sa im dostalo morálneho zadosťučinenia a finančného odškodnenia. Z hľadiska skladby trestných činov, pri ktorých je predpoklad trestnú vec riešiť formou mediácie a skončiť v rámci odklonu, prichádzajú do úvahy niektoré **trestné činy proti životu a zdraviu, trestné činy proti majetku, trestné činy proti iným právam a slobodám**, (pozn.: samozrejme tento výpočet nie je konečný a podľa odporúčania zahraničných pozorovateľov pre Slovensko v predmetnej oblasti, mediácia ako rovnocenná ponuka pre obeť i páchatela by nemala byť a priori obmedzená len na „menšie priestupky“). V tejto súvislosti možno poznamenať, že v prípade riešenia prípadu mediáciou nemusí vždy nastať „alternatívny“ výstup, vec nemusí skončiť odklonom;

avšak to, že sa páchatel dozná, oľutuje svoj čin, spolupracuje, môže sudca posúdiť ako poľahčujúcu okolnosť, a tieto skutočnosti zohľadniť napríklad pri ukladaní trestu, jeho výmere, a pod. V určitom zmysle aj takúto mediáciu možno potom posúdiť ako „úspešnú“ (pre ucelenosť veci by bola v tomto smere užitočná spätná väzba sudcu probačnému a mediačnému úradníkovi).

Činnosť probačných a mediačných úradníkov „mediátorov“ nadväzuje na právnu úpravu obsiahnutú v Trestnom zákone a v Trestnom poriadku. Probačný a mediačný úradník v pozícii mediátora vykonáva o. i. aj tieto činnosti: **zhromažďuje podklady** o obvinenom, pričom postupuje tak, že na základe poverenia (pokynu) predsedu senátu, samosudcu a prokurátora v prípravnom konaní kontaktuje obvineného a s jeho súhlasom s ním prejednáva otázky jeho osobnej situácie. Úradník môže kontaktovať aj osoby z okolia obvineného (rodina, priatelia, zamestnávateľ), alebo zadávať aj potrebné informácie a poznatky o obvinenom od štátnych orgánov, právnických osôb a fyzických osôb. Probačný a mediačný úradník je oprávnený získavať informácie a poznatky nielen o osobe obvineného, ale aj stanoviská o osobe poškodeného.⁷⁸ Na základe takto získaných informácií spracuje podrobnú správu. Plní úlohy, napr. pri podmienenom zastavení trestného stíhania (§ 216, 217 TP)) a pri uzavieraní zmiery (§ 220 až 227 TP) tak, aby súd resp. prokurátor mohol trestnú vec skončiť v rámci odklonu. V priebehu mediačného procesu uskutočňuje probačný a mediačný úradník úkony smerujúce k uzavretiu dohody o náhrade škody a o zmieri. Sprostredkuje stretnutie poškodeného a páchatela za účelom odstránenia konfliktu, ktorý vznikol medzi nimi spáchaním trestného činu (prečinu) a zároveň odstránenia následkov, ktoré vznikli spáchaním trestného činu. Skutočnosti, na ktorých sa obe strany dohodnú, sa stávajú súčasťou písomnej dohody, ktorej plnenie sleduje probačný a mediačný úradník v rámci dohľadu – probácie nad odsúdeným počas skúšobnej doby, atď.

Snažili sme sa zrealizovať prierez jednotlivých častí trestnej mediácie z pohľadu existujúcej legislatívy, čiastočných (resp. neexistujúcich) metodík tak, aby sme dokázali čo najobjektívnejšie zmapovať a zhodnotiť súčasný stav trestnej mediácie v podmienkach Slovenska.

Jednotlivé časti tejto analýzy predstavujú o. i. súhrn zberu dát, ktoré kvantifikujú reálny stav využívania trestnej mediácie v praxi v rámci jednotlivých krajov. Získané hodnoty je potrebné podrobnejšie rozobrať až na lokálnu úroveň a postaviť hypotézy, ktoré by nám odpovedali na otázky, ktoré vznikli v rámci tejto analýzy.

Za významné považujeme skutočnosť, že máme potenciál, odborníkov, ktorí dokážu aj v súčasnej dobe za určitých podmienok realizovať trestnú mediáciu na profesionálnej úrovni.

Primárne navrhujeme spracovať právnu úpravu trestnej mediácie (rozsah a obsah), oblasť vzdelávania, adaptačný proces novoprijatých PaMÚ, metodík zameraných na proces trestnej mediácie, supervízie atď., t. j. oblastí, ktoré si nebudú vyžadovať finančné zvyšovanie štátneho rozpočtu.

Sekundárne navrhujeme, aby bol spracovaný návrh (model), ktorý zabezpečí oddelenie trestnej mediácie od probácie za účelom posilnenia jednotlivých procesov restoratívnej justície v podmienkach Slovenskej republiky.

Na posilnenie „primárnej časti“ sme spracovali dokumenty, ktoré v súčasnej dobe absentujú v aplikačnej praxi, sme toho názoru, že v tejto fáze budú prínosom pre „špecialistov trestnej mediácie.“

---

⁷⁸ Porov. § 3 ods. 3 zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch.

Použitá literatúra

- ANTOŠOVÁ, M.: Manažment ľudských zdrojov v praxi. ES F BERG, Košice 2008. ISBN 978-80-553-017-7.
- ARMSTRONG, M.: Řízení lidských zdrojů. Grada, Praha 2002. ISBN 80-247-0469-2.
- BELZ, H. – SIEGGRIST, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Praha 2001, Portál. ISBN 80-7178-479-6.
- CEHLÁR, V. – SVIEŽENÝ, R. – BURSKÝ, S.: Vstup do problematiky inštitútov probácie a mediácie. Bratislava: 2018. 77 s. ISBN 978-80-968833-7-0.
- ČENTEŠ, J. a kolektív: Trestný zákon. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Bratislava 2018. Vydavateľ EUROKÓDEX. 978 s. ISBN 978-80-8155-076-8.
- HOLÁ, L.: Mediacie a teórie v praxi. Praha: Grada, 2011. 270 s. ISBN 978-80-247-3134-6.
- J. A. De VITO.: Základy medzilidské komunikace. Grada. Praha. 2001. 420 s. ISBN 80-716998-8-8.
- KAUFMAN, J.C.: Chápající rozhovor. Praha. 2010. Sociologické nakladatelství. 150 s. ISBN-978-80-7419-033-9.
- KOVÁČ, E. a kol.: Aktuálne výzvy a perspektívy v mediácii. Pezinok 2014. 299 s. ISBN 788-09-7161-0-6.
- KRAUSZOVÁ, A. - SZOMBATHYOVÁ, E.: Manažment zmien a jeho význam v súčasnom manažmente. In: Intercathedra. no. 21 (2005), ISSN 1640-3622.
- KŘIVOHLAÝ, J.: Konflikty mezi lidmi. 2. vyd. Portál. 2002. 192 s. ISBN 80-7178-642-X.
- LABÁTH, V.: Mediácia – alternatívne riešenie sporov. Bulletin slovenskej advokácie. 2004. ISSN 1335-179.
- LABÁTH, V.: Riešenie konfliktov formou mediácie v sociálnej práci. In PRUŽINKSKÁ, J. a kol.: 2011. Inšpirácie pre prax sociálnej práce. IRIS. Bratislava. 2011. 235 s. ISBN 978-80-89238-53-8.
- LAUWAERT, K. & AERTSEN, I.: The impact of victim-offender mediation. Desistance and restorative justice. Mechanisms for desisting from crime within restorative justice practices. European Forum of Restorative Justice. Laxminarayan, M. (PDF) Dostupné na: [https://scholar.google.sk/scholar?q=Lauwaert,+K.,+%26+Aertsen,+I.+\(2015&hl=sk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar\)](https://scholar.google.sk/scholar?q=Lauwaert,+K.,+%26+Aertsen,+I.+(2015&hl=sk&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar))
- MASOPUST ŠACHOVÁ, P.: Restoratívni prístupy při řešení trestné činnosti. Praha 2019. Vydavateľstvo C.H. Beck. 240 s. ISBN 978-80-7400-756-9.
- MICHANČOVÁ, S. (ed.): Restoratívna spravodlivosť ako výzva. Prešov 2011. Zborník príspevkov. Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta. ISBN 978-80-555-0389-9.
- MINÁRIK, M. a kolektív: Trestný poriadok. Stručný komentár. IURA EDITION. Bratislava 2006. 1302 s. ISBN 80-8078-085-4.
- MIŠŮN, J. – MIŠŮNOVÁ HUDÁKOVÁ, I.: Kontrolovanie v manažmente. Vydavateľstvo Kartprint 2017. 178 s. ISBN 978-80-8955-347-1.
- ONDRUŠEK, D. – LABATH, V. – TORDOVÁ, Z.: Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady. PDCS. Bratislava. 2005. 2. vyd. 79 s. ISBN 968934-9-1.
- PLAMÍNEK, J.: 2008. Komunikace a prezentace: umění mluvit, slyšet a rozumět. Praha. Grada. 2008. 176 s. ISBN 978-80-247-2706-6.
- STRÉMY, T.(ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Trnava 2015. 376 s. ISBN 978-80-7502-104-5.
- STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L.- VRÁBOVÁ, M.: Restoratívna justícia. 2015. Nepredajné. 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.
- STOLÁŘ, A. - PÚRY, F. - ŠÁMAL, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. s.9, 1. vyd.,468s, ISBN 80-7179-350-7.
- ŠIŠKOVÁ, T.: Facilitativní mediace. Praha. Portál. 2012. 208 s. ISBN 978-80-262-0091-8.
- ŠTERN, P. a kol.: Probace a mediace. Portál. Praha.2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
- VÁLKOVÁ, H. - LORTIE, S. - POLANSKI, M. - SOTOLÁŘ, A.: Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice . Praha : Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, 319 s. ISBN: 80-902656-1-8.
- Van GARSSE, L.: „Op zoek naar Herstelrecht. Overwegingen na jaren bemiddelingswerk“, ISSN 0771-1409. Dostupné na: <https://lib.ugent.be/catalog/pug01:2005486>
- Van CAMP, T. (2017). Understanding victim participation in restorative practices: Looking for justice for oneself as well as for others. European Journal of Criminology. (tlačová forma)
- WILMOT, William, W. – HOCKEROVÁ, Joyce, L.: Interpersonálny konflikt. (Interpersonal Conflict). IKAR. Bratislava. 2004. 495 s. ISBN 80-551-0832-3.
- ZEHR, H.: Little Book of Restorative Justice. Úvod do restoratívnej justície. Copyright pro české vydání. 2003. Sdružení pro probáci a mediaci v justici (SPJ) ISBN 80-902998-1-4.
- ZUMETA, Z. D.: Styles od Mediation: Faicilitative, Evaluative and Transformatíve Madiation. Dostupné na : Európsky portál elektronickej justície. <www.mediate.com/articles/zumeta.cfm><<https://e-justice.europa.eu/>>

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, Paneurópska VŠ, 20.-25. Máj 2013. Súčasnú uplatňovanie prvkov restoratívnej justície. ISBN 978-80-8155-012-6. (tlačová forma)

Smernica Európskeho parlamentu 2012/29 / EÚ a Rady z 25. októbra 2012“, ktorou sa ustanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrana obetí trestných činov a CM / Rec (2018) 8 Odporúčanie Rady Európy, týkajúce sa restoratívnej spravodlivosti v trestných veciach. (tlačová forma)

Education and Training Monitor 2019. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. [online]. [cit. 6.7.2020]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_en

KEY COMPETENCES FOR LIFELONG LEARNING. European Union 2019. [online]. [cit. 12.7.2020]. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.: Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/300/20210701>

Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z.: Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/301/20210815>

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801>

Zákon č. 55/2017 o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/55/20210301>

Vyhláška č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný trestný súd a vojenské sudy. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/543/20210801>

Vyhláška č. 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/126/20170601>

CEPEJ (2007)13 Metodické pokyny pre lepšiu implementáciu súčasného odporúčania týkajúceho sa mediácie v trestných záležitostiach. (tlačová forma)

Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach. (tlačová forma)

Základné princípy OSN pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady, 18. Apríl 2002). (tlačová forma)

Odkazy použité k problematike riadenia a kontroly. Dostupné na:
<https://encyklopediapoznania.sk/clanok/7191/o-kontrola-3-kontrolny-system-pri-vykonavani-kontroly>
<https://www.euroekonom.sk/download/0129-statnice-manazment-03-07.pdf>
<https://nechodimnaprednasky.sk/nahlad-prednasky/85/zakladne-prvky-struktura-a-vyznam-kontroly-v-procese-riadenia>
<https://www.euroekonom.sk/download2/manazment/Kontrola-v-manazmente.pdf>
<https://www.euroekonom.sk/downloads/statnice/charakterizujte-zakladne-formy-kontroly-v-podniku/>

Organizačná štruktúra MS SR. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Ministerstvo/Organizacna-struktura-MSSR/Dokumenty-na-stiahnutie.aspx>

Vyhodnotenie pilotného projektu probačnej a mediačnej služby (1.04. – 31.12.2002). Dostupné na: www.wold.justice.sk/wfn.aspx?pg=l429&htm=l6/l614.htm

Základné zručnosti a kľúčové kompetencie. Blog 20. Júl 2020. Dostupné na: <https://epale.ec.europa.eu/sk/blog/zakladne-zrucnosti-krucove-kompetencie>

Záverečná správa – Podpora ďalšieho zvyšovania súdnych kapacít v oblasti trestných vecí. Číslo projektu: 2006/018-175.06.01, zo dňa 17.júla 2009. Dostupné na: <https://esmo.gov.sk/web/esmo/medzinarodna-spolupraca>

Odkazy použité k problematike restoratívnej justície, trestnej mediácii vo vybraných jurisdikciách, k odborným a vedeckým publikáciám. Dostupné na:
<https://www.euforumrj.org/en/introduction-restorative-justice>
<https://rm.coe.int/mediation-incriminal-cases-oct-2019-oslo-cepej-crystal-scale-of-justic/16809842b4>
https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/dispute_resolution/2010_boskeyessay_winner_florago.pdf
<https://www.euforumrj.org/en/mediation-criminal-matters-republic-kazakhstan>
<https://core.ac.uk/download/pdf/217444579.pdf>
<https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/efrj-values-and-standards-manual-to-print-24pp.pdf>

4 PROFESIONALIZÁCIA PROBAČNÉHO A MEDIAČNÉHO ÚRADNÍKA A SYSTÉM VZDELÁVANIA V OBLASTI MEDIÁCIE

Prvky restoratívnej spravodlivosti v justícii sa na Slovensku začali zavádzať po roku 2000. Následne bol prijatý zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších predpisov a zaradenie alternatívnych trestov do Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. a do Trestného poriadku zákonom č. 301/2005 Z. z..

Hlavným dôvodom vytvorenia probačnej a mediačnej práce v justícii bola snaha podieľať sa na uplatňovaní trestnej politiky v intenciách restoratívnosti, pri sankciách vykonávaných na slobode a prispieť tak k zníženiu počtu osôb vo výkone trestu odňatia slobody.

Restoratívna justícia nie je zameraná len na páchatel'a trestnej činnosti prostredníctvom probačnej práce, ale zabezpečuje aj práva a nároky poškodených trestným činom prostredníctvom mediácie.

Výkon probácie a mediácie v praxi zabezpečuje probačný a mediačný úradník, ktorý je v štátnozamestnaneckom pomere na krajskom súde. Krajský súd je jeho služobným úradom a miesto výkonu je okresný súd.⁷⁹ Probačný a mediačný úradník je súdny úradník, ktorého postavenie upravuje zákon č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch.

K tomu, aby probačný a mediačný úradník svoju veľmi zodpovednú a náročnú úlohu zvládal musí byť fundovaným a erudovaným nielen v oblasti práva a psychológie, ale aj v oblasti sociálnych kompetencií. Profesionálny prístup mu zabezpečuje, aby jeho práca prinášala požadované výsledky pri výkone probačného dohľadu a trestnej mediácie.

4.1 KOMPETENCIE PROBAČNÉHO A MEDIAČNÉHO ÚRADNÍKA

Podstatou práce probačného a mediačného úradníka je pozitívne ovplyvňovanie, sprevádzanie a dohľad smerovaný k prevýchove páchatel'a trestného činu, k pozitívnej zmene jeho správania, ale aj kontrole, poradenstvu, starostlivosti a pomoci v jeho problémoch s následným osvojením si schopnosti nekonfliktného života a integrácie do prostredia bez toho, aby páchal ďalšiu trestnú činnosť. Taktiež probačný a mediačný úradník vykonáva aj mediáciu v trestných veciach, kde ide o mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným (medzi obeťou a páchatel'om). Výkon mediácie v trestnom konaní je charakteristický určitými špecifikami a nie je upravený v osobitnom zákone na rozdiel od výkonu mediácie podľa zákona č. 420/2004 o mediácii v civilných veciach. Ministerstvo spravodlivosti v rámci metodického usmernenia pri výkone trestnej mediácie vychádza z odporúčaní Rady Európy týkajúcich sa mediácie alebo restoratívnej spravodlivosti.

Činnosť probačného a mediačného úradníka je konkrétne definovaná v § 3 zákona č. 550/2003 Z. z. (ďalej len „zákon č. 550/2003 Z. z.“) a taktiež v § 4, kde je exaktne popísaná aj súčinnosť probačného a mediačného úradníka so štátnymi orgánmi a s ďalšími inštitúciami.⁸⁰

V súčasnosti výkon probačného dohľadu, výkon kontroly výkonu trestu technickými prostriedkami a trestnú mediáciu vykonávajú probační a mediační úradníci na 54 okresných súdoch. Vedúci probační a mediační úradníci majú miesto výkonu na krajských súdoch⁸¹.

⁷⁹ Porov. Zákon č. 550/2003 Z. z. § 1 ods. 3 o probačných a mediačných úradníkoch a o znene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801> (10.5.2021).

⁸⁰ Porov. Zákon č. 550/2003 Z. z. § 1 ods. 3 o probačných a mediačných úradníkoch a o znene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801> (10.5.2021).

⁸¹ Porov. Zákon č. 174/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Čl. III.

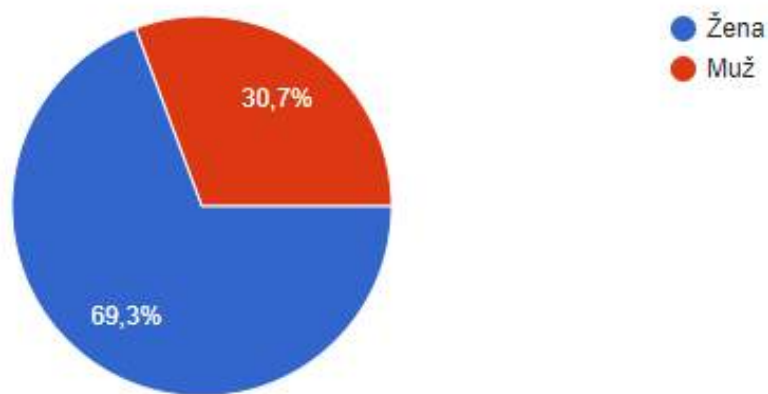
Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky disponuje štatistikami v oblasti výkonu probácie, mediácie a elektronického monitoringu. V mesiaci apríl - máj 2021 sme interné štatistiky doplnili aktuálnym prieskumom, ktorý sme realizovali formou elektronického dotazníka zaslaného na pracovné emailové adresy probačných a mediačných úradníkov (ďalej PaMÚ) a vedúcich probačných a mediačných úradníkov (ďalej vedúci PaMÚ).

4.1.1 ANALÝZA A INTERPRETÁCIA ZÍSKANÝCH DÁT V PRIESKUME

V prvej otázke sme zisťovali aktuálny počet probačných a mediačných úradníkov v SR.

Graf č. 1 Aktuálny počet PaMÚ.

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Prieskumu sa zúčastnilo a odpovedalo v danom čase 100 percent respondentov, zisťovanie bolo anonymné bez uvedenia kontaktných alebo osobných údajov. Počty PaMÚ tak ako aj vedúcich PaMÚ v priebehu roka sa mierne menia z pochopiteľných dôvodov, ktoré existujú v každej pracovnej oblasti ako je napr. odchod zamestnanca do dôchodku, odchod zamestnankyne na materskú či rodičovskú dovolenku alebo zdravotné dôvody.

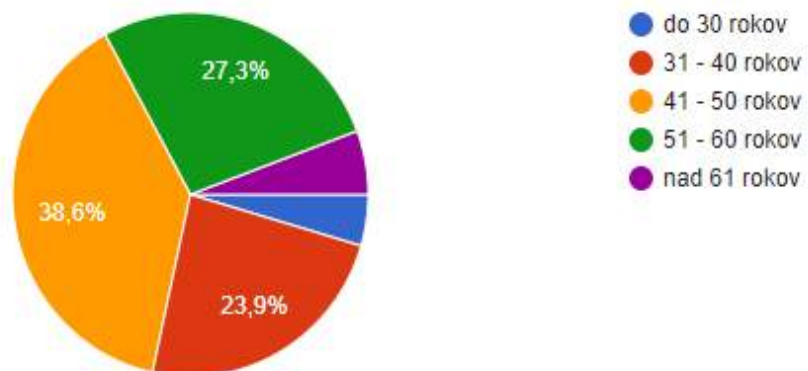
Získané údaje nám ukazujú počet 88 probačných a mediačných úradníkov vo výkone, z toho sú 8 vedúci PaMÚ.

Na týchto pozíciách aktuálne pracuje 27 mužov čo predstavuje 30,7% a 61 žien, čiže 69,3%.

V odpovediach na ďalšiu otázku sme zisťovali vekovú štruktúru PaMÚ.

Graf č. 2 Aktuálny vek PaMÚ.

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Z uvedených dát vyplynulo, že najväčšiu vekovú skupinu tvoria PaMÚ vo veku od 41 – 50 rokov a ich počet je 34. Z hľadiska vývinovej psychológie sa tieto osoby nachádzajú v produktívnom veku na vrchole psychickej a fyzickej zrelosti. Vo veku od 51 – 60 rokov je ich počet 24. Tretiu najväčšiu skupinu tvoria PaMÚ vo veku od 31 – 40 rokov a je ich 21. Vo veku nad 61 rokov pracuje aktuálne 5 PaMÚ a vo veku do 30 rokov sú na pozícii PaMÚ 4 osoby. Je možné konštatovať, že veková skladba je z celkového pohľadu vyvážená.

Pri osobných stretnutiach na výberových konaniach na funkciu PaMÚ sa nám javí ako najmenej akceptabilná skupina absolventov, ktorí nemajú doposiaľ nijakú praktickú skúsenosť s pomáhajúcou profesiou pri práci s ľuďmi. Je nevyhnutné zdôrazniť, že ide o prácu so špecifickou skupinou osôb vo veľkej miere s antisociálnym vzorcom správania, ktorí či už z nedbanlivosti alebo úmyselne nerešpektovali zákon a je potrebná zo strany PaMÚ krízová intervencia a pozitívna persúázia, pri ich reedukácii, reintegrácii a ich opätovnom začleňovaní do riadneho života v spoločnosti.

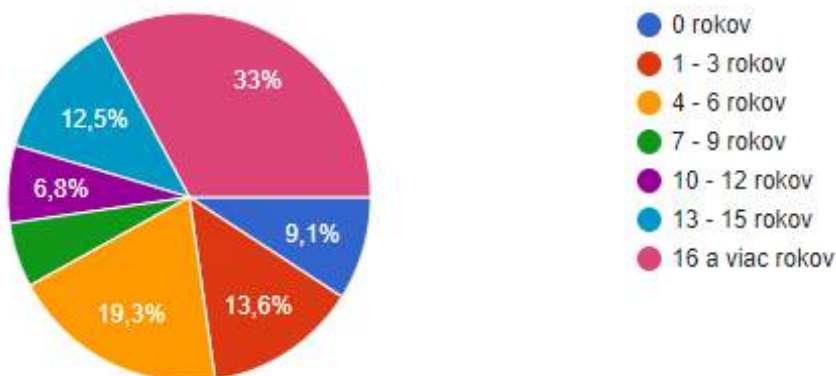
Z praxe vieme, že ide o spoluprácu a poradenstvo s obeťami, či poškodenými trestnými činmi, ako i s páchatelmi trestných činov, čo si vyžaduje vysoké nároky na osobnosť pracovníka. V náročných prípadoch, napr. násilné trestné činy, sexuálne zneužívanie a pod. je na probačného a mediačného úradníka kladený vysoký emočný tlak, ktorý so sebou prináša mnohé riziká.⁸² Je preto nevyhnutné, aby probačný a mediačný úradník bol osobnostne stabilizovaný, profesijne zručný a aby neustále prehľboval svoje kvalifikačné predpoklady na výkon.

Nasledujúcou otázkou sme zisťovali počet odpracovaných rokov na pozícii probačného a mediačného úradníka.

⁸² Porov. LULEI, M.: *Sociálna práca v trestnej justícii a probácia*. UKF Nitra. 2011. s. 46.

Graf č. 3 Počet odpracovaných rokov na pozícii PaMÚ.

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Z vyššie uvedeného grafu konštatujeme, že viac ako 16 rokov má odpracovaných najväčší počet PaMÚ - 33% v počte 26 osôb. Taktiež významnú skupinu 12,5% (11 osôb) tvoria PaMÚ s 13 – 15 odpracovanými rokmi, čo spolu tvorí skupinu 37 osôb 45,5%. Ide o PaMÚ, ktorí sú na daných pozíciách takmer od začiatku účinnosti zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch od 1. januára 2004.

Druhou najpočetnejšou skupinou je 19,3% (17 osôb) s odpracovanými 4 – 6 rokmi a skupina 13,6% (12 osôb) s počtom odpracovaných rokov 1 – 3 rokov.

Počet začínajúcich PaMÚ do jedného roka je 9,1%, čiže 8 osôb.

10 – 12 ročnú prax má 6,8% (6 osôb) a 7 – 9 rokov v praxi PaMÚ je 5,7% čo predstavuje 5 osôb.

Z hľadiska výkonu praxe, ale aj z psychologického hľadiska si najväčšiu pozornosť vyžaduje práve skupina PaMÚ, ktorí sú na danej pozícii najdlhšie. Keďže ide o pomáhajúcu profesiu hrozí okrem iných rizík aj syndróm vyhorenia, ktorý pramení z chronického stresu, spätého s vysokým pracovným tempom a neustále rastúcimi požiadavkami na výkonnosť a taktiež preťaženosť pracovnými úlohami. Kľúčová je v tomto smere prevencia s podpornými vzdelávacími programami, tréningami a supervíziou.

Pre kvalitný výkon probácie a mediácie predstavuje riziko (napr. nesprávneho či nedostatočného zaškolenia) skupina novoprijatých alebo začínajúcich PaMÚ, ktorí potrebujú pre zaradenie do praktického výkonu probácie a mediácie kvalitné vstupné vzdelávanie a mentoring.

O dôležitosti vstupného vzdelávania je možné sa poučiť z nedávnej minulosti pri vzniku a uvedení probačných a mediačných úradníkov do praxe v roku 2004, kedy pri ich nástupe nebolo vyžadované a ani zorganizované riadne zaškolenie, a tento deficit sa prejavuje u starších PaMÚ neustále, a to v podobe nechoty prijať inovatívne pracovné postupy cez usmernenia ministerstva či vzdelávania.

Vlastné pracovné postupy a šablóny dokumentov aplikujú v praxi aj v súčasnosti, a to badať najmä v nejednotných postupoch pri výkone probácie a mediácie, čo spôsobuje problematickú prax pri výkone probácie, vyžadovaní správ či odovzdávaní prípadov (klientov).

V tomto smere je edukácia a celoživotné vzdelávanie probačných a mediačných úradníkov jedným z nosných pilierov upevňovania ich profesionality s dôrazom na kvalitu a jednotnosť procesných postupov pri výkone probácie a mediácie.

4.2 PREDPOKLADY NA VÝKON FUNKCIE PROBAČNÝ A MEDIAČNÝ ÚRADNÍK

Predpoklady na výkon funkcie probačného a mediačného úradníka sú zadefinované v § 5 ods. 1, zákona č. 550/2003 Z. z., kde sa uvádza, že za probačného a mediačného úradníka môže byť vymenovaný občan Slovenskej republiky, ktorý:

- a) spĺňa predpoklady podľa osobitného predpisu,

(podľa § 38 zákona č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde sú opísané podmienky prijatia do štátnej služby. V ods. 2 tohto zákona sa uvádza, že do štátnej služby na príslušné štátnozamestnanecké miesto je možné prijať občana, ktorý je zdravotne spôsobilý na vykonávanie štátnej služby, ovláda cudzí jazyk na požadovanej úrovni, spĺňa ďalšie požiadavky ustanovené osobitným predpisom alebo požiadavky určené služobným úradom, má odbornú prax; odbornou praxou na účely tohto zákona je vykonávanie činnosti, ktorá má rovnaký charakter alebo obdobný charakter ako činnosť vykonávaná na príslušnom štátnozamestnaneckom mieste.)⁸³

- a) získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa absolvovaním magisterského právnického, učiteľského, teologického alebo iného spoločenskovedného študijného programu alebo má uznaný doklad o takom vysokoškolskom vzdelaní vydaný zahraničnou vysokou školou.⁸⁴

Ministerstvo spravodlivosti SR, odbor probácie, mediácie a prevencie kriminality v súčasnosti disponuje informáciou o vyhovujúcej úrovni vzdelania všetkých PaMÚ a splnených kvalifikačných predpokladoch podľa nariadenia citovanej zákonnej normy v ods. 1a).

Všetci PaMÚ majú ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa absolvovaním magisterského programu, čo je aj zákonnou podmienkou.

Ďalšou otázkou sme zisťovali aké absolvované vysokoškolské študijné programy majú aktuálne pracujúci probační a mediační úradníci.

---

⁸³ Porov. Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V §38 ods. 2 tohto zákona sa uvádza, že do štátnej služby na príslušné štátnozamestnanecké miesto je možné prijať občana, ktorý sa uchádza o prijatie do štátnej služby, ak okrem splnenia predpokladov podľa odseku 1 spĺňa tieto požiadavky:

a) je zdravotne spôsobilý na vykonávanie štátnej služby, ak zdravotnú spôsobilosť vyžaduje osobitný predpis,

b) ovláda cudzí jazyk na požadovanej úrovni, ak túto požiadavku na vykonávanie štátnej služby ustanoví služobný úrad v opise štátnozamestnaneckého miesta,

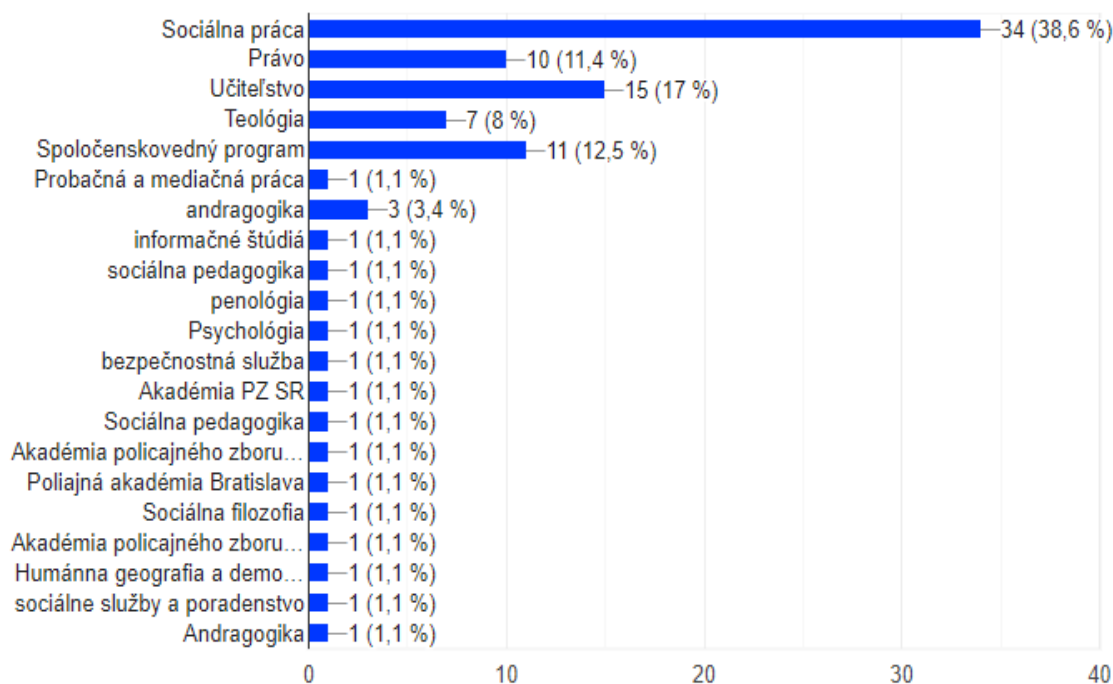
c) spĺňa ďalšie požiadavky ustanovené osobitným predpisom 23) alebo požiadavky určené služobným úradom potrebné na riadne vykonávanie štátnej služby podľa opisu štátnozamestnaneckého miesta,

d) má odbornú prax, ak túto požiadavku na vykonávanie štátnej služby ustanoví služobný úrad v opise štátnozamestnaneckého miesta; odbornou praxou na účely tohto zákona je vykonávanie činnosti, ktorá má rovnaký charakter alebo obdobný charakter ako činnosť vykonávaná na príslušnom štátnozamestnaneckom mieste podľa opisu štátnozamestnaneckého miesta.

⁸⁴ Porov. Zákon č. 550/2003 Z. z. §5 ods. 1 o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801> (10.5.2021).

Graf č. 4 Absolvovaný vysokoškolský študijný program PaMÚ.

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Z uvedených dát konštatujeme, že PaMÚ majú v najväčšom počte 34 osôb čo predstavuje 38,6% absolvovaný študijný program: sociálna práca. Toto zistenie je pre ministerstvo akceptovateľné, nakoľko máme za to, že pre probačný výkon a trestnú mediáciu sú nadobudnuté sociálne zručnosti pri štúdiu sociálnej práce zásadné.

Z grafu taktiež vyplýva, že 15 PaMÚ (17%) má ukončený magisterský stupeň v odbore učiteľstvo, 11 PaMÚ uviedlo spoločenskovedný program (12,5%), 10 PaMÚ uviedlo, že má vyštudované právo (11,4%) a 7 PaMÚ označilo, že majú ukončené štúdium v odbore teológia (8%).

Z daného grafu dedukujeme, že aj samotní PaMÚ sa nesprávne zaradili pri možnostiach výberu o absolvovanom študijnom programe a máme za to, že aj legislatívne je to nastavené nepresne a nejasne, čo vyvoláva možné nejednoznačné vysvetlenia, nakoľko PaMÚ uviedli aj probačnú a mediačnú prácu individuálne, ktorá však patrí a je začlenená pod teológiu a taktiež ostatné študijné programy patria do skupiny spoločenskovedných disciplín alebo humanitných vied, ktoré však PaMÚ uvádzajú aj osobitne.

Z praxe a z uvedeného vyplýva, že v oblasti vzdelania k naplneniu predpokladov na výkon probácie a mediácie je nevyhnutná zmena nakoľko takto legislatívne rozmanito nastavená vzdelanostná škála nezaručuje požadované nadobudnuté schopnosti a zručnosti pri nástupe na pozíciu PaMÚ.

V súčasnosti prebieha veľmi intenzívna diskusia na rezortnej úrovni, či takto široko nastavené kritéria pre vzdelanie PaMÚ sú aj naďalej akceptovateľné.

Domnievame sa, že je nutná legislatívna úprava s precíznym vymedzením kvalifikačných, vzdelanostných potrieb na funkciu PaMÚ.

V zmysle podrobnejšieho členenia platného v Slovenskej republike do oblasti spoločenských vied patrí takmer deväťdesiat študijných programov a v oblasti humanitných vied ešte ďalšie študijné programy.

Zaujímavé je sledovať, že v niektorých štátoch v Európe je trendom v požiadavkách na odbornú vybavenosť probačných a mediačných úradníkov požadovať ako predpoklad výkonu odbor sociálnej práce. Hovoríme napr. o Rakúsku, kde sa dokonca vyžaduje aj čiastočná prax v odbore.⁸⁵ Požadované vzdelanie je vysokoškolské v odbore sociálna práca, právo, psychológia. V Českej republike je požadovaný magisterský stupeň absolvovaný v spoločenských vedách. Maďarská republika má vysokoškolské programy vymenované exaktne: právo, psychológia, sociálna politika, sociológia, teológia, pedagogika, sociálna práca, špeciálna pedagogika, manažment, sociálna pedagogika. Švajčiarsko na pozícii probačného úradníka vyžaduje kvalifikáciu zo sociálnej práce. Poľsko požaduje vysokoškolské vzdelanie v oblasti pedagogiky, psychológie, sociológie a práva.⁸⁶

Všetky okolité krajiny sú pre ministerstvo vhodným zdrojom inšpirácie pri navrhovaní a hľadaní čo najideálnejšieho modelu k zadefinovaniu konkrétnych predpokladov a požiadaviek konkrétneho vzdelania PaMÚ.

Máme za to, že v tejto pomáhajúcej profesii potrebujeme vzdelaného a odborne zaškoleného zamestnanca s ohľadom na všetky špecifiká, ktoré je nutné pri výkone probácie a mediácie zohľadniť.

4.3 ZAČIATKY A SÚČASNOSŤ VZDELÁVANIA PROBAČNÝCH A MEDIAČNÝCH ÚRADNÍKOV

V roku 2001 vznikla na MS SR pracovná skupina na sekcii trestného práva, ktorej cieľom bolo presadzovať restoratívne prvky v kruhoch odbornej verejnosti, spolupracovať pri tvorbe nových trestných kódexov a príprava zákona o probačných a mediačných úradníkoch.⁸⁷ Taktiež ich úlohou bolo vyškoliť aj probačných a mediačných úradníkov a naučiť ich pracovným procesom pri výkone probácie a trestnej mediácie. Do pilotného programu boli vybraté tri okresné sudy a to Nové Zámky, Bratislava IV, Spišská Nová Ves. Vybratí zamestnanci na uvedených súdoch v pozíciách probačných a mediačných úradníkov v procese zaškoľovania vypracovali vzory dokumentov využívajúcich pri práci probačných a mediačných úradníkov a *Manuál probácie a mediácie*, ktorý na vyžiadanie zasielali novoprijatým kolegom po prijatí zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch. Vzdelávané boli pozvanými odborníkmi z Inštitútu pro probaci a mediaci z Českej republiky (napr. Pavel Štern, Lenka Holá), zástupcami orgánov činných v trestnom konaní, väzenskými lektormi, a lektormi z centra prevencie a riešenia konfliktov.

V priebehu nasledujúcich dvoch rokov bolo na okresné sudy prijatých 116 probačných a mediačných úradníkov, avšak vstupné vzdelávanie prebiehalo formou samoštúdia vyššie spomenutého manuálu a zaslaných šablón dokumentov, ktoré si PaMÚ podľa potreby upravovali, čo v praxi vytvorilo množstvo nejednotných pracovných postupov pri výkone probácie a mediácie.

Spoločné vzdelávanie malo pomalý začiatok a bolo nevyrazne koordinované. V archívnych záznamoch je zaznamenané vzdelávanie pre probačných a mediačných úradníkov raz ročne alebo raz za dva roky zväčša pod názvom: Pracovné stretnutie PaMÚ.⁸⁸

⁸⁵ LULEI, M.: *Sociálna práca v trestnej justícii a probácia*. UKF Nitra. 2011. s. 100.

⁸⁶ Porov. LULEI, M.: *Sociálna práca v trestnej justícii a probácia*. UKF Nitra. 2011. s. 100.

⁸⁷ Porov. CEHLÁR, V. – SVIEŽENÝ, R. – BURSÝ, S. *Vstup do problematiky inštitútov probácie a mediácie*. Bratislava: 2018. s. 7.

⁸⁸ Vzdelávanie z iniciatívy MSSR, od r. 2008 aj cez Justičnú akadémiu: r. 2005 – Pracovné stretnutie PaMÚ - Inštitút vzdelávania Omšenie

Z hľadiska aktuálne platnej legislatívy SR je vzdelávanie štátnych zamestnancov zastrešené v dostatočnej miere, avšak veľmi všeobecne.

Zo širšieho rámca je vzdelávanie definované podľa zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Taktiež zákon č. 548/2003 Z. z. o Justičnej akadémii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov definuje spôsob vzdelávania organizovaného Justičnou akadémiou, z ktorého vyplýva, že akadémia je vzdelávacia inštitúcia s celoštátnou pôsobnosťou, ktorá zabezpečuje, organizuje a vykonáva celoživotné vzdelávanie, sudcov, prokurátorov, súdnych úradníkov⁸⁹, asistentov sudcov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, asistentov sudcov Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky a asistentov prokurátorov.

V zákone č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v § 5 ods. 2 je zadefinovaná povinnosť probačného a mediačného úradníka zúčastňovať sa odbornej prípravy a vzdelávania organizovaných Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky.

Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe v ustanovení § 161 vymedzuje vzdelávanie štátnych zamestnancov, ktorými sú aj PaMÚ. Služobný úrad vytvára podmienky na vzdelávanie štátnych zamestnancov kontinuálnym vzdelávaním a zvyšovaním kvalifikácie.⁹⁰ V zmysle § 162 sa kontinuálne vzdelávanie delí na adaptačné vzdelávanie a kompetenčné vzdelávanie, pričom adaptačné vzdelávanie podľa § 163 je systémový, organizovaný a hodnotiteľný vzdelávací proces s cieľom zabezpečiť štátnemu zamestnancovi nadobudnutie, rozvoj a využitie jeho odborného a osobnostného potenciálu potrebného na vykonávanie štátnej služby, ktorá začína dňom vzniku štátnozamestnaneckého pomeru a končí uplynutím skúšobnej doby. Uskutočňuje sa vstupným adaptačným vzdelávaním, ktorého cieľom je poskytnúť štátnemu zamestnancovi základné informácie o služobnom úrade, jeho pôsobnosti a fungovaní, ktoré štátny zamestnanec absolvuje do jedného mesiaca odo dňa vzniku štátnozamestnaneckého pomeru a taktiež priebežným adaptačným vzdelávaním, ktorého cieľom je poskytnúť štátnemu zamestnancovi odborné znalosti a skúsenosti potrebné na zabezpečenie výkonu činností a plnenie úloh v oblasti pôsobnosti organizačného útvaru, v ktorom štátny zamestnanec vykonáva štátnu službu.

Adaptačné vzdelávanie sa uskutočňuje pod vedením štátneho zamestnanca - mentora, ktorý poskytuje podporu, asistenciu a pomoc pri plnení úloh a systematické odovzdávanie vedomostí a skúseností.

---

r. 2006 - Pracovné stretnutie PaMÚ - Inštitút vzdelávania Omšenie

r. 2008 – Seminár PaMÚ - psychologický výcvik – Omšenie

r. 2008 – Civilná mediácia a náčrt koncepcie vzdelávania PaMÚ
(lektori: prof. V. Labáth; dr. B. Široký; PaedDr. H. Grófová; JUDr. M. Buksa)

r. 2009 – Pôsobnosť PaMÚ v trestnom konaní I.; II.

r. 2010 – Seminár PaMÚ - aplikačné problémy

r. 2011 – Seminár PaMÚ - aplikačné problémy

r. 2012 – Výcvik pre probačných a mediačných úradníkov

(forma: celoslovenské podujatia alebo sa to členilo na 2 časti SR)

Doposiaľ bolo uskutočnených cca 17 vzdelávacích podujatí

r. 2014, 2015 – prvé vzdelávanie v oblasti Trestnej mediácie

(info o vzdelávaní získané z osobných záznamov PaMÚ, na MSSR nie je uchovaný žiadny záznam).

⁸⁹ Podľa zákona č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch sú podľa §2 ods. 2c probační a mediační úradníci zaradení ako súdni úradníci.

⁹⁰ Porov. Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe, § 161 ods. 2. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/55/20210301> (12.5.2021).

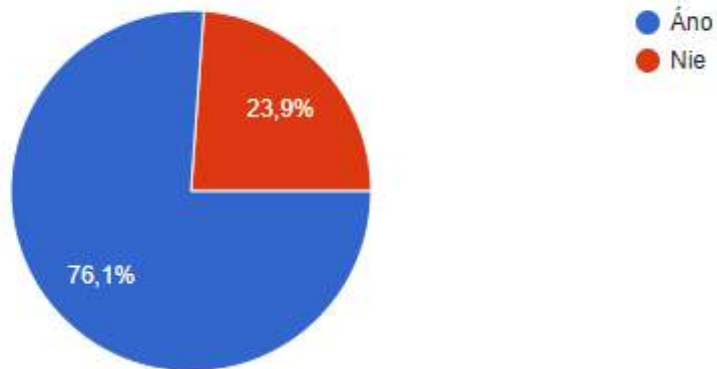
Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhláška č. 126/2017 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov, upravujú detaily o formách kontinuálneho vzdelávania, obsahu adaptačného vzdelávania, druhoch kompetenčného vzdelávania a o systémovom prístupe vo vzdelávaní štátnych zamestnancov. Prílohy tejto vyhlášky tvoria vzory vypracovaných dokumentov⁹¹ a v tabuľkách rozpisané témy vzdelávania, formy, rozsah a slovné vyhodnotenie priebehu vzdelávania mentorom.

V praxi to znamená, že po výberovom konaní je úspešnému uchádzačovi pridelený do 5 dní po nástupe do práce mentor, ktorý spoločne s novoprijatým zamestnancom vypracuje plán adaptačného vzdelávania a v priebehu nasledujúcich troch mesiacov participujú pri jeho napĺňaní.

V prieskume sme zisťovali a pýtali sa aktuálne pracujúcich PaMÚ, či po výberovom konaní pri nástupe na danú pracovnú pozíciu absolvovali adaptačné (vstupné) vzdelávanie.

Graf č. 5 Zúčastnili ste sa pri nástupe na funkciu PaMÚ adaptačného (vstupného) vzdelávania?

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Z odpovedí PaMÚ vyplynulo, že až 23,9 % neabsolvovali pri nástupe adaptačné (vstupné vzdelávanie) čo predstavuje 21 osôb. Ďalej 76,1 % PaMÚ uviedlo, že adaptačné vzdelávanie absolvovali. Ide o 67 osôb.

Pre MS SR je zistenie, že vo výkone probácie a mediácie má takmer 24% PaMÚ, ktorí neabsolvovali vstupné (adaptačné) vzdelávanie veľmi neprijemné, avšak domnievame sa, že sú to predovšetkým PaMÚ, ktorí majú už mnohoročnú prax a tento deficit bol čiastočne eliminovaný nadobudnutím mnohoročnej praxe a momentálne veľmi intenzívnym vzdelávaním PaMÚ zo strany MS SR.

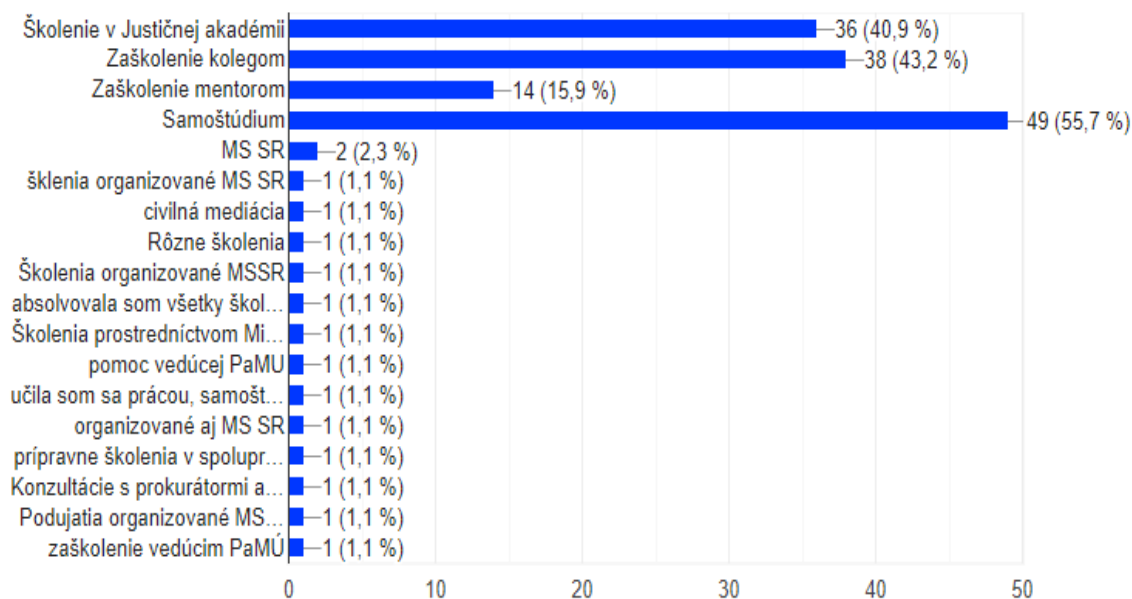
Rovnako je potrebné mať na zreteli, že vzdelávanie tak ako prebieha dnes, bolo ustanovené zákonom č. 55 až v roku 2017.

Akou formou prebiehalo adaptačné vzdelávanie u PaMÚ, ktorí ho pri nástupe absolvovali, sme sa spýtali v nasledujúcej otázke. Respondenti mali možnosť označiť viacero možností.

⁹¹ Porov. Vyhláška 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2017/126/20170601> (5.5.2021). Prílohy sú priložené na konci príspevku.

Graf č. 6 Akú formu malo vaše adaptačné vzdelávanie?

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Zo získaných odpovedí je zrejmé, že najčastejšou formou vstupného vzdelávania bolo samoštúdium, a to v 55,7 %, ktoré absolvovali 49 PaMÚ. Druhá najpočetnejšia skupina PaMÚ uviedla, že bola zaškolená kolegom, čo predstavuje 43,2 % (38 osôb) a taktiež uvádzajú aj zaškolenie mentorom v 15,9 % (14 osôb). Školenie v Justičnej akadémii je uvedené v 40,9%, čiže vstupné vzdelávanie podľa dostupných materiálov a iných archívnych záznamov justičnej akadémie absolvovalo 36 osôb.

Konštatujeme, že pre odborníkov, ktorí pracujú ako pomáhajúci profesionáli v trestnej oblasti pri náprave nesprávneho spôsobu života ľudí, ktorí spáchali trestnú činnosť je táto forma vstupného vzdelávania zo strany ministerstva neprimeraná a nedostatočná. Taktiež zaškoľovanie kolegom, ktorý je v tej istej budove súdu, čo nie je samozrejmosť, ale častejšie je to kolega, ktorý zaškoľuje formou telefonického rozhovoru z iného okresného súdu, je neakceptovateľná forma vzdelávania. Nepriaznivo vplyva na výkon probácie a mediácie aj fakt, že kolegovia zaškoľujú novoprijatých kolegov podľa vlastných metód, ktoré nie vždy sú v súlade s usmerneniami MS SR a tak vzniká nežiadúci jav nejednotného výkonu probácie a mediácie po celej republike. Dokonca sú zjavné aj rozdiely výkonu podľa regiónov a usmerňovaní zo strany vedúcich probačných a medičných úradníkov, ktorí nekonzultujú svoje usmernenia s ministerstvom, ktoré koncepčne a metodicky riadi a usmerňuje výkon probácie a mediácie podľa zákona č. 550/2003 Z. z.⁹² Sú známe aj zásahy do výkonu probácie a trestnej mediácie zo strany okresných či krajských súdov.

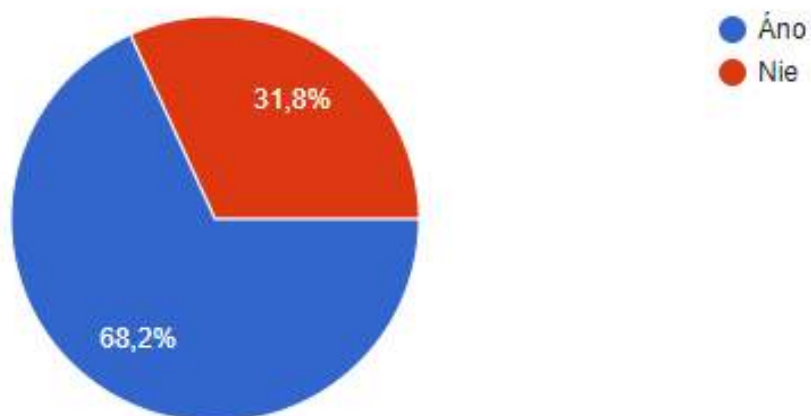
Vstupné školenie organizované Justičnou akadémiou je prínosné, avšak spravidla ide o vzdelávanie v rozsahu dvoch, troch dní. Také vzdelávanie nedokáže obsiahnuť obsah a rozsah poznatkov, ktoré je potrebné k začatiu výkonu probačného dohľadu a trestnej mediácie. Takisto v súčasnosti nie je možné po skončení adaptačného obdobia nejakým pohovorom alebo písomným testom overiť schopnosť dostatočného nadobudnutia poznatkov a ich aplikácie do praxe novoprijatým PaMÚ.

⁹² Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a medičných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 1 ods. 4. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801> (2.5.2021).

Ďalším opytovaním sme chceli spoznať názor na osobnú skúsenosť PaMÚ, či adaptačné vzdelávanie splnilo ich očakávania.

Graf č. 7 Prebehlo podľa vašej skúsenosti adaptačné vzdelávanie v dostatočnej miere?

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Na uvedenú otázku odpovedalo 68,2 % respondentov (60 osôb), že adaptačné vzdelávanie je dostatočné a 31,8 %, čo predstavuje 28 respondentov, že adaptačné vzdelávanie nie je dostatočné. Pre MS SR je takmer 32 % nespokojných PaMÚ s adaptačným vzdelávaním jasným signálom, aby vzdelávanie pre novoprijatých PaMÚ prehodnotili a nastavili štandardy, ktoré sú aplikované a akceptované aj v okolitých krajinách EÚ.

Po úspešnom ukončení adaptačného vzdelávania podľa zákona č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe nasleduje podľa § 164 citovaného zákona kompetenčné vzdelávanie.⁹³

Ide o systematické vzdelávanie štátnych zamestnancov s cieľom priebežného udržiavania, zdokonaľovania a dopĺňania požadovaných vedomostí, schopností a zručností potrebných na vykonávanie štátnej služby. Taktiež získanie osobitných kvalifikačných predpokladov, ktoré sú na vykonávanie štátnej služby potrebné.

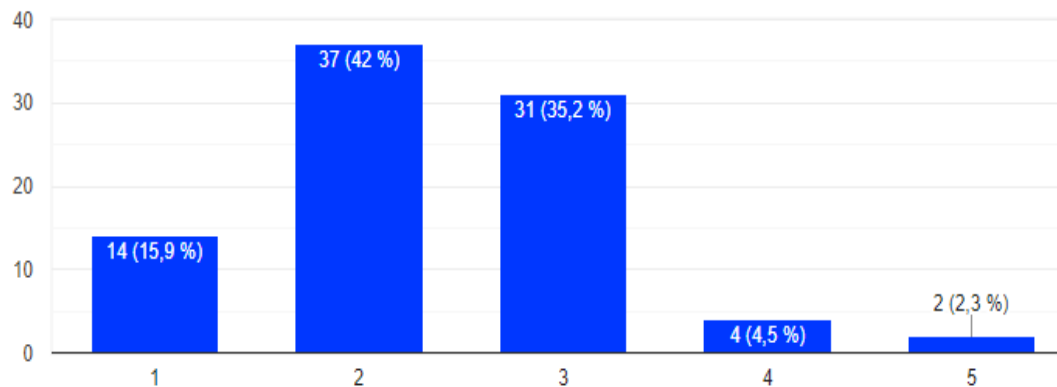
Druhy kompetenčného vzdelávania sú zamerané najmä na: odborné vzdelávanie, jazykové vzdelávanie, manažérske vzdelávanie, vzdelávanie zamerané na osobnostný rozvoj, vzdelávanie v oblasti informačných technológií. Individuálny plán kompetenčného vzdelávania vypracováva vedúci zamestnanec.

Tematika kompetenčného vzdelávania nám tvorila podklad pre nasledujúce otázky, kde sme sa PaMÚ pýtali ako hodnotia možnosti kompetenčného vzdelávania do roku 2018, kedy toto vzdelávanie zastrešovala a organizovala v priemere raz alebo dvakrát ročne Justičná akadémia. Tematická oblasť vzdelávania sa týkala aktuálnej problematiky, najčastejšie praxe výkonu probácie a mediácie.

⁹³ Porov. Zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe, § 164. Dostupné na internete. <https://www.slovlex.sk/pravnepredpisy/SK/ZZ/2017/55/20210301> (2.5.2021).

Graf č. 8 Ako hodnotíte možnosti kompetenčného vzdelávania do roku 2018?

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Z grafu nám vyplynulo, že 42 % respondentov možnosti kompetenčného vzdelávania hodnotia najčastejšie známku 2, čo predstavuje v slovnom hodnotení stupeň chválitebný a stupeň dobrý čiže číslo 3 uviedlo v grafe 35% respondentov. Známkou výborný hodnotilo možnosti kompetenčného vzdelávania 15,9 % respondentov. Známkou dostatočný hodnotilo 4,5 % PaMÚ a 2,3 % PaMÚ hodnotilo kompetenčné vzdelávanie stupňom nedostatočný.

Od roku 2019 do konca roka 2021 prebieha na MS SR projekt pod názvom: „Vzdelávanie zamestnancov rezortu spravodlivosti a získavanie odborných znalostí“, kde sa probačným a mediačným úradníkom venoval pre ich zvyšovanie odbornosti markantný priestor na špecializované vzdelávanie k zvýšeniu ich profesionality. Doposiaľ bolo pre PaMÚ odprednášaných 55 dní, formou jednodňových prednášok na odborné témy – trestné právo, probačný výkon, trestná mediácia a taktiež boli organizované 3 - 4 dňové vzdelávacie moduly formou interaktívnych seminárov v malých skupinách, z dôvodu využívania aktivizačných metód pri nadobúdaní sociálnych zručností a mediačného nácviku.⁹⁴

Vzdelávanie PaMÚ je v súčasnosti veľmi intenzívne a dá sa povedať, že nadštandardným spôsobom, najmä čo sa týka početnosti vzdelávacích aktivít dobiehame dlh z minulosti.

Od roku 2015 permanentne v ročných intervaloch sú PaMÚ doškolovalí v oblasti nových funkčných špecifikácii spoločnosťou, ktorá vyvinula a spravuje elektronický Informačný systém probačnej a mediačnej služby, ktorý im v značnej miere uľahčil prácu, odbremenil ich administratívnu preťaženosť a vytvoril väčší časový priestor na prácu s klientom.

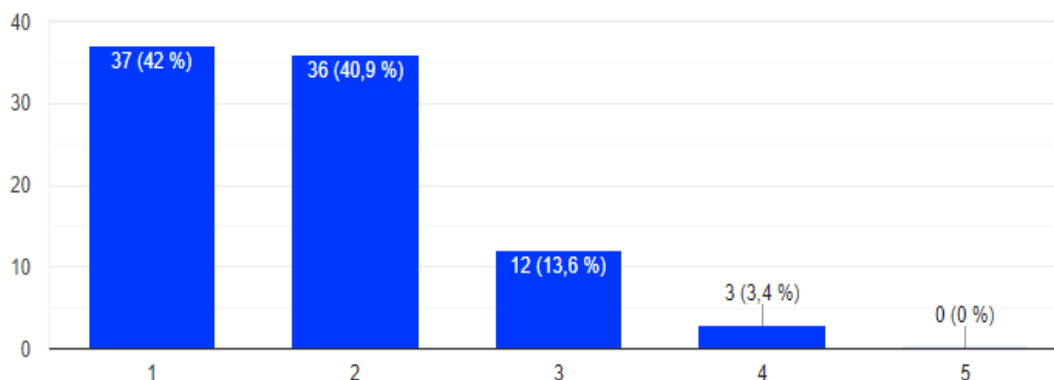
Taktiež sú odboru probácie, mediácie a prevencie kriminality na MS SR ponúkané možnosti vzdelávať PaMÚ v špecifických oblastiach z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom projektu „Zastavme násilie“. V rokoch 2019 – 2020 zrealizovalo sa vzdelávanie, ktoré lektorovali väzenskí lektori pod názvom: Práca s páchatelom násilia. V druhom bloku by malo byť uskutočnené vzdelávanie pod názvom: Práca s obeťou násilia.

V poslednej otázke sme sa PaMÚ pýtali ako hodnotia možnosti intenzívneho kompetenčného vzdelávania realizovaného prostredníctvom projektu MS SR, ktoré bolo tematicky vytvorené presne podľa ich dopytu a podľa ich potrieb.

⁹⁴ Porov. Intranet. Vzdelávanie zamestnancov rezortu spravodlivosti a získavanie odborných znalostí. <http://intranet/intranet/zd/skolenia.asp> (10.4.2021).

Graf č. 9 Ako hodnotíte možnosti kontinuálneho vzdelávania realizovaného v rámci projektu "Vzdelávanie zamestnancov rezortu spravodlivosti a získavanie odborných znalostí", ktoré organizuje od januára 2019 do decembra 2021 MS SR?

88 odpovedí

Zdroj: MS SR. Interný materiál.

Známkou 1 čo v slovnom vyjadrení predstavuje úroveň výbornú, ohodnotilo toto vzdelávanie 42 %, čo tvorí počet 37 PaMÚ. Na úrovni chválitebný bolo vzdelávanie hodnotené 36 PaMÚ (40,9 %). Známkou 3 teda hodnotením dobrým, toto kompetenčné vzdelávanie ohodnotilo 12 PaMÚ (13,6 %). Úrovňou dostatočnou hodnotili vzdelávanie 3 PaMÚ. Nedostatočne nehodnotil súčasné vzdelávanie nikto.

Pre MS SR je to veľmi pozitívna správa a máme zato, že týmto vzdelávaním dlh, ktorý bol vytvorený nezládnutým začiatkom výkonu probácie a mediácie na Slovensku od roku 2004 sme vo veľkej miere saturovali, aj keď v určitej miere je badať medzi PaMÚ určitý konzervativizmus a neprijatie progresívnych vzdelávacích metódik, či inovovaných pracovných postupov, čo značne sťažuje snahu MS SR pri kreovaní „dobrého mena“ probačného dohľadu a trestnej mediácie.

4.4 ZÁVEREČNÉ ZHODNOTENIE VZDELANOSTNEJ ÚROVNE

Z praxe je zrejmé, že tak ako je nastavené vzdelávanie PaMÚ v Slovenskej republike v porovnaní s okolitými krajinami EÚ a s odozvou od nadriadených z výkonu probácie a mediácie z pozície súdov, či prokuratúr je nedostatočné, a nemožno ho charakterizovať ako uspokojivé ani zo strany ministerstva spravodlivosti. Rovnako nie je vyhovujúce ani usporiadanie riadenia či dosah na priamy výkon probácie a trestnej mediácie zo strany ministerstva spravodlivosti, odboru probácie, mediácie a prevencie kriminality.

Confederation of European Probation (CEP) vytvára priestor pre dotknuté témy svojimi medzinárodnými aktivitami a je pripravená poskytnúť súčinnosť a podporu v tejto oblasti členským štátom s menej rozvinutými probačnými službami, teda i Slovenskej republike, nakoľko je štatisticky hodnotená v oblasti trestnej politiky pri výkone probácie a mediácie a v aplikácii restoratívnych princípov v praxi nízko.

Aj keď je vzdelávanie štátnych zamestnancov (zákon č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe v § 161) - súdnych úradníkov (zákon č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch) legislatívne ukotvené, konštatujeme, že je nastavené všeobecne, primárne na administratívno-formálnu prácu, napr. pre súdnych tajomníkov či asistentov a nedostatočne pokrýva špecifickú oblasť výkonu probácie a trestnej mediácie, kde PaMÚ pracuje s človekom a snaží sa kladne vplývať na zmenu jeho správania, prijatia

zodpovednosti za svoje konanie, ale aj nápravu, s následným upevnením schopnosti nekonfliktného života a začlenenia do prostredia bez toho, aby páchal ďalšiu trestnú činnosť. Podstatou práce pri probácii je konštruktívna metóda prevýchovy, pozitívne ovplyvňovanie správania s dôrazom na preventívny charakter. Zmyslom trestnej mediácie je efektívne urovnanie alebo aspoň zmiernenie konfliktného stavu spojeného s trestným činom a odstránenie, náprava, ale aj náhrada jeho následkov.

Na túto pozíciu sa vyžaduje, aby PaMÚ bol špeciálne vyškolený, aby vo vzdelávaní obsiahol špecifické zručnosti a schopnosti, ktoré tvoria základné atribúty pre výkon probačného dohľadu a trestnej mediácie.

Odborné vzdelávanie probačných a mediačných úradníkov organizuje ministerstvo spravodlivosti podľa zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch v § 5 ods. 2, avšak na základe komparácie s ostatnými európskymi štátmi nedosahujeme požadovanú intenzitu a kvalitu, čo sa odzrkadľuje pri výkone probácie a trestnej mediácie.

Pozícia PaMÚ si vyžaduje dôkladný prepracovaný model vzdelávania s nastavením štandardov na európskej úrovni. Inšpiráciou sú pre nás okolité krajiny, ktoré majú ucelený a konkrétny systém vzdelávania zvlášť pre probačných úradníkov a zvlášť pre mediačných úradníkov. Pozícia PaMÚ v takto kumulovanej podobe neexistuje nikde v Európe okrem Českej republiky.

Pri osobných konzultáciách so zástupcami probačných a mediačných služieb v Poľsku či Českej republike zisťujeme, že adaptačné vzdelávanie prebieha v časovom rozsahu minimálne jedného roka a až po absolvovaní viacerých odborných skúšok a pohovorov je probačný a mediačný úradník zaradený najskôr ako „junior“ a neskôr po nadobudnutí väčších praktických skúseností ako „senior“ a je mu umožnená už samostatná práca s klientom bez mentorovania, či dozerania tútorom.

Prvoradá úloha vzdelávania PaMÚ je permanentné zvyšovanie profesionality.

- Kompetencie, ktoré by mal mať obsiahnuté probačný a mediačný úradník sú tvorené súhrnom vedomostí, zručností, charakteru, osobnostných črt, postojov a životných skúseností.
- Za základ profesijného výkonu probačného dohľadu a trestnej mediácie považujeme:
rozsiahlu teoretickú a praktickú prípravu.

Je nevyhnutné v tomto odbore vypracovať komplexný systém a štandardy vzdelávania na všetkých úrovniach. Teda od adaptačného vzdelávania, cez priebežné nadobúdanie odborných kompetencií, zvyšovaním kvalifikačných predpokladov, aj so zameraním sa na jednotlivé špecifiká, či už cez regionálne pomery alebo špecifickosť klientely.

Proponovať a vypracovať inovačný program vzdelávania s modernou, prepracovanou metodikou rozvíjania personálnych a sociálnych kompetencií.

Navrhnuť vzdelávanie ako flexibilný proces s cieľom tvoriť prostredie, v ktorom je možné uspokojiť rôznorodé vzdelávacie potreby každého probačného či mediačného úradníka, čo zahŕňa v sebe aj idea celoživotného vzdelávania na zvyšovanie profesionality.

Sme toho názoru, že skutočný profesionalizmus zahŕňa súhrn profesionálnych vedomostí a návykov, určitú mravnú a morálnu dominantu, ktorá sa realizuje v profesionálnej povinnosti, v čo najsvedomitejšom vzťahu k otázke profesionálnej cti a vo vysokej miere profesionálnej zodpovednosti. V širšom kontexte zároveň prezentuje atribúty profesionálneho prístupu voči klientovi a etickú zodpovednosť ako k samotnému klientovi, tak i kolegom, zamestnávateľovi a spoločnosti.⁹⁵

---

⁹⁵ Porov. LULEI, M. - MALIŠKOVÁ, Z. *Aplikovaná etika v probácii a mediácii v trestných veciach*. <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/aplikovana-etika-v-probaccii-a-mediaccii-v-trestnych-veciach> (04.04.2017).

Použitá literatúra

KARKOŠKOVÁ, S. Slabiny probácie a mediácie v trestných veciach na Slovensku. In KARKOŠKOVÁ, S. - DOLANSKÁ, R. Súčasnosť a perspektívy mediácie a probácie. Prešov: GTF PU, 2013. 183 s. ISBN 978-80-555-0740-8.

CEHLÁR, V. – SVIEŽENÝ, R. – BURSKÝ, S.: Vstup do problematiky inštitútov probácie a mediácie. Bratislava: 2018. 77 s. ISBN 978-80-968833-7-0.

ČITBAJ, F.: Osobnostné predispozície mediátora. In : KOVÁČ, E. a kol.: Aktuálne výzvy a perspektívy v mediácii. Bratislava : AMS, 2014. s. 48 – 54. ISBN 978-80-971616-0-6.

HOLÁ, L.: Mediacie – spôsob řešení mezilidských konfliktů. Praha : Grada Publishing, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.

HOLÁ, L.: Mediacie v teorii a v praxi. Praha : Grada Publishing a. s., 2011. 270 s. ISBN 978-80-247-3134-6.

LULEI, M.: Sociálna práca v trestnej justícii a probácia. Criminal Justice Social Workand Probation. Univerzita Konštantína Filozova v Nitre. Nitra. 2011. ISBN 978-80-8094 945-7.

Vyhláška č. 126/2017, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o vzdelávaní štátnych zamestnancov.

Zákon NR SR č. 174/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon. Čl. III.

Zákon NR SR č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediáčnych úradníkoch a o zmene a doplnení.
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/550/20190801>

Zákon NR SR č. 420/2004 Z. z. o mediácii a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/420/20190101>

Zákon NR SR č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe.

<https://www.slov-lex.sk/pravnepredpisy/SK/ZZ/2017/55/20210301>

5 ANALÝZA EFEKTÍVNEHO VYUŽÍVANIA NÁSTROJOV RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V PRÍPRAVNOM KONANÍ

Významné miesto v restoratívnej koncepcii ukladania trestov majú tzv. alternatívne tresty, teda tresty alternujúce trestu odňatia slobody. Tie sú často spojené s výkonom kontroly probačného a mediačného úradníka, ktorý tak v restoratívnej justícii plní veľmi dôležitú úlohu. Ak majú alternatívne tresty spojené s probačným dohľadom zabezpečiť u odsúdených očakávanú preventívnu i resocializačnú efektívnu, probační a mediační úradníci musia mať na takéto pôsobenie, kontrolu i výchovu vhodné podmienky a predpoklady.

5.1 AKTUÁLNA SITUÁCIA VYUŽÍVANIA ALTERNATÍVNYCH TRESTOV

V modernej trestnej politike je trest odňatia slobody vnímaný ako krajný prostriedok (*ultima ratio*). Teória restoratívnej justície so všetkými jej prvkami a nástrojmi tento princíp ešte viac zdôrazňuje. Pri uplatňovaní sankcií v oblasti trestného práva sa tak v oveľa väčšej miere využívajú alternatívne tresty a odklony trestného konania. Rozsah a možnosti ukladania týchto trestov a odklonov boli rozšírené prijatím nových trestných kódexov už v r. 2005. Tomu predchádzalo aj prijatie zák. č. 550/2003 Z. z., ktorý do justičnej praxe implementoval činnosť PaMÚ. Práve touto činnosťou bolo možné zabezpečiť realizáciu viacerých trestov, ktoré je možné vykonávať inak, než pobytom vo väzenských zariadeniach.

Najčastejším druhom alternatívnych trestov je podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len „PO VTOS“). Od roku 2007 predstavuje podiel podmiennečne odsúdených na celkovom počte odsúdených páchatel'ov v priemere okolo 63%. V tomto kontexte je zaujímavá aj tá skutočnosť, že len 20% podmiennečne odsúdených má v rámci skúšobnej doby PO VTOS súčasne nariadený aj probačný dohľad s uloženými primeranými obmedzeniami a povinnosťami. Prirodzene sa tak natíska otázka, či ukladanie takýchto trestov, často bez probačného dohľadu je dostatočné pre úspešnú reintegráciu páchatel'ov do spoločnosti a na jej ochranu. Zároveň si možno položiť otázku, či dohľad PaMÚ nad odsúdenými poskytuje väčšiu záruku ich prevýchovy, zabránenia ďalšej recidívy. Možno viacerí by sa zhodli na tom, že určite je v tomto smere lepší aspoň nejaký dohľad, ako žiadny. Zvlášť u páchatel'ov trestnej činnosti, ktorí sa už v minulosti dopustili kriminálneho správania. Ak ale majú alternatívne tresty spojené s probačným dohľadom zabezpečiť u odsúdených očakávanú preventívnu i resocializačnú efektívnu, musí byť počas celej skúšobnej doby zabezpečená aj **účinná kontrola** ich správania. Inak sa kontrola vymyká účinku. Skúsme si teda priblížiť realitu tejto kontroly v praxi.

Zo štatistík na úseku probačnej a mediačnej činnosti vyplýva, že na jedného PaMÚ na úseku probácie pripadá v priemere niečo viac ako 150 spisov, ktoré majú reálne v administratívnom rozpracovaní. Na úseku mediácie sú to zhruba ďalšie 1 až 2 spisy nápadu za 1 mesiac, ktoré priebežne vybavujú. Tieto čísla predstavujú obraz zaťaženia PaMÚ v rámci SR. Za účelom zvýšenia efektivity služobnej činnosti PaMÚ Ministerstvo spravodlivosti SR v r. 2019 zakúpilo pre ich činnosť celkom 18 osobných motorových vozidiel. Tie sa najčastejšie využívajú pri realizácii inštitútu predbežného šetrenia pre prípady využitia technických prostriedkov, elektronického monitorovania osôb, najmä v súvislosti s náhradou väzby, ktoré je treba vybavovať naozaj neodkladne. Počty týchto vozidiel vychádzali z požiadaviek predsedov krajských súdov, pričom do úvahy sa brala aj tá skutočnosť, že nie každý PaMÚ je držiteľom vodičského preukazu a nie každý bol ochotný vziať na seba aj zodpovednosť v súvislosti s ich bezpečným používaním v rámci cestnej premávky. Pre úplnosť tiež treba povedať, že PaMÚ na rozdiel od iných zložiek, ako sú polícia, ZVJS, súdy, operačné stredisko, nevykonávajú službu v mimopracovnom čase, v noci, ani počas víkendov a sviatkov. Nepretržite však majú plánovanú služobnú pohotovosť, v rámci

ktorej, v súčinnosti s operačným strediskom - ESMO, príp. aj s políciou riešia a preverujú rôzne incidenty, ktoré sú zaznamenávané pri elektronickom monitorovaní kontrolovaných osôb.

Uvedené skutočnosti tak vo svojom súhrne vytvárajú aký taký obraz o možnostiach „proaktívnej“ kontroly dodržiavania rôznych obmedzení a povinností zo strany PaMÚ. V prípade využívania technických prostriedkov je výkon kontroly omnoho jednoduchší, pretože v týchto prípadoch sa všetky obmedzenia a povinnosti kontrolujú prakticky nepretržite z úrovne operačného strediska – ESMO. Pri kontrole ďalších obmedzení a povinností, ktoré nariadi súd alebo prokurátor bez využitia technických prostriedkov, sa PaMÚ musia často spoliehať na pomoc a spoluprácu ďalších subjektov, najmä Policajného zboru (ďalej len „PZ“), ale aj iné štátne orgány a organizácie, obce, mestá a ďalšie fyzické a právnické osoby, bez ktorých by výkon kontroly nevedeli sami efektívne zabezpečiť.

5.2 SÚČINNOSŤ PRI VÝKONE A LEGISLATÍVNE UKOTVENIE

Oprávnenie PaMÚ domáhať sa tejto spolupráce pri výkone probačného dohľadu a teda aj výkonu kontroly, vyplýva z viacerých právnych predpisov.

Tými sú najmä:

1. zákon č. 550/2003 Z. z. o PaMÚ a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

§ 4 ods. 2 – PaMÚ má na účely poskytovania súčinnosti od PZ postavenie osoby poverenej výkonom rozhodnutia súdu.

2. zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

§ 32 ods. 2 – útvar PZ je povinný PaMÚ pri plnení úloh podľa tohto zákona na jeho žiadosť poskytnúť mu ochranu podľa osobitného predpisu.

3. zákon č. 171/1993 Z. z. o PZ v platnom znení.

§ 2 ods. 2 – PZ plní úlohy štátnej správy a iné úlohy, ak tak ustanovujú osobitné predpisy.

§ 73 ods. 1 – útvary PZ poskytujú ochranu osobám povereným výkonom rozhodnutia súdu alebo iného orgánu verejnej moci.

4. Vyhláška MS SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, špecializovaný trestný súd a vojenské sudy.

§ 69 Vyžadovanie súčinnosti

(1) Sudy sú oprávnené vyžadovať od orgánov obcí, orgánov miestnej štátnej správy, orgánov polície a od iných orgánov verejnej moci a právnických osôb, ako aj fyzických osôb súčinnosť pri plnení svojich úloh, a to najmä oznamovanie skutočností, ktoré majú význam pre konanie a rozhodnutie.

(3) Od orgánov polície môžu sudy vyžadovať najmä správy o správaní obvineného a účastníkov konania, o správaní podmienene odsúdeného a podmienene prepusteného z VTOS v určenej skúšobnej dobe a o správaní odsúdeného na účely rozhodnutia o zahľadení odsúdenia a o pobyte a zamestnaní osôb. Ak je to potrebné, orgány polície na žiadosť súdu vykonávajú pátranie po pobyte osoby.

5. zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok v platnom znení:

- § 3 ods. 1 – Štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby sú povinné poskytnúť súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní a súdu pri plnení ich úloh, ktoré súvisia s trestným konaním.

- § 3 ods. 2 – Štátne orgány, vyššie územné celky, obce a iné právnické osoby sú povinné bez meškania oznamovať orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin a včas vybavovať dožiadania orgánov činných v trestnom konaní a súdov.

- § 3 ods. 3 – Orgány činné v trestnom konaní a súdy sú povinné si navzájom pomáhať pri plnení úloh vyplývajúcich z tohto zákona.

- § 418 ods. 1 – Súd sleduje správanie osoby odsúdenej na trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmienene odložený s probačným dohľadom počas skúšobnej doby. Zisťuje najmä, ako odsúdený plní povinnosti a obmedzenia vyplývajúce z uloženého probačného dohľadu. Na ten účel robí najmä písomné dožiadania na orgány štátnej správy alebo obec a záujmové združenia občanov v mieste bydliska odsúdeného a zamestnáva-teľa odsúdeného.“

6. zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Tento zákon vo svojich úvodných ustanoveniach pojednáva o tom, kto sa považuje za obeť na účely tohto zákona, pričom uvádza, že za túto sa považuje fyzická osoba, ktorej bolo alebo malo byť trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, nemajetková alebo iná škoda alebo boli porušené, či ohrozené jej zákonom chránené práva. Citovaný zákon tiež upravuje povinnosti orgánov verejnej moci a ďalších subjektov vo vzťahu k obetiam trestných činov. Rovnako tak práva obeť na jej ochranu, vrátane ochrany jej rodinných príslušníkov pred druhotnou alebo opakovanou viktimizáciou. Za druhotnú viktimizáciu považuje ujmu, ktorá obeť vznikla v dôsledku konania alebo aj nekonania orgánu verejnej moci a ďalších subjektov.

Podľa § 4 ods. 2 – Policajt je povinný pri prvom kontakte poskytnúť obeť pri zohľadnení odôvodnených potrieb obeť v závislosti od jej veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti, zdravotného stavu vrátane psychického stavu a charakteru trestného činu informácie o:

k) postupoch mediácie v trestnom konaní,

l) možnosti a podmienkach uzavretia zmiernu.

Podľa § 8 ods. 1 – Obeť má právo na ochranu pred druhotnou viktimizáciou alebo opakovanou viktimizáciou.

Podľa § 8 ods. 2 – Orgán činný v trestnom konaní, súd a subjekt poskytujúci pomoc obetiam postupuje tak, aby jeho činnosť nespôsobovala obeť a rodinným príslušníkom obeť druhotnú viktimizáciu a prijíma účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii.

Uvedené právne predpisy vo svojom súhrne vytvárajú dostatočný právny rámec, na základe ktorého je možné očakávať, že výkon probačného dohľadu, vrátane kontroly primeraných obmedzení a povinností odsúdených, podmienene odsúdených, podmienene prepustených, alebo aj osôb obžalovaných, či obvinených v prípadoch rozhodovania o náhrade väzby, by mal prebiehať bez väčších problémov a komplikácií. Prax však ukazuje, že napriek tomu PaMÚ zaznamenávajú neraz aj negatívny prístup k ich žiadostiam o spoluprácu v tejto oblasti, a to práve zo strany PZ. Je potrebné uviesť, že uvedené právne predpisy síce nebránia PaMÚ, aby aj sami vykonávali kontrolu dodržiavania určených povinností, zákazov a obmedzení, ale treba otvorene priznať, že existujú viaceré limity, ktoré im neumožňujú zabezpečiť aktívny výkon kontroly v každom čase a na každom mieste. V niektorých prípadoch tomu bráni aj nedostatočné materiálne vybavenie, napríklad certifikované meracie prístroje na zisťovanie množstva pozitívnych alkoholických, či iných návykových látok, ktorých požívanie zakázal

súd alebo prokurátor. A práve z týchto dôvodov sa PaMÚ domáhajú poskytnutia súčinnosti zo strany PZ, ktorí takéto kontroly vedú zabezpečiť aj v nočných hodinách, kedy PaMÚ najčastejšie zaznamenávajú signály o možných porušení takýchto obmedzení a navyše disponujú aj potrebnými certifikovanými meracími prístrojmi. Na základe toho tak môžu o výsledku tejto kontroly poskytnúť súdu relevantný dôkaz o porušení uložených obmedzení. Opakujú sa však prípady, keď PZ odmieta plniť takéto, či iné požiadavky PaMÚ s tvrdením, že výkon kontroly, vrátane uložených primeraných obmedzení a povinností má zo zákona plniť PaMÚ a nie PZ. Opierajú sa pritom najmä o ustanovenia

- § 3 ods. 1 písm. d) zák. č. 550/2003 Z. z., podľa ktorého PaMÚ, citujem: „vykonáva dohľad nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrolu výkonu trestov nespojených s odňatím slobody,“
- § 82 ods. 3 zák. č. 301/2005 Z. z., týkajúceho sa náhrady väzby, podľa ktorého „Plnenie a kontrolu uložených povinností alebo obmedzení vykonáva súdom určený probačný a mediačný úradník.“

Pri odmietaní požiadaviek o poskytnutie súčinnosti vo vzťahu ku kontrole zákazu požívania alkoholických nápojov PZ argumentuje často aj tým, že PZ ako štátny orgán podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy SR môže konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Poukazujú pritom aj na platné ustanovenie § 5 zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb, v ktorom sú vymedzené subjekty, ktoré sú oprávnené vykonávať vyšetrenia na zistenie alkoholu alebo iných návykových látok, ako aj prípady, v ktorých je možné takéto vyšetrenie vykonať. Uvádzajú, že medzi týmito prípadmi nie sú také, ktoré by sa vzťahovali na kontrolu zákazu požívania alkoholických nápojov osobami, u ktorých sa vykonáva probačný dohľad, resp. ktorým súd alebo prokurátor takéto zákazy uložil a z tohto dôvodu nemôžu vyhovieť ani žiadostiam PaMÚ o výkon takejto kontroly. Je zrejmé, že takéto argumentácia a výklad zák. č. 219/1996 Z. z. nie je správny, pretože poukazujúc na obsah tohto zákona by kontrolu zákazu požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok nemohli vykonávať ani samotní PaMÚ, keďže sa v tomto zákone ani nespomínajú. Tu treba celkom jednoznačne a nepochybne vychádzať z premisy, že ak je súd zo zákona oprávnený niečo zakazovať, má právo aj kontrolovať. A ak zákon na výkon takejto kontroly splnomocnil PaMÚ, tí sú oprávnení a zároveň aj povinní takúto kontrolu vykonávať. Zároveň treba pripomenúť, že zákon súčasne vytvoril aj podmienky na výkon tejto kontroly, keď stanovil, že PaMÚ majú pri výkone probačného dohľadu a teda aj pri výkone kontroly uložených obmedzení, zákazov a povinností oprávnenie domáhať sa súčinnosti a spolupráce u určených subjektov. V prípade poskytovania súčinnosti zo strany PZ dokonca zdôraznil, že vo vzťahu k tomuto orgánu verejnej moci majú PaMÚ postavenie osoby poverenej výkonom rozhodnutia súdu (§ 4 ods. 2 zák. č. 550/2003 Z. z.). To znamená, že odmietnutie vybavenia žiadosti PaMÚ pri výkone jeho činnosti, je odmietnutím žiadosti súdu.

Nejde však len o kontrolu obmedzení a povinností spočívajúcich v zákaze požívania alkoholických a iných návykových látok, ale sú tu aj mnohé iné obmedzenia, zákazy a povinnosti, ako napr. zákaz účasti na verejných podujatiach, zákaz stretávania sa kontrolovanej osoby s určenými osobami, zákaz vstupu na určené miesta, zákaz účasti na hazardných hrách, zákaz vycestovania z územia SR, atď. Alebo aj výkon trestu povinnej práce, ktorý by bolo možné kontrolovať naozaj dôslednejšie. Nehovoriac aj o náhodných fyzických kontrolách správania sa odsúdeného v mieste bydliska, osobitne v prípadoch domáceho násillia, tak ako to predpokladá aj spomínaný zákon o obetiach trestných činov, na podklade ktorého PZ, súd a ďalšie určené subjekty sú povinné prijímať opatrenia na zabránenie opakovanej viktimizácie. Nečinnosť ktoréhokoľvek z týchto subjektov v tomto smere je nielen porušením tohto

zákona, ale môže dokonca spôsobiť nenapraviteľné následky. O to horšie, ak by sa tak stalo v prípade osôb, ktorým sa má zo strany PZ, prokuratúry, ZVJS, PaMÚ venovať zvýšená pozornosť. Aj z tohto dôvodu by uvedené zložky mali v tomto smere spolupracovať oveľa aktívnejšie a dôslednejšie. Je totiž nesporné, že v prípade týchto zložiek ide o spoločné záujmy a spoločné ciele.

Z doterajších stretnutí zástupcov Odboru probácie, mediácie a prevencie kriminality Sekcie trestného práva MS SR a vedenia Prezídia PZ, naposledy dňa 23.6.2021 bolo zistené, že PZ nedisponuje databázou podmienčne odsúdených, podmienčne prepustených osôb z VTOS alebo osôb, ktorým súd alebo prokurátor uložil primerané obmedzenia a povinnosti napríklad aj v súvislosti s podmienčným zastavením trestného stíhania. Teda osôb, ktoré sú v tzv. skúšobnej dobe. A už vôbec nedisponuje informáciami o uložených obmedzeniach, zákazoch a povinnostiach, ktoré by tieto osoby mali počas skúšobnej doby dodržiavať a porušenie ktorých môže mať zásadný vplyv na premenu trestu, resp. osvedčenia a neosvedčenia sa v skúšobnej dobe. Podobne nedisponuje ani databázou obvinených, či obžalovaných, ktorým súd uložil probačný dohľad s primeranými obmedzeniami a povinnosťami pri rozhodnutiach o náhrade väzby. Takýto zdroj informácií by PZ dokázal využívať v ich každodennej služobnej činnosti. Nehovoriac o prípadných služobných zákrokoch pri styku s týmito osobami a prijímaní opatrení v takýchto prípadoch. Zároveň by sa vo vzťahu k týmto osobám zintenzívnila aj samotná kontrolná činnosť zo strany PZ, a to v rámci celého územia SR a nielen obvodu okresného súdu, v obvode ktorom vykonáva dohľad určený PaMÚ, ktorého možnosti na výkon dohľadu a kontroly sú naozaj obmedzené. Pri existencii takejto databázy by aj samotní policajti vedeli ihneď identifikovať prípadné porušenia rôznych obmedzení, zákazov a povinností, a následne o tom vedeli informovať súd, príp. PaMÚ. Na základe týchto skutočností boli s vedením Prezídia PZ dohodnuté ďalšie stretnutia a aktivity za účelom realizácie zámeru, ktorý by umožnil PZ prenos týchto informácií pre potreby PZ.

5.3 RESTORATÍVNOSŤ V PRÍPRAVNOM KONANÍ

PZ je zároveň aj subjektom, ktorý prispieva k posilňovaniu inštitútu odklonov trestného konania. Podľa § 3 ods. 5 zák. č. 550/2003 Z. z., citujem: „Orgány činné v trestnom konaní informujú PaMÚ o prípadoch, ktoré sú vhodné na vykonanie mediácie, a najmä v konaní proti mladistvým postupujú tak, aby sa mediácia mohla využiť od vznesenia obvinenia.“ V tomto je treba naozaj vidieť obrovský potenciál tohto subjektu na realizáciu restoratívneho prvku. Prax však ukazuje, že tento potenciál nie je dostatočne využívaný (viď tabuľka). O tom svedčia štatistické údaje v rámci jednotlivých krajov, ktoré sú v niektorých prípadoch diametrálne odlišné. Príčiny tohto stavu treba hľadať aj v osobnom, subjektívnom prístupe subjektov, ktorí v danej veci konajú a rozhodujú. Zásady rovnakého zaobchádzania, ale aj právo na spravodlivý proces by sa pritom mali uplatňovať všade rovnako. Pre páchateľa i obeť trestného činu by nemalo byť výhodou, alebo opačne nevýhodou, že v jeho veci koná a rozhoduje sudca, prokurátor alebo vyšetrovateľ toho ktorého kraja.

Tab. Pokyny a podnety k výkonu mediácie.

Mediácie na jednotlivých krajských súdoch	2018					2019					2020				
	S	P	PZ	obv., pošk.	iné	S	P	PZ	obv., pošk.	iné	S	P	PZ	obv., pošk.	iné
B. Bystrica	25	52	5	3	0	19	48	10	0	0	27	38	12	0	0
Bratislava	6	29	1	0	0	9	27	0	0	0	15	18	0	0	0
Košice	42	158	0	3	0	43	158	0	2	0	41	118	0	0	1
Nitra	11	5	1	6	0	10	7	0	2	0	8	34	6	4	0
Prešov	61	97	22	2	0	61	164	12	2	0	63	113	2	0	0
Trenčín	8	53	2	0	0	6	66	0	0	0	6	50	0	0	0
Trnava	6	44	0	3	1	9	41	1	0	1	2	26	0	0	0
Žilina	51	391	0	11	1	52	354	0	13	1	40	284	0	15	0

Zdroj: MS SR. Vlastný materiál.

Vysvetlivky:

S – pokyny zo strany súdov na výkon mediácie

P – pokyny zo strany prokuratúr na výkon mediácie

PZ – podnety Policajného zboru na výkon mediácie

Obv., pošk. – podnety obvinených a poškodených na mediáciu

Na margo nižšieho počtu podnetov zo strany PZ treba dodať, že vyšetrovatelia a poverení príslušníci PZ v rámci tzv. skráteného vyšetrovania, vedú vyšetrovanie pod dozorom prokurátora a teda konajú nielen v zmysle zákona, ale aj v intenciách, ktoré stanoví prokurátor. V konečnom dôsledku až ten rozhodne, či v konkrétnej veci dá alebo nedá pokyn na mediáciu. PZ podáva PaMÚ len podnet na mediáciu, ktorú musí schváliť dozor vykonávajúci prokurátor. A ten sa vo väčšine prípadov rozhoduje až po skončení vyšetrovania a predložení vyšetrovacieho spisu s návrhom na konečné opatrenie zo strany vyšetrovateľa a povereného príslušníka PZ. Aj keď zákon umožňuje, aby PZ podnet na mediáciu predkladal už v priebehu vyšetrovania, zvlášť v prípadoch, v ktorých sa vedie trestné stíhanie voči mladistvým páchatelom, prax ukazuje, že PZ takto postupuje skôr výnimočne a väčšinou sa čaká na verdikt prokurátora. Aj z tohto dôvodu je potom v štatistikách evidovaných omnoho viac prípadov na výkon mediácie zo strany prokurátora ako PZ. V rámci pracovných stretnutí riešiteľov tohto projektu s prokurátormi a príslušníkmi PZ v rámci Slovenskej republiky bolo zistené, že orgány činné v trestnom konaní v tomto smere postupujú po vzájomnej dohode. Pracovné stretnutia k projektu s oboma subjektami, orgánmi činnými v trestnom konaní boli však smerované k tomu, aby sa v prípade mladistvých páchatelov nečakalo vždy na skončenie vyšetrovania, ale aby sa postupovalo podľa § 3 ods. 5 zák. č. 550/2003 Z. z., teda aby sa v týchto prípadoch mohla uskutočňovať mediácia už v priebehu vyšetrovania, od vznesenia obvinenia. Takýto postup v praxi nie je všade samozrejmosťou.

Pre úplnosť treba možno pripomenúť, že v súlade s platnou právnou úpravou platí, že ak je obvineným mladistvý, na vykonanie mediácie je potrebný aj súhlas jeho zákonného zástupcu. Súčasne treba podotknúť, že v súlade s usmernením Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí (prijaté Výborom ministrov Rady Európy dňa 17. novembra 2010), by deti od svojho prvého kontaktu so systémom súdnictva alebo s inými príslušnými orgánmi (napr. policajnými orgánmi), ako aj ich rodičia, mali byť ihneď primerane informovaní, okrem iného aj o ich právach – najmä o osobitných právach detí s ohľadom na súdne alebo mimosúdne konanie, v ktorom sú alebo

mohli by byť zúčastnené, ako aj o dostupných prostriedkoch nápravy, v prípade porušenia svojich práv, vrátane možnosti **využiť buď súdne alebo mimosúdne konanie alebo iné opatrenia**.

Podľa uvedeného usmernenia Výboru ministrov Rady Európy **by sa alternatívy k súdnemu konaniu, ako je mediácia mali podporovať, kedykoľvek môžu tieto alternatívy lepšie poslúžiť najlepším záujmom dieťaťa**. Pričom v zmysle uvedeného usmernenia by sa predbežné využívanie týchto alternatív *nemalo považovať za prekážku prístupu dieťaťa k spravodlivosti*. Na základe uvedeného usmernenia by deti mali byť *podrobne informované a oboznámené o možnosti využiť buď súdne konanie alebo alternatívy k súdnemu konaniu*. **Táto informácia by mala tiež objasniť možné dôsledky každej varianty**. Deti by mali mať možnosť získavať právne poradenstvo a ďalšiu pomoc pri určovaní vhodnosti a nádejnosti navrhovaných alternatív, pričom pri rozhodovaní o vhodnosti alternatív by sa mali brať do úvahy názory dieťaťa.

5.4 POTENCIÁL ALTERNATÍVNYCH TRESTOV

Záverom môžeme povedať, že restoratívny potenciál alternatívnych trestov je naozaj široký. A aj keď sa výslovne hovorí o restoratívnej justícii, tá nemôže byť len vecou justičných orgánov. Prvky a nástroje restoratívnej justície pri rešpektovaní obnovovacích princípov a prístupov je vhodné uplatňovať už v počiatocnom štádiu trestného konania, t. j. v prípravnom konaní, ktoré je v rukách vyšetrovateľov a poverených príslušníkov PZ.

Súčasťou restoratívnej justície je nepochybne aj spôsob ukladania trestov a ich výkon. To znamená aj výkon probačného dohľadu, vrátane kontroly primeraných obmedzení a povinností, na ktorej sa podieľajú okrem PaMÚ aj iné subjekty. Používanie restoratívnej spravodlivosti spolu s plánovaním alternatívneho trestu by umožnilo zohľadniť dohody restoratívnej spravodlivosti pri určovaní cieľov dohľadu a pomoci.

Použité zdroje

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediálnych úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb

Zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky

Usmernenie Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí (Výbor ministrov, 17. novembra 2010).

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špecializovaný trestný súd a vojenské sudy